

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
2019-YL -207

JEOTERMAL KARŞITI HAREKET
AYDIN ÖRNEĞİ

HAZIRLAYAN
Canan SEMERCİ

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Kayhan DELİBAŞ

AYDIN-2019

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Canan SEMERCİ tarafından hazırlanan “Jeotermal Karşıtı Hareket Aydın Örneği” başlıklı tez, (savunma tarihi) tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

	Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan			
Üye			
Üye			

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun tarihsayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ahmet Can BAKKALCI

Enstitü Müdür

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

27/ 08 / 2019

Canan SEMERCİ

ÖZET

JEOTERMAL KARŞITI HAREKET: AYDIN İLİ ÖRNEĞİ

Canan SEMERCİ

Yüksek Lisans Tezi, Sosyoloji Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Kayhan DELİBAŞ

2019, XVI + 138 sayfa

Dünyada ve ülkemizde giderek artan enerji ihtiyacının karşılanması arzusu, taşıdıkları riskler nedeni ile fosil kaynaklarından enerji üretimi yerine güneş, rüzgâr ve jeotermal gibi çevre dostu, yenilenebilir ve sürdürülebilir kaynaklardan enerji üretimine yönelik yatırımları artırmaktadır. Güneş, rüzgâr ve jeotermal gibi yenilenebilir kaynakları ile enerji üretiminin çevreye en zararsız ve temiz enerji üretimi olarak kabul görmesi, bu enerji türlerinin toplum nezdinde meşruiyetini artırmaktadır. Ancak Aydın’da ortaya çıkan jeotermal enerji üretimine karşı oluşan protesto hareketleri sosyolojik anlamda yeni birtakım dinamiklerle karşı karşıya olduğumuzu gösterdiğinden araştırmaya değer bulunmuştur. Hareketin ortaya çıkışını izleyen kısa bir sürede araştırma projesi hayata geçirilerek henüz oluş halindeki hareketin katılımcıları sosyo-demografik yapıları, değer yönelimleri, yaygın şikâyetler, katılım düzeyleri, yaygın iddiaları, protesto içerisindeki konumları vb. gibi yönleri bakımından sosyolojik bir incelemeye tabi tutulmuştur.

1970’li yıllarda kolektif eylemin yapısı ve katılımcıların niteliklerindeki değişimleri açıklayabilmek amacıyla yeni teorik açılımlar ortaya çıkmıştı. Özellikle kıta Avrupa’ında gelişmiş olan kolektif eylem teorisi “yeni sosyal hareket” kavramı ile isimlendirilerek, bu hareketlere özgü yeni olan yönleri ve karakteristik özelliklerini tanımlayıcı çalışmalar ortaya konmaya başlandı. Çatışmaların protestolara dönüşmesini ve hareketin süreklilik kazanmasını sağlayan etkenler sosyal hareket kuramcıları tarafından tartışılan konular arasında yer aldı.

Protestolarda çevre duyarlılığı dile getirildiği için hareketin anlaşılması açısından değer ve kimlik yönelimlerini esas alan Yeni Toplumsal Hareket Perspektifi’nden yararlanılmıştır. Bu araştırmada Aydın il sınırları içerisinde jeotermal enerji santrallerin zararlı etkilerine karşı ortaya çıkan tepkilerin sosyal harekete dönüşmesi, hareketin sürdürülmesi, hareketin amaçları ile hareketin sosyokültürel etkileri gibi faktörler eleştirel

bir yaklaşımla incelenmiştir. Alanında bir ilk örnek olan bu çalışmayla Jeotermal karşıtı hareket sahada hem nitel hem de nicel yöntem ve teknikleri kullanılarak elde edilen amprik veriler ışığında incelenmiş sonuçlar çeşitli sosyal hareket teorileri bağlamında tartışılmıştır.

Hareketin ortaya çıkışı ve gelişim sürecinin, Aydın il sınırları içerisinde 2016–2019 yılları arasındaki medya haberlerinden ve hareket içerisinde öne çıkan on iki aktif katılımcı ile yüz yüze derinlemesine görüşmeye dayalı niteliksel yöntem ve hareketin yöre halkı tarafından nasıl karşılandığını, bölge sakinleri arasında harekete katılımın düzeyi, şikâyetlerin mevcut olup olmadığı gibi kısaca hareketin sosyolojik tabanını araştırılmasına yönelik niceliksel bir teknik olan anket 724 kişiye uygulanmıştır.

Bulgularımız hareketin ortaya çıkışından itibaren gelişimini ve sürekliliğini sağlayan temel değerlerin yaşama ve doğaya sahip çıkmak olduğu göstermektedir. Protesto biçimleri, örgütlenme ve liderlik ilişkileri ve temaları, değer yönelimli hedefleri ile yeni sosyal hareketler teorisi ile örtüşmektedirler. Hareketin protestolar gibi çeşitli stratejilerin yanı sıra hukuksal mücadele yolunu da yaygın kullandığını görüyoruz. Jeotermal Karşıtı Hareket'in şirketler ve devlet karşısında yaşam alanını korumak gibi yeni sosyal hareketlerin en belirgin karakteristik özelliğini gösterdiğini bununla birlikte mevcut siyasî yapıdaki fırsatları kullanarak değişim yaratmaya çalıştığı da görülmektedir.

Son olarak ve en önemlisi de, bu alanda bir ilk olan bu çalışma, çevre sosyolojisi alanında ülkemizde amprik veriye dayalı bilgi eksikliğine katkı sağlayacağı gibi sonraki araştırmalara da hem temel sağlayacak, hem de karşılaştırma yapma imkânı verecektir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Çevre Sorunları, Çevreci Hareketler, Jeotermal Enerji Santralleri, Jeotermal Karşıtı Hareket, Kolektif Kimlik, Protesto, Toplumsal Hareketler, Yeni Toplumsal Hareketler.

ABSTRACT

ANTI-GEOTHERMAL MOVEMENT: CASE OF AYDIN

Canan SEMERCI

MSc Thesis, at Sociology

Supervisor: Prof. Dr. Kayhan DELİBAŞ

2019, XVI + 138 pages

The desire to meet the ever-increasing energy demand in the world and in our country increases the investments for energy production from environmentally friendly, renewable and sustainable sources such as solar, wind and geothermal instead of energy production from fossil sources due to the risks they carry. Renewable energy sources such as solar, wind and geothermal are considered to be the most harmless and clean energy production to the environment, which increases the legitimacy of these types of energy. However, the protest movements against the geothermal energy generation in Aydın showed that we are facing new dynamics in sociological sense therefore worthwhile to study. In a short time following the emergence of the movement, the research project was implemented and the participants of the movement were subjected to a sociological examination in terms of their socio-demographic structures, value orientations, common complaints, participation levels, common claims, their position in protest, and so on.

In the 1970s, new theoretical expansions emerged to explain the changes in the nature of collective action and the qualifications of the participants. The theory of collective action developed especially in continental Europe was named with the concept of “new social movement”, and studies were started to define the new aspects and characteristics of these movements. The factors that led to the transformation of conflicts into protests and the continuity of the movement were among the issues discussed by social movement theorists.

Since environmental sensitivity was expressed in the protests, the New Social Movement Perspective based on value and identity orientations was used to understand the movement. In this study, which is a first example in the field, anti-geothermal movement is examined in the light of empirical data obtained by using both qualitative and quantitative methods and techniques and the results are discussed in the context of various social movement theories. In the light of empirical data obtained by using both qualitative and

quantitative methods and techniques in the field, the results of the anti-geothermal movement are discussed in the context of various social movement theories.

Our findings show that the basic values that ensure the development and continuity of the movement since the emergence of the movement is to protect life and nature. Protest forms, organization and leadership relationships and themes coincide with the theory of new social movements with their value-oriented goals. In addition to various strategies such as protests, the movement has seen widespread use of the legal struggle. It is seen that the Anti-Geothermal Movement shows the most characteristic characteristics of new social movements such as protecting the living space against companies and the state, but also tries to create change by using the opportunities in the existing political structure. Finally, and most importantly, this study, which is the first in this field, will contribute to the lack of empirical data-based knowledge in the field of environmental sociology in our country, as well as providing the basis for further researches and will provide a solid basis for comparisons for the future studies.

KEYWORDS: Environmental Problems, Environmental Movements, Geothermal Power Plants, Anti-Geothermal Movement, Collective Identity, Protest, Social Movements, New Social Movements.

ÖNSÖZ

Aydın bölgesinde jeotermal santrallerin etkilerine karşı ortaya çıkan tepkilerin harekete dönüşmesini ve devam etmesini sağlayan süreçlerin ve başarılarının neler olduğunun tespit edilmeye çalışıldığı bu tez bir sosyal hareketin başlangıcından itibaren gelişimini izlemek bakımından özel ve özgün bir çalışmadır. Bu bakımdan literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Aydın yöresi halkının yakınlığı ve ilgisi çalışmanın ilerlemesine ve gelişmesine büyük katkıda bulunmuştur.

Prof. Dr. Kayhan Delibaş'ın yürütücülüğünde tamamlanan FEF-18006 kodlu "Jeotermal Karşıtı Hareket: Aydın İli Örneği" yüksek lisans projesi Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Koordinatörlüğü tarafından desteklenmiştir.

Tez projesinin fikir aşamasından saha çalışmasına, saha verilerin değerlendirilmesinden proje raporunu hazırlanma sürecinde her aşamada hiç bir desteği esirgemeyen ve yol gösterici müdahaleleriyle bu tez projesinin tamamlanmasında büyük emeği olan Prof. Dr. Kayhan Delibaş'a çok teşekkür ederim.

Eşim Mehmet Semerci her zor koşulda yanımdaydı, tezimin bütün heyecanını ve sıkıntılarını benimle paylaştı ve bana destek oldu. Tezimi tamamlayabilmemde büyük payı vardır. Kendilerine göstermem gereken ilgiyi tez süreci ile paylaştıkları halde hiç şikâyet etmeden sabır ve olgunlukla süreci takip eden çocuklarım Doğa ile Demir'e de minnettarım.

Canan SEMERCİ

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	xiii
RESİMLER DİZİNİ	xv
EKLER DİZİNİ	xvi
KISALTMALAR DİZİNİ	xvii
GİRİŞ.....	1
1.BÖLÜM	4
1. ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR	4
1.1. Araştırmanın Problemi ve Amaçları	4
1.2. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı	6
1.3. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri	7
1.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	8
2. BÖLÜM	11
2. SOSYAL HAREKETLER VE SOSYAL HAREKET TEORİLERİ	11
2.1. Sosyal Hareket Kavramı	11
2.2. Sosyal Hareket Olgusu.....	12
2.3. Klâsik Dönem ve Sosyal Hareketler	15
2.3.1. Sosyal Hareket Teorileri	16
2.3.1.1. Çatışma Teorileri ve sosyal hareketler	16
2.3.1.2. Kalabalıklar, kitle hareketleri yaklaşımları ya da edilgen aktörün tepkisi.....	17
2.3.1.3. Rasyonel eylem yaklaşımı.....	18

2.4. Modern Dönemde Sosyoloji ve Sosyal Hareketler	18
2.4.1. Sosyal Hareketlerde Yeni Olan Nedir?.....	19
2.5. Sosyal Hareket Teorileri	23
2.5.1. Kaynak Mobilizasyonu Yaklaşımı	23
2.5.2. Siyasal Süreçler Yaklaşımı	25
2.5.3. Yeni Toplumsal Hareketler Yaklaşımı	26
2.5.3.1. Bireysel kimlik, kolektif kimlik	29
2.6. Çevrecilik ve Çevre Hareketleri	31
2.6.1. Çevre ve Toplum Çevre İlişkisi	31
2.6.2. Türkiye’de Toplum Çevre İlişkileri	33
2.6.2.1. Türkiye’de çevreye ilişkin politikalar	34
2.6.3. Çevrecilik ve Çevre Hareketlerinin Dünyada Gelişimi	37
2.6.3.1. Türkiye’de çevrecilik ve çevre hareketleri	40
2.7. Bir Çevre Hareketi Olarak Jeotermal Karşıtı Hareket	42
2.7.1. Jeotermal Nedir?	42
2.7.2. Jeotermal Karşıtı Hareketin Gelişimi	43
3. BÖLÜM	58
3. BULGULAR	58
3.1. Nitel ve Nicel Verilerden Elde edilen Sosyo-Ekonomik ve Demografik Özellikler	58
3.2. Ontolojik Olarak Jeotermal Karşıtı Hareket	63
3.2.1. Jeotermal Karşıtı Hareketin Eylem Biçimleri ve Etkinlikleri.....	63
3.2.2. Jeotermal Karşıtı Hareketin Hedefleri, Temaları ve Başarıları	71
3.2.3. Jeotermal Karşıtı Hareketin Tabanı	82
3.3. Jeotermal Karşıtı Hareketin İçsel Öğeleri.....	85
3.3.1. Hareketi Mobilize Eden Tehditler ve Riskler	85
3.3.2. İç ve Dış Kaynakların Mobilize Edilişi	94
3.3.3. Örgütsel Yapıların İnşa Edilişi ve Liderlik.....	102

4. TARTIŞMA VE SONUÇ	107
5. KAYNAKLAR	118
6. EKLER	124
ÖZGEÇMİŞ	138

TABLolar DİZİNİ

Tablo 3.1. Nicel Verilere Göre Cinsiyet Dağılımı.....	58
Tablo 3.2. Nitel Verilere Göre Katılımcılarının Cinsiyet Dağılımı.....	58
Tablo 3.3. Nicel Verilere Göre Yaş Dağılımı.....	59
Tablo 3.4. Nitel Verilere Göre Yaş Dağılımı	59
Tablo 3.5. Nicel Verilere Göre İkamet Ettiği Yer Dağılımı	59
Tablo 3.6. Nitel Verilere Göre İkamet Ettiği Yer Dağılımı.....	59
Tablo 3.7. Nicel Verilere Göre Eğitim Durumu	60
Tablo 3.8. Nitel Verilere Göre Eğitim Durumu.....	60
Tablo 3.9. Nicel Verilere Göre Yapılan İş.....	61
Tablo 3.10. Nitel verilere Göre Yapılan İş	61
Tablo 3.11. Nicel Verilere Göre Toplam Aylık Geliri	61
Tablo 3.12. Nitel Verilere Göre Toplam Aylık Geliri.....	62
Tablo 3.13. Nicel Verilere Göre Ait Hissedilen Sosyo Ekonomik Gelir Grubu	62
Tablo 3.14. Nitel Verilere Göre Ait Hissedilen Sosyo Ekonomik Gelir Grubu.....	62
Tablo 3.15. Devletin ve Şirketlerin Tutumunu Değiştirmek İçin Ne Yapmalı?.....	69
Tablo 3.16. Jeotermal Santrallerden Kaynaklanan Zararların Çözüm Yolu Nedir?	70
Tablo 3.17. JES'lere Karşı Gelenlerin Gerekçeleri	75
Tablo 3.18. Jeotermal Karşıtı Hareket Başarılı mı?	79
Tablo 3.19. JKH Niçin Geniş Kitlelere Ulaşamadı?	80
Tablo 3.20. JKH Niçin Geniş Kitlelere Ulaşamadı?	81
Tablo 3.21. Devlet Çözüm Üretir	82
Tablo 3.22. Jeotermal Santrallerin Zararları Karşısında Herhangi Bir Etkinlikte Bulundunuz Mu?	83
Tablo 3.23. Ülkenin On Yıllık Hedefleri.....	84
Tablo 3.24. Ülkenin On Yıllık Hedefleri.....	84

Tablo 3.25. Diğer İnsanlarla Karşılaştırıldığında, Çevre Açısından Doğru Olanı Yapmak İçin Ne Kadar Çaba Sarf Ettiğinizi Düşünüyorsunuz?	85
Tablo 3.26. Dünya Sorunlarının Farkında Olma	88
Tablo 3.27. Dünya Sorunlarını Fark Etmeye Yönelten Nedenler	88
Tablo 3.28. Günlük Hayatın Düşündürdükleri	89
Tablo 3.29. JES'lerin Getirdiği Maddi Değişimler Hakkında Düşünceler.....	90
Tablo 3.30. JES'lerin Getirdiği Çevresel Değişimler Hakkında Düşünceler	92
Tablo 3.31. Çevre Kirliliği Tehditleri.....	92
Tablo 3.32. Sorunların Çözümünde Sorumluluk Kime Ait Olmalı?.....	93
Tablo 3.33. Devlet ve Şirketlerin Karşısında Bizlerin Hakkını Savunacak Bir Gücün Olması Gerektiğini Düşünüyorum.....	93

RESİMLER DİZİNİ

Resim 2.1. Aydın Yılmazköy’de Kökünden Sökülen Zeytin Ağaçları	44
Resim 2.2. Sondaj İçin Kullanılan Kimyasalların Toprak ve Ağaçlara Etkisi	45
Resim 2.3. 2500 İmza ile Aydın Cumhuriyet Başsavcılığına Suç Duyurusunda Bulunuldu.	46
Resim 2.4. Jeotermal Enerji Santrallerinin Tarıma ve İnsan Sağlığına Etkileri Paneli.....	47
Resim 2.5. Germencik İlçesi Turanlar Mahallesinde ÇED Toplantısı Öncesi Bilgilendirme	48
Resim 2.6. Çevre Kurultayı	49
Resim 2.7. İncirliova’da Düzenlenen Miting	50
Resim 2.8. Derelere Bırakılan Akışkanlar.....	51
Resim 2.9. GERÇED Kermesi	52
Resim 2.10. AYÇEP Oturma Eylemi	53
Resim 2.11. Aydın’da Çevre Kurultayı	54

EKLER DİZİNİ

- Ek 1. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji ABD Saha Çalışması Anket Formu 124
- Ek 2. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji ABD Saha Çalışması Görüşme Formu 134
- Ek 3. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji ABD Saha Çalışması Görüşme Formu Görüşmeci Listesi 137

KISALTMALAR DİZİNİ

AYÇEM	: Aydın Çevre Mücadelesi
AYÇEP	: Aydın Çevre Plâtfomu
ÇED	: Çevresel Etki Değerlendirilmesi
GERÇED	: Germencik Çevre ve Doğa Derneği
JES	: Jeotermal Santral
JKH	: Jeotermal Karşıtı Hareket

GİRİŞ

Geride bıraktığımız yarım asrı aşkın bir süredir sosyal hareketler demokratik toplumların en önemli karakteristik özelliklerinden birisi olarak tanımlana geldiler. Öyle ki sosyal hareketlerin varlıkları, yaygınlık ve canlılıkları sağlıklı işleyen demokratik bir siyasal ve toplumsal yapının en önemli belirtisi olarak nitelendirilirken, eksiklikleri, kısa ömürlü ya da güçsüz oluşları ise tersi bir durumu demokratik, şeffaf ve açık olmayan bir siyasal, toplumların yapı ifşası olarak anlaşıla geldiler. Sosyal hareketler 1960'lı yılların sonlarında ABD ve sonrasında gelişmiş kapitalist ülkelerde ortaya çıksalar da çok kısa sürede küresel çapta görünürlük ve etkinlik kazandılar.

Yirminci yüz yılın son çeyreğinde yeni nitelikler ve temalar kazanan sosyal hareketler, önceki iki yüzyıl boyunca yaşanan değişim süreci ile meydana gelen - piyasa ekonomisi, temsili demokrasi, sivil toplum - konvansiyonel siyaset kavramları ve kurumları bağlamında teorileştirildi. Şikâyet ve çatışmaların sosyal yaşamda sürekli bulunmasına rağmen hangi noktada mobilize olduğu üzerine araçsal rasyonellik, kaynaklar ve fırsatların bulunması değişkenleri ile cevap verilse de maddî bir fayda beklentisinden çok insanlığın ortak çıkarlarına yani ortak iyiye yönelmiş aktörün mobilizasyonunu açıklamak üzere kimlik ve değer vurgusu yapan teorik yaklaşımlar ortaya çıktı.

1970'li yıllara gelindiğinde kolektif eylemin yapısı ve katılımcıların niteliklerindeki değişimleri göz önüne alan sosyal hareket kuramcıları bu hareketlere özgü yeni olan yönleri ve karakteristik özelliklerini tanımlayıcı çalışmaları ortaya koymaya başladılar. Bu süreçte “kolektif hareket, siyasal fırsatların yapısı, kaynak mobilizasyonu” gibi farklı yaklaşımlar ortaya çıktı. Mevcut bu yaklaşımlar arasından Avrupa merkezli yaklaşım daha ziyade “yeni sosyal hareket” olarak tanımlanmıştır.

Modernleşme ve sanayileşmenin temel sorunlarından biri olan insan eli ile doğanın geri dönüştürülemeyecek biçimde tahrip edilmesi tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de çevresel sorunların giderek daha fazla gündeme gelmesine sebep olmuştur. Çevre sorunları devletlerin, piyasaların, kişilerin gündeminde giderek daha fazla yer tutmaya başlamıştır. Bugün artık toplumsal yaşamın en ücra köşesinde dahi, doğanın kirlenmesi ve yok edilmesi ile ilgili kaygılara rastlamak çok yüksek bir olasılıktır.

Çevre sorunları ve çevre sorunlarına ilişkin kaygılar ortak şikâyetleri ve çatışmayı yaratmaktadır. Çatışmaların protestolara dönüşmesini ve hareketin süreklilik kazanmasını sağlayan etkenler sosyal hareket kuramcıları tarafından tartışılan konular arasındadır. Bu konuda ortaya atılan görüşlere göre kaynaklar ve fırsatların varlığı ya da değer yönelimleri bir protestoyu ortaya çıkarabilir. Ancak bir çevre hareketinin ortaya çıkmasını ve örgütlenmesini, bireylerin harekete dâhil olmasını, hareketin süreklilik kazanmasını yalnızca kaynakların ve fırsatların varlığından dolayı harekete geçen birey ile açıklamak hareketi anlamak açısından yetersiz kalacaktır; çünkü çevreyi korumaya yönelik bir davranış bireysel çıkarların ve maddî kazancın ötesinde ortak iyiye yönelik bir davranıştır. İnsanı yalnızca rasyonel bir varlık olarak kabul etmek, çevreyi maddî kazançtan çok bir değer olarak kabul eden, kolektif eyleme dönüştüren özneyi görmezden gelmek olacaktır. Değer yönelimli kolektif hareket refleksiv eğilimle ortaya çıkar. Refleksivite bireyin yaşadığı çağdaki yapısal değişimler karşısında kendini konumlandırma isteğidir ki bu istek anlık tepkisel bir durum değil, zaman mekân ayrışmasının yarattığı diyalektik ve modern zamanın akışkanlığı içinde kalan bireyin bilinçli bir çaba ile yaşamı anlamak isteğidir. Bu çaba ile aynı zamanda kültürün egemen mantığı karşısında yeni toplumsal pratikler, normlar ve kurumlar üretilmesi de hedeflenir.

Aydın bölgesinde ekonomik faaliyetler tarım ve tarımsal ürünlerin işlenmesine dayalı sanayiden oluşmaktadır. Zeytin ve incir bu bölgenin en yaygın ürünü olarak önemli bir yer tutmaktadır. Yalnızca yurt içinde tüketilmeyen incir ve zeytin yurt dışı pazarında da önemli bir yeri bulunmaktadır. İncir ve zeytin yöre halkının alışkanlıkları, gelenekleri, yaşamı tarzını belirleyen temel iki tarım ürünüdür. Bölgede 1980'lerden beri açılan kuyular ve 2007 yılından beri işletilmekte olan jeotermal santraller doğal yapıyı ve yöre insanının yaşamını etkilemektedir.

Aydın bölgesinde jeotermal santrallerin etkilerine karşı ortaya çıkan tepkilerin toplumsal harekete dönüşmesini ve devam etmesini sağlayan süreçlerin ve başarılarının neler olduğu araştırmanın problemini oluşturmakta ve bu süreç ve başarıların betimlenmesi amaçlanmaktadır.

Aydın ili, Efeler, İncirliova, Germencik, Köşk, Sultanhisar ilçeleri ve bağlı köylerinde 2000'li yıllardan itibaren kurulmakta olan ancak son beş yıldır kamuoyunun gündemine yoğun olarak gelen, Jeotermal Karşıtı Hareket 2016–2019 yılları arasında yaptığımız gözlemler, medya haberlerinden de yararlanarak harekete öncülük eden kişiler

ile yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilmiş veriler ışığında analiz edilmiştir. Aynı zamanda, JES'lerin sebep olduğu çevresel sorunlar ve JES karşıtı hareketin yöre halkı tarafından nasıl karşılandığını tespit edilmesi için ise niceliksel veri toplama araçlarından olan anket tekniği uygulanması araştırmanın yöntemini oluşturmaktadır.

Sosyal hareketler alanında yapılmış olan ampirik çalışmalar incelendiğinde çoğunlukla protestoların ortaya çıkmasında iletişim araçlarının, sosyal medya kullanımının ya da hareket temalarının etkisi üzerinde ya da harekete katılanların hareketi değerlendirmesi üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu çalışma ile bir hareketin gelişimi incelenecektir. Böylece farklı şikâyetler, temalar vb. taşıyan hareketler üzerine araştırma yapmak isteyen sosyal bilimciler için bir veri sağlanmış olacaktır.

1.BÖLÜM

1. ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR

1.1. Araştırmanın Problemi ve Amaçları

Aydın bölgesinde ekonomik faaliyetler tarım ve tarımsal ürünlerin işlenmesine dayalı sanayiden oluşmaktadır. Zeytin ve incir bu bölgenin en yaygın ürünü olarak önemli bir yer tutmaktadır. Yalnızca yurt içinde tüketilmeyen incir ve zeytinin yurt dışı pazarında da önemli bir yeri bulunmaktadır. İncir ve zeytin yöre halkının alışkanlıkları, gelenekleri, yaşamı tarzını belirleyen temel iki tarım ürünüdür (web sitesi AYTÖ, 2019). 1980'lerden beri açılan kuyular ve 2007 yılından beri işletilmekte olan jeotermal santraller bölgenin suyuna, toprağına, havasına etki ederek, ekolojik dengeyi bozduğu, bölgede yetiştirilen incir, zeytin başta olmak üzere diğer her türlü tarımsal faaliyete zarar verdiği, jeotermal sıcak akışkanların bağ, bahçe tarla gibi yerlere akmasından dolayı toprağın yapısını bozduğu, bölgenin kadim geçim kaynakları olan incir ve zeytin ağaçlarının kurumasına sebep olduğu, köylerin içerisine kadar yaklaşan JESlerin ses ve koku yaymasından dolayı köylerin doğal çevresini ve yapısını bozduğu; aynı zamanda kanser başta olmak üzere diğer birçok ölümcül hastalıklara yol açtığı hususlarında yaygın toplumsal bir kanaatin olduğu gözleminden yola çıkan bu çalışma sahada yapılacak gözlem ve görüşmelerle JES'lere karşı ortaya çıkan sosyal hareketin sosyolojik dinamiklerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Jeotermal santrallerin kurulması ve işletilmesinden kaynaklanan etkilere karşı ortaya çıkan protestolarda çevre duyarlılığı dile getirildiği için hareketin anlaşılması açısından değer ve kimlik yönelimlerini esas alan Yeni Toplumsal Hareket Perspektifi'nden yararlanılacaktır.

Habermas'a göre sosyal hareketin ortaya çıkmasında bireyin yaşam alanını piyasa ve devlete karşı savunma çatışmasının yarattığı kolektif kimlik inşası vardır. Melluci'ye göre hareketin hedefleri, temaları, kararları ve eylem biçimleri hareketi anlamak için kullanılan analitik öğelerdir ancak bunlar sadece sonuçtur (Melucci, 2016: 79-80) ve hareketin, dış dünyaya politik muhaliflerine sayıca çok insan ile karşı çıkmak için kullandıkları dışsal harekettir (Offe, 2016: 58). Hareketi anlamak için bir harekette iç ve dış kaynakların mobilize edilişi, örgütsel yapıların inşa edilme şekli ve nasıl devam ettiği, liderlik işlevlerinin nasıl oluştuğu yani içsel hareket dikkate alınmalıdır. Örgütsel yapı içinde

birbirinden farklı davranış biçimlerinin bir arada tutulmasını sağlayan, kolektif kimliğin inşası hareketin içindeki farklı unsurları ayrıştırarak anlaşılabilir (Melucci, 2016: 80).

Aydın bölgesinde jeotermal santrallerin etkilerine karşı ortaya çıkan tepkilerin harekete dönüşmesini ve devam etmesini sağlayan süreçlerin ve başarılarının neler olduğu araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Alt problemler:

1-Jeotermal santrallerin kurulması ve çalışmasından kaynaklanan etkiler çatışma yaratmakta mıdır?

2-Yörede yaşayan bireylerin harekete katılmasını ya da katılmamasını sağlayan nedenler nelerdir?

3-Harekete öncülük eden bireylerin motivasyonları nelerdir?

4-Hareket içinde paylaşılan ortak değerler nelerdir?

5-Hareketin örgütlenme süreçleri nelerdir?

6-Hareketin başarıları nelerdir?

Araştırmanın amaçlarından hareketle, ilk olarak, hareketin ortaya çıkmasına sebep olan ‘çatışma konusunun’ niteliği, içeriği ve kapsamıyla mobilizasyon arasında ilişki kurmak. İkinci olarak ise bireyin refleksiv bir tutum ile oluşturduğu değer yönelimleri ve jeotermal karşıtı hareketlerde yer alması arasındaki ilişkiyi gözlemlemek amaçlanmaktadır. Aydın’da ortaya çıkan Jeotermal Karşıtı Hareket’in bir ilk örnek oluşturması sebebiyle mevcut sosyal hareket teorileri ve literatürüyle ilişkisinin tesis edilebilmesi amacıyla nitel ve nicel her iki araştırma yöntemi de kullanılacaktır.

Alt amaçlar:

1- Jeotermal santrallerin yarattığı temel çatışma alanlarını ve bu çatışmaların Jeotermal Karşıtı Hareket dönüşüm dinamiklerini inceleyip açıklamak.

2- İçinde yaşadığımız risk ve belirsizliklerin “jeotermal karşıtı hareket” üzerinde etkilerini araştırmak.

3- Jeotermal Karşıtı Hareket içinde yer alan bireyleri toplumsal çatışmaya ve harekete yönlendiren nedenleri anlamak.

4- Hareket içinde yer alan etkili aktörlerin temel değerlerini, kendilerini nasıl tanımladıklarını tespit ederek kolektif hareketin temel değerleri ve alternatif düşüncesi ile örtüşüp örtüşmediğini tespit etmek.

5- Hareket içinde, kolektif kimliğe ait ortak değerlerin, temalarının, etkinliklerinin ve alternatif gelecek projelerinin hangi yollarla oluştuğunu belirlemek.

6- Hareketin alternatif düşüncesi ile kamusal alanda değişim yaratıp yaramadığını belirlemek.

1.2. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı

Bu araştırma Aydın ili sınırları içinde -Efeler, İncirliova, Germencik, Köşk, Sultanhisar ilçeleri ve bağlı köylerinde 2000’li yıllardan bu yana- kurulmuş ve kurulmakta olan jeotermal santrallere karşı ortaya çıkan protestolara odaklanmıştır. Jeotermal Karşıtı Hareket (JKH) incelenirken genelleme yapmaktan çok var olan toplumsal bir olayı teorik açıklamalar çerçevesinde anlamak ön plândadır.

Hareketin merkez noktasını Aydın-Germencik-İncirliova oluşturmaktadır. Araştırma planı oluşturmadan önce de hareketin oluşumu hakkında gözlemler yapılmıştır. Hareketin önde gelen aktörleri ile görüşülmüş, toplantı ve çalıştaylara katılarak gözlem yapılmıştır.

Aydın il örneği üzerinden incelemeyi amaçladığımız Jeotermal Karşıtı Hareket bir ilk olma özelliğine sahiptir. Literatür taramamız, incelediğimiz hareketin sadece ülkemizde değil dünya da da bir ilk olduğunu işaret ediyor. Jeotermal karşıtı hareketin çok geniş olan sosyal hareket spektrumunda özellikli bir yere oturmaktadır. Jeotermal enerji santralleri dünyanın birkaç ülkesinde kurulmuş olmakla birlikte hiçbir ülkenin belli bir bölgesinde bu ölçekte yoğunlaşmamış olması, ve bu santrallerin kurulum ve işletim modellerindeki farklılıklardan dolayı incelediğimiz hareket dışında bir hareketten söz edemiyoruz.

Araştırmanın ilk oluşu önündeki en önemli sınırlılık kavramsal, kuramsal çerçevenin belirsizliği, literatürün yetersizliği ve bulguların herhangi bir karşılaştırma imkânının olmamasıdır. Hareketin ortaya çıkmasına sebep olan çatışma mevzuları, hareketin sosyolojik muhtevası ve katılımcıların demografik özellikleri, ve değer sistemleri gibi

boyutlarıyla ortaya koymak gerektiğinden nicel ve nitel araştırma metotlarının her ikisi de birbirlerini destekleyecek şekilde kullanılacaktır.

Harekete içerisinde önde gelen, etkili aktörler/katılımcılarla nitel araştırma yönteminin veri toplama tekniklerinden birisi olan yüz yüze derinlemesine görüşme tekniğinin uygulanmıştır. Veri çeşitlemesi için 2016–2019 yılları arasındaki Aydın ili sınırları içinde kurulan ve kurulmakta olan jeotermal santrallere gösterilen tepkiler hakkında medya başta olmak üzere diğer görsel ve yazılı belge/bilgiden de faydalanılarak konu anlaşılabilir şekilde açıklanmaya çalışılacaktır.

1.3. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri

Araştırmada ilk olarak, hareketin ortaya çıkarak sürdürülmesinde rol oynayan aktörlerin algı ve değer sistemleri, hareketin hedefleri, mobilizasyon stratejileri gibi süreçleri keşfetmeyi amaçlayan yorumlayıcı anlayış ön plâna alan nitel araştırma yöntemi kullanılacaktır. Nitel araştırmalar ile olguların göreliliğini ve hareketliliğini bir an içinde olsa yakalamak, araştırılan konuda ilgili bireylerin bakış açılarını, bakış açılarını oluşturan sosyal yapı ve süreçleri ortaya koymak mümkün olmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 40).

Nicel veri toplama tekniği olan anket soruları, jeotermal santrallerin yakın çevresindeki yerleşim birimlerinde kabul eden kişiler ile yüz yüze uygulanacaktır. Nitel ve nicel verilerin bir arada değerlendirilmesi ile Aydın bölgesinde jeotermal santrallerin etkilerine karşı ortaya çıkan tepkilerin harekete dönüşmesini devam etmesini sağlayan süreçlerin betimlemesi ve açıklaması yapılacaktır.

Jeotermal Karşıtı Hareket, protesto gösterileri ve çeşitli etkinlikleri ile ontolojik olarak var olduğundan hareketin kendisini bir durum (örnek olay) olarak kabul ederek durum çalışması desenine uygun çalışılacaktır. Durum çalışmalarında zengin ve birbirini teyit edecek veri çeşitliliğine ulaşılması için birden fazla veri toplama tekniği kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 77). Bu araştırmada çevre, algı, süreç olmak üzere üç tür veri toplanacaktır. Aydın yöresinin fiziksel ve kültürel özellikleri, jeotermaller ve jeotermal santrallerin etkilerine karşı gösterilen tepkiler hakkında medya haberleri, araştırmalar, ilgili kurum ve kuruluşların raporlarından bilgiler derlenecek, süreç ve algıya yönelik veriler için de derinlemesine görüşme yöntemi uygulanacaktır.

Görüşme formunun anlamlılığını ve güvenilirliğini sağlamak için gerekli olan kuramsal çerçeve araştırma problemine uygun sosyal hareketler ile ilgili literatür taramaları ile oluşturulacaktır. Ayrıca medya ve belgelerden derlenen veriler ile çeşitleme yapılarak görüşmelerden elde edilen verilerin geçerliği ve güvenilirliği sağlanmaya çalışılacaktır. Kuramsal çerçevede belirlenen analitik öğeler – hedefler, temalar, kararlar, eylem biçimleri – ile hareketin içsel yönünü oluşturan, iç ve dış kaynakların mobilize edilişi örgütsel yapıların inşa ediliş süreci, liderlik işlevlerinin nasıl oluştuğu gibi temalar ile uyumlu sorular hazırlanacaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 86). Verilerin analizinde elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış biçimde ortaya koymak için betimsel analiz yaklaşımı kullanılacaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 211).

Araştırmada birinci olarak amaçlanan çatışmaların varlığı ile hareket arasında ilişki kurmak için Aydın çevresinde jeotermal santrallerden kaynaklanan şikâyetler ve çatışmaların yöre halkı tarafından kabul edilip edilmediği, çatışmanın harekete dönüşmesini sağlayacak değişkenlerin -refleksivite, bireysel değer yönelimleri vb. - olup olmadığını tespit etmek için çok sayıda kişiden bilgi almayı sağlayacak nicel bir teknik olan anket kullanılacaktır. Demografik değişkenler ile birlikte şikâyetler, risklerin varlığı, değerler, hareketin mobilizasyonunu sağlayan gruplar vb. hakkında değerlendirmeye olanak verecek sorulara yer verilecektir.

1.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Aydın'da jeotermal santrallerin işletildiği bölgelerde yaşayan herkesin etkilendiği düşünülmektedir. Aydın, İncirliova, Germencik ve çevre köylerde yaşayan herkes, araştırma problemine cevap verebilecektir. Dolayısıyla hesaplamalarda da her elemana verilecek ağırlık aynıdır. Birinci alt problem olan "*Jeotermal santrallerin kurulması ve çalışmasından kaynaklanan etkiler çatışma yaratmakta mıdır?*" ve ikinci alt problem olan: "*Yörede yaşayan bireylerin harekete katılmasını ya da katılmamasını sağlayan nedenler nelerdir?*" "sorularına Aydın, Efeler, İncirliova, Germencik, Köşk, Sultanhisar ilçeleri ve bağlı köylerinde yaşayan herkes cevap verebileceği için nicel çalışmanın uygulanacağı evreni oluşturmaktadır.

Üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı alt problemlere yani "*Harekete öncülük eden bireylerin motivasyonları nelerdir?*" , "*Hareket içinde paylaşılan ortak değerler nelerdir?*", "*Hareketin örgütlenme süreçleri nelerdir?*" ve "*Hareketin başarıları*

nelerdir?” cevap verebilecek kimseler ise hareketin aktivistleri olacaktır. Bu sebeple Jeotermal Karşıtı Hareketin süreçlerini gözlemlemek için Aydın ilinde eylem ve etkinliklerde yer alan çevreci örgütler, kurum ve kuruluşlar, duyarlı kişilerden oluşan ikinci bir evrende yapılandırılmış görüşme formu uygulamak üzere kartopu yöntemi ile örneklem oluşturulacaktır. Kartopu veya zincir örnekleme bir konu hakkında oldukça fazla bilgiye sahip olan bireylerin tespitinde etkili olan bir yöntemdir. Bu yöntemde süreç ilk olarak bir konuda en fazla bilgi sahibi kimdir sorusunu herkese sorarak başlar, ilk başta birçok isim ortaya çıkabilir ancak bir süre sonra bazı isimler tekrarlamaya başlar. Bu bağlamda kartopu (zincirleme) örnekleme yolu ile süreç içinde yönlendirilen, adı tekrar eden kişilerin sayısı örneklem sayısını belirleyecektir.

Nicel çalışma olarak anket formunu uygulamak üzere tesadüfi örneklem yönteminden yararlanarak örneklem oluşturulmuştur. Nicel paradigmayı yansıtan bilim anlayışına göre araştırma yapılırken evrenin tamamını ölçmek veya onlar hakkında bilgi edinmek oldukça güçtür. Bu yüzden nicel paradigmaya göre evren özelliklerini yansıtan bir örneklem seçilir. Örnekleme gözlemler ve ölçümler yapılarak, bulgular evrene genellenir ya da değişkenler arasındaki ilişkiler tespit edilmeye çalışılır. Elde edilen veriler konu hakkında açıklama yapılmasına imkan verir. Nicel araştırmalarda örneklem seçiminde ulaşılabilirlik, maliyet, evrenin homojen ya da birbirinden farklı niteliklerde unsurlara sahip olması gibi özellikler belirleyicidir. Nicel çalışmanın evreni olarak belirlenen fiziksel mekân olarak JES’lerin işletildiği ve kurulduğu coğrafi mekânlar olan Aydın, Efeler, İncirliova, Germencik, Köşk, Sultanhisar ilçe merkezleri ile çevre köyler (Hıdırbeyli, Turanlar, Tekinköy, Moralı, Uzunkum, Osmanbükü, Yılmazköy, İmamköy, Kızılcaköy, Pınardere, Serçeköy) dir. Bu bölgelerde yaşayan herkes JES’lerden etkilendiği için evreni eşit olarak temsil edecektir. Bu sebeple idari olarak ayrılmış bu bölgelerden örneklem seçimi yapılacaktır. TÜİK verilerinden faydalanarak belirlenen yerleşimlerin toplam nüfusu üç yüz doksan bindir (biruni.tuik.org.tr). Bu nüfus sayısına göre %5 hata ve % 99 güven seviyesi için yaklaşık altı yüz elli örneklem oranı yeterlidir. Hatalı uygulanabilecek anketlerin de olabileceği düşünüldüğünde, evrenin yedi yüz elli görüşme ile temsil edilebileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın evrenini oluşturan ilgili yerleşim birimlerinin nüfus oranlarına göre anket sayıları belirlenecektir. 2019 Mart ve Nisan aylarında görüşmeler yürütülecektir. Görüşmeciler anket formları hakkında bilgilendirildikten sonra görüşmeler başlanmıştır.

Anketlerin sahada uygulaması sürecinde proje yürütücüsü ve araştırmacı birlikte sahada bulunacak ve anketlerin sağlıklı uygulanması sağlanacaktır. Anketler yapıldıktan sonra kontrol edilerek tasnif edilecek daha sonra anketler SPSS programına girilerek veri analizi yapılacaktır.

2. BÖLÜM

2. SOSYAL HAREKETLER VE SOSYAL HAREKET TEORİLERİ

2.1. Sosyal Hareket Kavramı

Birbirinden farklı söylem ve pratiği olsa da tüm sosyal hareketler toplumsal çatışmalara ilişkin anlamlı işaretlerdir ve toplumsal değişimin, direnişin çekirdekleridir (Castells, 2008: 98). Blumer ve Smelser gibi teorisyenlere göre sosyal hareketler; düzenin yeniden kurulmasını, yeni değerlerin yaratılmasını ve korunmasını amaçlayan ortak çabalardır (Delibaş, basılmamış ders notları). Bu tanımlara göre sosyal hareketler daha çok dengeyi kurmaya yöneliktir ve yapısal değişim sonucu ortaya çıkan krize verilen tepkilerdir. Tilly'e göre sosyal hareket "oturmuş siyasal pozisyonu olmayan bir sosyal kategori adına, gücü elinde tutanlara karşı yöneltilen talepler ve mücadeleyi içerir (Çayır, 2016: 18-19). Turner'ın tanımında ise parçası oldukları kurumların değerlerini değiştirmeye yönelik ya da direnmek üzere ortaya çıkmış kolektif hareketlerdir. Bu tanımda sosyal hareketler mevcut yapının bir eleştirisi olarak betimlenir (Delibaş, basılmamış ders notları).

Toplum tarihi boyunca kalabalıklar, çeteler, ayaklanmalar, panik gibi çok sayıda kolektif davranış biçimi ortaya çıkmıştır. Bu repertuara sosyal hareketler de eklenirse kolektif davranışların ortak noktalarından biri güç, iktidar çatışmaları bağlamında güç sahibi olmayanların, şikâyet ya da taleplerini dile getirdiği hareketliliklerdir. Başka bir deyişle sosyal hareketlerin aktörleri, toplumsal yaşamın güç odaklarından siyaset seçkini ya da ekonominin baş aktörleri finans sahiplerinden olmayanların hareketi olarak kabul edilebilir. Sosyal hareket kavramı, ilk kez Lorenz Von Stein'in 1789–1850 döneminde gerçekleşen Fransız sosyal hareketlerinin tarihsel sürecini değerlendirdiği kitabında halkın politik mücadelesini isimlendirmek için kullanmıştır (Yaylacı, 2011: 33). O günden bu güne sosyal hareketler sistemik değişimlere rağmen var olmaya devam etmiştir.

Meydana geliş süreçleri, amaçları, biçim ve sonuçları bakımından farklılık gösteren toplumsal hareketler için tanımlama yapmak ya da ideal tip geliştirmek oldukça güçtür. Toplumsal hareketleri özgün dinamikleri ile tanımlamak, tarihsel ve toplumsal gerçeklikleri ile açıklamak, özgünlükleri ve değişim yaratma potansiyellerini anlayabilmek açısından daha makul olacaktır (Yaylacı, 2011: 35-39). Çeşitliliğine rağmen sosyal hareketlerin şu nitelikleri üzerinde ortak görüş mevcuttur,

1- Ekonomik, sınıfsal çıkar çatışmaları ile ortaya çıkabileceği gibi sosyal, siyasal, kültürel çatışmadan kaynaklanan değişim yönelimli hedefleri de bulunabilir.

2- Şikâyetlerin, inançların, değerlerin paylaşılması ve dayanışma duygusu üzerine kurulu kolektif davranıştır.

3- Örgütlenme ve süreklilikleri ile dikkat çeken kolektif hareketlerdir.

4- Kurumsal kolektif davranış olabildiği gibi kurumsal olmayan örgütlenme de gösterebilir.

5- Kısmen kurumsallaşmış değerler tarafından yönlendirilen sembolleri ve formları vardır, sistem karşıtı eylem biçimlerine sahiptir.

6- Protestolar sıklıkla kullanılır (Delibaş, basılmamış ders notları).

2.2. Sosyal Hareket Olgusu

18.ve 19 yüzyıl da Sanayi Devrimi'ne koşut olarak kentleşme oranının artması ile ücretli emek, yaşam koşulları berbat olan kentlerde hızla yığılmaya başladı. Bu insanlar ekonomik büyümenin nimetlerinden faydalanamayan, toplumdaki dışlanan, siyasal süreçlerde hiçbir söz hakkı olmadığı halde büyük bir siyasî güç olan, büyük ve endişe verici kitleyi oluşturuyordu. Fransız Devrimi ile halkın egemenliği fikrinin yaygınlaşmaya başlaması, mülk ve iktidar sahiplerini, kitlelerin endişe verici durumuna çözüm üretmeye zorladı. 19.yüzyılın ikinci yarısından 20.yüzyılın ilk yıllarına kadar da farklı devletler kitleleri ıslah edecek reform programları uygulamaya başladılar. Reformun kapsamında seçme hakkı, çalışma koşullarının kutuplaştırıcı etkisini azaltacak sosyal devlet anlayışı, ulusal bağlılığı güçlendirecek ve ulusal kimliğe hizmet edecek zorunlu ilköğretim ve zorunlu askerlik vardı. Aynı dönemde Avrupa kentlerde yığılmış olan kitlelerin sendikalar, sosyalist ya da işçi partilerinden oluşan ve toplumsal hareket adı da verilen hareketinin doğuşuna tanıklık etti. Seçimler yolu ile devletin iktidarına gelerek sistemi değiştirme fikri bu partilerde hâkim oldu (Wallerstein, 2016: 16-17). Böylece 20.yüzyılın siyaset kurumları ve geleneği oluşmaya başlamış oldu. Seçme ve seçilme hakkı, siyasal partiler, temsili demokrasi...

19.yüzyıl hareketleri girişimci, işçi ve orta sınıfı mobilize etmeye çalışan, siyasal parti önderliğinde, merkezi şekilde ve sıkı bağlarla örgütlenmiş, iktidarı hedefleyen

hareketlerdir. Hareket içindeki failer tarihsel zorunluluğu yerine getirmek için mücadele eden figürlerdir. Melluciye göre bunlar büyük idealleri olan dramatik kadere yönelmiş kahramanlardır. İktidara sahip olacak, değerlerin bölüşüm ve paylaşımını değiştirerek eşitlikçi, özgür bir dünya yaratacaklardır. Bu bakımdan ekonomik temelli bir sınıf çatışmasını dile getirirler (Akt.Çayır, 2016: 11-30). 19.yüzyılın sosyal hareketlerini değerlendirirken ağırlıklı yer tutan işte bu hareketlerdir. Bu hareketler süreklilik ve örgütlenme düzeyleri ile dikkat çekmiş ve bu hareketlerle sosyal hareketler ilk kez gözlemlere ve teori çalışmalarına konu olmuştur.

20. yüzyılın ilk yarısına varmadan, iki dünya savaşının yarattığı yıkım, Batı Avrupa'nın gündeminde ekonomik büyümenin, refah dağılımının, ulusal ve uluslararası güvenliğin temel politikalar olarak yer almasının sebebi oldu. Dolayısıyla 1950'lerin başında sosyal, ekonomik ve politik düzen liberal demokratik, refah toplumu uzlaşısı temelinde inşa edildi. Bu uzlaşısı ile yatırım kararları serbest piyasada karlılık ölçütüne göre iş yapan yönetici ve mülk sahiplerine bırakıldı. Kapitalizm, refahın dağılımı ve sosyal güvenlik araçları ile desteklenen, organize işgücü ile tamamlandı. Son olarak parti rekabeti aracılığı ile işleyen temsili demokrasi sivil toplum alanından kamu politikası alanına taşınan çatışmaları sınırlamak için iyi bir yol olarak kabul görüldü. Bu düzenleme ile piyasa, kamu ve sivil toplum birbirinden ayrı alanlar olarak sınırlandırıldı (Offe, 2016: 50-54). Böylece ekonomik büyümenin baş aktörü piyasa, ulusal ve uluslararası güvenliğin otoritesi devlet oldu. Siyasal partiler ve sendikalar yolu ile refahın dağılımında taleplerin dile getirilmesi geleneksel siyaset yapma biçimleri olarak meşrulaştı.

Ekonomik büyümeye duyulan güven partiler ya da sendikalar yolu ile örgütlenen emeğin devrim yapma hayallerinden vazgeçmesini, sermayenin de sınırsız kar hırsını az da olsa dizginlemesini sağladı. Siyasal partiler ve kurumsallaşmış baskı grupları baskın kolektif aktörler oldu. Temel çatışma ulusal olarak elde edilen refahın kime, ne kadar dağıtılacağıydı. Çatışmaların çözüm mekanizmasında kolektif pazarlıklar, parti rekabeti, temsili hükümetler yer aldı. Piyasalar ve kamunun dışında kalan sivil toplum denilen alan da bireysel özerk dünyaya bırakıldı. Aile, meslek seçimi, tüketim tercihleri ile meşgul olacak ve siyasete sırtını dönecek bir sivil toplum öngörüsü hâkimdi. Bu gelişmeler, özel yaşama, tüketime, çıkarlar rasyonelitesine, otorite ve düzen değerlerine vurgu yapan ve siyasal katılımı değersizleştiren sivil kültürü yarattı (Offe, 2016: 53). Başka bir deyişle güvenlik ve refahın artışı ile kaynakların dağılımında adaletin sağlanacağına ilişkin güçlü inanç, bilindik

çatışmaları geçersizleştirmiş, kitleleri mobilize edecek şikâyetler ortadan kalkmıştır. Mevcut şikâyetler de konvansiyonel siyaset mekanizması içinde dile getirilmekte ve uzlaşma mantığı ile çözüme kavuşturulmaktadır.

Offe'ye göre refah toplumu modelinin, refah ve güvenlik politikasına yönelik eleştirisi sosyal hareketlerin yeni yüzüdür. Bu modelde hâkim aktörler kurumsallaşmış baskı grupları ve siyasal partilerdi. Refah arttıkça siyasete katılım önemini kaybetti. Ekonomik anlamda güven duygusu sağlayan toplum post materyalist değerlere yöneldi. Yeni çatışmalar bölüşüm üzerine değil yaşamın kendini gerçekleştirme tarafına yöneldi (Offe, 2016: 54-61).

İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa merkezli olmak üzere hemen hemen tüm dünyada ortaya çıkan siyaset modeli modernliğin kurumsal boyutlarından biridir. Modern toplumsal yaşam kapitalist ekonomik sistemin, endüstrileşme ve bürokratikleşmenin güçlü olduğu dönemdir. Modern dönem değişim hızı, ulus devletin siyasal sistemi, bireysellik, emeğin tam anlamı ile metalaşması, enerji bağımlılığı, enformasyon teknolojileri ile tüm dünyanın daha bağlantılı hale gelmesi, modern kent yaşamı ve doğaya artan müdahale ile geleneksel toplum yaşamından farklılaşmıştır (Giddens, 2014: 59-66). 20.yüzyılın ikinci yarısı değişimin gözle görünür hale geldiği dönem oldu. Modernliğin kurumlarında yaşanan değişimler de farklı çatışmaları, şikâyetleri gündeme getirdi.

Giddens modernitenin sahip olduğu dört kurumsal boyutun dönüşümünü yani gözetim içeriklerinin yarattığı totaliterleşme eğiliminin güçlenmesini, sermaye birikiminin varıl ve yoksul arasındaki mesafeyi artırmasını, askeri iktidarın ve sanayileşmenin tüm dünyayı ve doğayı kendini yenileyemeyecek biçimde hızla kirleterek insanlığın tüm yaşam alanlarını yok etmesini “juggernaut” (cehennem kamyonu) benzetmesi ile anlatır. Bu noktada ise modernite kurumlarının totaliterleşme eğilimi karşısında ifade özgürlüğü hareketlerinin, sermaye dağılımı karşısında işçi hareketlerinin, askeri iktidarın karşısında barış hareketlerinin ve sanayileşme karşısında ekolojik hareketlerin ortaya çıktığını söyler (Giddens, 2014:153). Bu dönemi benzer saiklerle inceleyen Mellucci ise kuşak çatışmaları, cinsiyet farklılıkları, sağlık, tabiatla ilişki ve insan neslinin devamı, savaş karşıtlığı gibi daha önce gündeme gelmemiş çelişkilerle yeni kolektif hareket tipleri ortaya çıktığı tespitinde bulunmaktadır (Melucci, 2016: 75).

Touraine'e göre, hareketlerdeki değişimin sebebi toplumdaki yapısal değişimlerdir. Ona göre post endüstriyel toplumun yapısal unsurları kolektif aktörlerin doğmasına yol açmıştır. Bu aktörler yeni kültürel yapıda toplumsal kontrolü elde etmek için mücadele etmekle birlikte aynı kültürel yönelime sahiptirler (Touraine, 2016: 31-46). Aynı zamanda sosyal hareketler devleti ele geçirmek mücadelesinden çok sivil ilişkileri dönüştürmeyi amaçlamaktadır (Çayır, 2016: 14).

Castells'e (2008: 12-14) göre, toplumsal yapıda ortaya çıkan zaman ve uzam akışlarındaki çelişki toplumsal hareketlerin uyanışını sağlayan yapısal değişimdir. Zaman akışı ile zenginlik, teknoloji ve iktidarın mekânla bağları kopmuş, sembolikleşmiştir. Bu durum küresel çapta küçük bir elit dışında tüm dünyada insanlara, hayatları, çevreleri, işleri, ülkeleri vb. üzerindeki kontrolünü kaybetme kaygısını yaşatmaktadır. Bu kaygı yeni küresel düzene karşı çıkmakta ve alternatif projeler üretmektedir.

19.yüzyıl işçi hareketleri, ulusal kurtuluş hareketleri gibi hareketler ile birlikte ekolojik hareketler, feminizm, barış ve haklar mücadeleleri de güç ve iktidar ilişkileri bağlamında gerçekleşen süreklilik ve örgütlülük açısından sosyal hareket örneğidir. Toplumsal alanda yaşanan değişimler ve dönüşümlerle birlikte, yeni dönemde kolektif eylemi açıklama yönünden teori ve modeller de farklılaşmıştır. Değişim dinamiklerini tarihte bulan toplumsal hareketleri, toplumsal ve ekonomik krizlerle ilişkilendiren ve süre giden yapısal değişimlerin birer yansıması olarak nitelendiren klâsik sosyoloji, konuyu daha çok işçi sınıfının talepleri çerçevesinde ele alırken, çağdaş sosyoloji toplumsal hareketleri, modernite sonrası dönemde kültürel alanda ortaya çıkan kimlik yönelimli hareketler olarak ele almaya başlamıştır (İçli, 2015: 421-423).

2.3. Klâsik Dönem ve Sosyal Hareketler

En genel tanımı ile sosyoloji, toplumları yöntemli ve sistemli olarak inceleyen bilimdir. Sosyoloji için "toplum merkezi bir kavramdır" (Giddens, 2014: 20). Klâsik sosyolojik düşüncede toplum kavramı ile anlaşılın, kendi iç bütünlüğü ve sınırları olan sistemlerdir (Giddens, 2014: 20). Sosyolojiden beklenen ise bu sistem içinde düzeni sağlamak, çözülmeyi engellemek için birbiri ile çatışma halinde olan bireyler üzerinde kontrol kurmak ve ilerlemeyi sağlamaktır.

Sosyoloji sosyal yaşamı teorileştirirken, zorunlu olarak anarşiyi ve sosyal çözülmeyi önleyecek siyasal bir rolü de üstlenmiştir. Bu bağlamda sosyolojik analiz toplumun alt tabakasında yer alan köylüler, zanaatkârlardan çok yönetici sınıf ya da seçkin olarak adlandırılmış sosyal tabakaların üyeleri tarafından yürütülmüştür. 19.yüzyıl sosyolojisinin seçkin geleneği büyük yapı kuramlarına yönelmiş, alt tabakalar ekonomik ve siyasal yapıyı sarstığı ölçüde dikkat çekmiştir. Bu bakımdan, sosyal hareketler sosyolojik teoride çok az yer bulmuştur (Çetinkaya, 2015: 26). Bu durum yirminci yüzyılın yarısına kadar sürmüştür.

2.3.1. Sosyal Hareket Teorileri

Sosyal olgu ve problemlerin anlaşılıp açıklanabilmesinde zaman içerisinde farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Kolektif eylemin niteliği ve değişen yapısını açıklamada çatışma teorileri, kalabalıklar ya da kitle hareketleri yaklaşımları, rasyonel eylem teorileri gibi yaklaşımlar ortaya çıkmıştır.

2.3.1.1. Çatışma Teorileri ve sosyal hareketler

Sınıfsal çatışmayı toplumun değişim dinamiği olarak kuramsallaştıran Marks'a göre sosyal hareketler tarihsel ilerleme tarafından belirlenen işçi hareketleri olarak yer alır. Bireyin dünyaya geldiği sınıfsal konumun çıkarlarını savunmaktan başka şansı yoktur. Toplumun tüm kesimleri işçi ya da burjuvazi sınıfına dönüşecek, işçi sınıfı kendinde sınıf olmaktan çıkıp kendisi için sınıf olma bilincine sahip olacak ve yapısal değişimi gerçekleştirecektir.

Nitekim 19. yüzyılda yaşanan değişimler toplumun önemli bir kesimini cahil, yoksul ve karın tokluğuna çalışan, ıslah edilmesi gereken kitlelere dönüştürmüştür (Wallerstein, 2016:16-17) Kapitalist sistemin genişlemesi ve kültürünün yaygınlaşması, kentleşme ve sanayileşme sonucu köyden kente göç ile kargaşa ve sınıflar arasındaki çatışma kaçınılmaz hale gelmişti. Vergi ve ekmek ayaklanmaları, seçim mücadeleleri ve işçi grevlerinin sürekliliği gelişen örgütlülükleri dikkatleri alt tabakaya yöneltmişti (Çetinkaya, 2015: 28).

Yine 19.yüzyılda siyasal, ekonomik krizler ve sosyal çatışmalar ilerlemeci, akla dayalı pozitivist bilim anlayışının öngörülerini yanlışladı. Kolektif davranışın değerlendirilmesinde sınıf bilinci yerine Weber'in değerler sistemi ile analiz ön plâna çıktı (Arrighi, Hopkins, ve Wallerstein, 2015:16-34). Büyük yapısal, tarihselci analizler yerine

bireyin değer ve duygularına odaklanan anlamaya ve yorumlamaya dayalı bir bakış açısı da gelişmeye başladı (Çetinkaya, 2015: 31-33).

2.3.1.2. Kalabalıklar, kitle hareketleri yaklaşımları ya da edilgen aktörün tepkisi

19.yüzyılda sosyal alanda yaşanan çatışmaları Gustave Le Bon, “kalabalıklar yaklaşımı” ile yapısal bir zorunluluktan sosyal psikolojik nedene yönelmiştir. Kalabalıklar yaklaşımına göre rasyonel ve kontrollü birey kalabalığa dâhil olduğunda içgüdüleri ile hareket eden, irrasyonel kitlenin bir parçası haline gelir. Bu noktada bireyin değil, içgüdülerinin hâkimiyeti altında, kaba ve kontrolsüz kitlenin psikolojisi vardır (Çetinkaya, 2015: 30).

20.yüzyılda ikinci yarıya kadar egemen olan yapısal işlevselci teoriler ulusal bütünleşme ideolojilerinin rolünü üstlenmiştir. Bu kuramlarda temel kaygı değişimi değil düzeni sürdürmeyi açıklamaktır. Toplumun organizmaya benzeten ve bir bütün olarak algılayan işlevselci teoride bireyler davranışları ve sahip olduğu rollerin örtüşme derecesi ya da sahip olduğu değer ve normlarının sosyal yapıya entegre oluşu ile değerlendirilmiştir (Touraine, 2016: 33). Başka bir deyişle aktör yalnızca sosyal yaşamda beliren konumların taşıyıcısıdır. Bu konumların koşulladığı, davranış kalıplarının pasif oyuncusudur. Toplumsal alanda değişim yaratma potansiyeli neredeyse yoktur.

İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişen ve en açık ifadesini Smelser’de bulan yapısal işlevselci “sapkın politik davranış teorisine” ve Hauser’ın “kitle toplumu teorisine” göre baş kaldıranlar, sosyal yapıya entegre olamamış, fakir, köksüz insanların marjinal hareketleridir. Toplumun bu kesimi ekonomik siyasal ve kültürel modernleşmeden zarar gördüğü için uğradıkları kayıplar sebebi ile sapkın politik davranışlara yönelmişlerdir. Bu yaklaşım açısından kitle hareketleri sosyal rasyonelleşmenin başarılarından faydalanamayan fakat maliyetine katlanan insanların tepkisel davranışlarıdır. Rasyonellikten yoksun, kaygılardan kaynaklanan ve başarısızlığa mahkûm hareketlerdir (Offe, 2016: 66-67). Modernleşme süreci ilerlediğinde bu hareketler zayıflayacaktır. Toplumlara değiştiren kolektif hareketler değil, tarihsel zorunluluktur (Çayır, 2016: 12).

Bu teorik yaklaşımlara göre kurumsal olmayan kolektif davranış yapısal değişimlerle gelişen, toplumsal ve ekonomik çöküşle birlikte gelen sosyal kontrol ve bütünleşme yetersizliği ile ortaya çıkar. Yapısal çöküşün yarattığı hayal kırıklığı ve adaletsizlik duygusu

bireyi kolektif davranışa iter. Tepkisel olarak gelişen kolektif davranış sosyal harekete doğru evrilir. Hareketin ortaya çıkışında ise söylenti gibi kaba iletişim süreçleri etkilidir (Cohen, 2016: 103-104).

2.3.1.3. Rasyonel eylem yaklaşımı

Smelser'in rasyonellikten yoksun, tepkisel davranışlarla ortaya çıkan kalabalıklar yaklaşımı tam karşıtını üretmiştir. Mancur Olson'un rasyonel eylem kuramı, hareketleri kör inanç ve sürü psikolojisi olarak anlayan düşüncenin aksine bilinçli olarak eyleme geçen bireylerin mobilizasyonu olarak anlatır. Bu noktada liberal iktisadın temel hipotezi, bireyin hareketlerini açıklamak için kullanılır. Birey hayatındaki her eylemde kar zarar hesabı yapan çıkarıcıdır ve kişisel çıkarlarını en üst seviyede korumak üzere harekete geçer. Bireyi harekete geçiren motivasyon eylem sonucunda elde edeceği faydanın maliyetten yüksek olmasıdır (Çetinkaya, 2015: 31).

Rasyonel eylem kuramı eleştirilere uğrasa da sosyal hareketleri irrasyonel, kontrolsüz kalabalıkların hareketi olarak gören düşüncenin egemenliğinden kurtarmıştır. Hareketler ölçülebilir, tartışılabilir, incelenebilir bir olgu olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Günümüzde hâkim olan kaynak mobilizasyonu ve yeni sosyal hareketler yaklaşımlarının bu geleneğin devamcısı olduğu da söylenebilir (Çetinkaya, 2015: 32).

2.4. Modern Dönemde Sosyoloji ve Sosyal Hareketler

Klâsik sosyoloji ya da sosyolojinin seçkinleri, alt tabakaları sosyal değişimin faili olarak görmese de, sosyal hareketlerin toplumda değişim yaratma potansiyeli, örgütlülük ve süreklilik göstermeleri dikkat çekmiştir. Ancak sosyolojide hâkim olan yapısal işlevselci yaklaşım, değişimi değil düzeni merkeze aldığı için sosyal hareketleri marjinalleştirmiştir. Sosyal değişmeyi çatışma süreci ile açıklayan tarihselci ve Marksist bakış ise sosyal hareketlerin itici gücü olarak sınıf çatışmalarını görmektedir. Bu potansiyel çatışma ve gerginliğin otomatik olarak bunu düzeltecek insan gruplarını bir araya getireceği varsayılmaktadır (Hank, Larana ve Gusfield, 2016: 122-123). Bireyin içinde bulunduğu sınıfsal konumu ile ideolojiye sahip olma ve değer yönelimi arasında determinist ilişki kurmak belli bir sınıfa mensup olan herkesin aynı değerler ve ideolojiye sahip olacağını kabul etmek anlamına gelir ki bu varsayım ampirik olarak doğrulanmamıştır. Bu bakımdan Marksist Teori kendinde sınıftan kendi için sınıfa geçişi yani sınıf bilincinin oluşumunu

açıklayamamakta, aktörün değer dünyasına analizde yer vermemektedir. Kalabalıklar yaklaşımları hareketin içindeki çatışma boyutunu göz ardı ederek patolojik bir duruma indirger (Melucci, 2016: 75-80). Kitle hareketi yaklaşımına karşıt gelişen rasyonel eylem yaklaşımının yarattığı düşünce biçimi ile irrasyonel kalabalık yerine rasyonel bireyin eylemi üzerine yönelen analiz kolektif aktörü gündeme getirmiştir.

20. yüzyılın büyük bir bölümünde sosyal hareketler önce ideolojilerin sonra da organizasyon ve rasyonalite teorilerinin etkisi altında kaldı. Avrupa ve Amerika’da hareketlerin savunduğu fikirler sistemine –komünizm, muhafazakârlık, faşizm vb.- odaklanıldı. Hareketlerin aktörleri olan sınıf ya da statü gruplarını mobilize eden ortak çıkarlar ve duygular anlaşılmaya çalışıldı. Hareketlerin adaletsizlik hissini doğurduğu bir tepki ile ortaya çıktığı hipotezi kabul gördü. Hareketin oluşum süreci, ideoloji ve ideolojinin dile getirdiği problemlerin ortaya çıkmasına sebep olan toplumsal yapının analizi araştırmaların temel problemi oldu. Sınıflar ve statü grupları, emek sermaye vurgusu, işçi hareketleri ve siyasal partilerin yükselişi sosyal hareket imajı olarak kabul gördü (Hank, Larana ve Gusfield, 2016: 121-123).

1960’lı yılların sonları ve 70’lerin başlarına gelindiğinde ise Amerika ve Avrupa’da ortaya çıkan sosyal hareketlerin analiz edilmesinde sınıf çatışması ve kalabalık teorileri yetersiz kalmıştır. Çünkü kolektif hareket aktörleri, ekonomik krize ya da çöküşe tepki gösteren anomik, imtiyazsız, irrasyonel sapkınlar değildir (Cohen, 2016: 104). Tam tersine çoğunluğu iyi eğitilmiş, orta sınıf mensubu kimselerdir. Teorisyenlere göre yeni sosyal hareketlerde ön plâna çıkan kolektif kimlikleri ve temaları yapısal çatışmalar, ekonomik sınıflarla analiz etmek de artık yeterli değildir. Sivil toplum alanında ortaya çıkan yeni tarzda kolektif hareket biçimleri, yeni bir kavramsallaştırma gerekliliğini de beraberinde getirmiştir (Çayır, 2016: 12). Bu sebeple özellikle Batı’da büyüyen barış hareketleri, feminist hareketler, ekoloji hareketleri ve yerel özerklik hareketleri “yeni sosyal hareket” terimi ile ifade edilmeye başlamıştır (Cohen, 2016: 117).

2.4.1. Sosyal Hareketlerde Yeni Olan Nedir?

Sosyal hareketlerin tarihsel bağlamda gelişimi incelendiğinde özellikle sanayileşmiş toplumdaki gelişmelere paralel olarak 1960’ların sonu ve 1970’lerin başında büyük değişimler geçirdiklerini görürüz. 1968 tarihsel dönüşümün yaşandığı yıl olarak bilinir. Bu

tarihle birlikte tarih sahnesine çıkan farklı yapıdaki hareketlere genel olarak yeni sosyal hareketler adı verilir.

Yeni sosyal hareketler; “toplumun geneli tarafından siyasal aktör olarak tanınma talebi olan ve sonuçları açısından grubun kendisinden çok toplumun tümü üzerinde etkili olabilecek hedefleri gerçekleştirmeyi amaçlayan hareketlerdir” (Offe, 2016: 57).

Çağdaş hareketlerin hepsi yeni sosyal hareket niteliklerine sahip olmadıkları halde büyük bir kısmı eski sosyal hareketlerden farklılık gösterir. Yeni sosyal hareketlerin tümünde tarihsel olarak çok eskilere dayanan, devlet ve piyasa ekonomisine karşı toplumun kendisini koruma teması yine hâkimdir (Hank, Larana ve Gusfield, 2016: 124-129). Ancak hareket içinde yer alanların “ortodoks politik hareketler” de yer almakla birlikte, gelenekselleşmiş siyasal ya da ekonomik –sağ yâda sol, muhafazakâr ya da işçi sınıfı-kodlarla kendilerini tanımlamadıkları, ekonomik ya da siyasî çatışmadan çok “değer tabanlı politikalara” ya da kültürel alana yöneldikleri söylenebilir (Offe, 2016: 60).

Yeni dayanışma biçimleri olan yeni sosyal hareketler sistemdeki derin yapısal değişimlerin yarattığı çatışmalarla ortaya çıkar. Genellikle özel bir çatışma örneği ile başlayarak sistemin tüm mantığını ilgilendiren problemleri su yüzüne çıkartırlar (Melucci, 2016: 82). Demokrasinin, çoğulculuğun hâkim olduğu toplumlarda bireyselliğin gelişmesine karşıt kontrolün derinleşmesi diyalektiğinden etkilenirler. Ekonomik, askeri, teknolojik ve politik rasyonelleşmenin kendi çıkarlarını sürdürmek için daha da güçlenmeleri karşısında, modernliğin ideali olan iyi yaşam standartlarının tehlike altında olduğu ve bunun bir felâkete yol açmadan durdurulabilmesi için korunma imkânının olmadığı düşüncesi yeni hareketleri meşrulaştırır (Offe, 2016: 54-61). Özerklik isteği, manipülasyona, kontrole, bağımlılığa, bürokratikleşmeye, düzenlemeye vb. karşı muhalefet gibi değerlere sahiptirler. Bireysel özgürlük, hümanist ve evrensel prensiplerin toplumsal yaşamda kabullenilmesini sağlayacak düzenlemeler için çaba sarf ederler. Ortak toplumsal anlamlar ya da gerçekliğin yeniden tanımlanmasına yöneliktirler (Çayır, 2016: 12-13). Başka bir deyişle hareketler geleceğin gizli dönüşümünü sağlama potansiyelini barındırır. Toplumsal hareketler geleceklerin anlık görüntüsünü sağlar ve gerçekleşmesi için gerekli araçları oluşturur (Giddens, 2014: 155).

Tarihsel evrimin toplumda yaratacağı değişimin insanların ya da toplumsal güçlerin yaratabileceğini kabul etmek bakımından Marksist doktrinler ile mobilize olan

hareketlerden farklılaşırlar (Offe, 2016: 61-66). Toplumsal yapıdaki ekonomik ve sınıf temelli çatışmalardan ortaya çıkan ideolojik temelli devrimci hülyalara sahip değillerdir. Daha çok insan hayatının kişisel tarafına ve kendilerini anlamaya yönelmiş, siyasal ve ekonomik sistemlerin özerk işleyişini öngören bir sivil toplum savunusu yapmaya başlamışlardır (Cohen, 2016: 112-120) . “Toprak, hareket alanı yahut beden, sağlık ve cinsel kimlik gibi hayat alanı konuları, komşuluk, şehir ve fiziksel çevre kültürel, etnik ve ulusal miras ve kimlik, fizikî hayat koşulları ve insanlığın devamı gibi temaları” vardır (Offe, 2016: 58). New Age, ekoloji, barış, alternatif tıp, sigara karşıtlığı ya da gay, lezbiyen, feminist gibi hareketlerde ideolojilerin ve sınıfsal temelin homojenleştirici gücü yerini bireyin kendini tanımladığı bireysel kimlik ile hareket içindeki kolektif kimliğin karıştığı bulanıklaştığı bir hale dönüştürmüştür (Hank, Larana ve Gusfield, 2016: 126-127).

Yeni hareketlerin politize ettikleri konular liberal demokrasi ya da refah devleti pratikleri tarafından belirlenmiş özel ve kamusal alan arasında üçüncü bir kategoriye oturur. Konuları ne özel ne de kamusaldır ancak özel ve kurumsal aktörleri kolektif olarak ilgilendirir. Hareket alanı kurumsal olmayan siyaset alanıdır. Yani hukuksal düzenin verdiği haklardan faydalanarak özgül değerlerinin geniş topluluklar için bağlayıcı olmasını amaçlamakta bunun için ise toplumu tahrip etmeden, kendi alanlarına çekilerek değerlerini yaşamaktadırlar (Offe, 2016: 55). Yeni hareketler kendilerini, hayat tarzlarını savunmak ve bunun için alanlarını genişletmeye çalışmakla birbirine karşı kendini sınırlamaktadır. Birbirlerinin varlığını reddetmeden demokratik toplum sınırları içinde özerklik, farklılık ve kimlik adına mücadele vermektedir (Çayır, 2016: 16).

Yeni hareketlerin tabanı toplumsal rolleri ile doğrudan ilişkili olmayan, sınıfsal yapıyı aşan, gençlik, toplumsal cinsiyet, meslekler gibi yapısalçı açıklamalarda yer alamayan toplumsal statülerden oluşur (Hank, Larana ve Gusfield, 2016: 124-126). Aktörler genç nesil, yüksek eğitilmiş daha bireyselleşmiş, post materyalist değerlere sahip yeni orta sınıftır. Eğitimin ve yaşam tarzlarının etkisi ile yapısal değişimlerin yarattığı kimlik ihtiyacını en çok hisseden kesimdir aynı zamanda.

Inglehart’a göre, Batı dünyasında refahı garantileyen teknolojik gelişmeler, bir neslin uluslararası alanda barışı yaşamış olması, yükselen eğitim düzeyi, yaygınlaşan kitle iletişimi ve artan coğrafi hareketlilikler, yeni sosyal hareketlerde birey özerkliğinin genişlemesi ile yüksek estetiği, kendini gerçekleştirme ve yaratıcı olma ihtiyacını ifade eden post materyalist değerler üzerinde etkili olmuştur (www.wikipedia.org, 2016). Refahın ve

eğitimin getirdiği bilinç durumu, Maslow'un ihtiyaç piramidinde kendini gerçekleştirme güdüsünü harekete geçirmiştir denilebilir. Bu noktada değişim ve dönüşümlere duyarlı bireylerin ekonomik büyüme, güvenlik ve refah gibi materyalist değerlerin yarattığı çelişkileri görerek kendini ifade etme hak ve özgürlüklerine, savaşlara, kimliklere, sosyal cinsiyet rollerine ve çevreye duyarlılık gibi post materyalist değerleri geliştirmesi olağandır.

Yeni sosyal hareketlerle siyasal değişim hedeflemez ancak siyasal kurumlar üzerinde bazı etkileri vardır. Eski sosyal hareketlerden farklı olarak Gandhi, Thoreau, Kropotkin gibi aktörlerden esinlenen şiddet karşıtı ve sivil itaatsizliğe benzeyen yeni mobilizasyonu modelleri kullanılmaktadır (Hank, Larana ve Gusfield, 2016: 127).

Çağdaş hareketler, eski hareketlerin merkezi ve hiyerarşik örgütlenme, ideolojik program, bağlılık ve partizanlık üzerindeki vurgusuna kıyasla değerler ve fikirler açısından çoğulculuk gösterdiği için daha esnektir. Daha çok kamuoyu ve medya desteği sağlamaya çalışan profesyonel sosyal hareket örgütleri ile mobilize olurlar (Çayır, 2016: 17). Gündelik hayatla iç içe geçmiş küçük gruplardan oluşan enformel veya yapılaşmamış ağ örgütlenmeleri mevcuttur. Farklı küçük gruplardan oluşsa da, bağımsız radyolar, kitap evleri, dergiler, sosyal medya gibi araçlar iletişim ve bilgi alışverişi ile hareket ağı bütünleşmeyi sağlar” (Melucci, 2016: 85).

Örgüte katılım gönüllülük esasına dayanmakta ve kararlar birlikte alınmaktadır. Lidersiz ya da dönüşümlü liderlik anlayışı hâkimdir (Coşkun, 2007: 135). Hareket için kişilerden istenen aktivizm günün belli saatlerinde ya da kısa zamanlı katılım ve duygusal dayanışmadır (Melucci, 2016: 81-86). Bu hareketler, birey özerkliğine dayanır ve pragmatik eğilimli, karar alma sürecinde üyelerin katılım sistemlerini genişletmek hedeflenir. Daha çok kamuoyu ve medya desteği sağlamaya çalışan profesyonel sosyal hareket örgütleri ile mobilize olurlar (Çayır, 2016: 12-13).

Yeni hareketlerin daha esnek ve enformel örgütlenmeleri ile iletişim teknolojilerindeki gelişim arasında da güçlü bir ilişki vardır. İletişim teknolojileri yerel ve küresel düzeyde örgütlenmiş toplumsal hareket eylemcilerinin bir araya gelmesini kolaylaştırmakta, bir kişinin ulaşabileceği kişi sayısını artırmakta bu da eylemciler arasında yeni ilişki biçimleri ortaya çıkartmaktadır (Tilly, 2015: 164-174). Dijital iletişim teknolojileri hareketin yatay olarak gelişmesine yani duyarlılıkları olan aktörlerin formel bir üyelik olmaksızın herhangi bir harekete katılabilmelerine izin vermektedir.

2.5. Sosyal Hareket Teorileri

1960 sonrası Avrupa ve Amerika'da ortaya çıkan gençlik hareketleri ve 1970 sonrası ortaya çıkan çok çeşitli protesto hareketleri endüstriyel toplumun siyasal sınıf çatışmaları açıklamak için geliştirilmiş yapısalcı, post yapısalcı ya da Marksist çatışmacı kuramlarla açıklanamaz bir içeriğe sahiptir. Başka bir deyişle bu hareketler Marksist ve fonksiyonalist /yapısalcı teorileri zora soktu. Bu dönemde Avrupa ve Amerika'da yeni modeller geliştirilmek zorunda kalındı (Delibaş, dersi basılmamış ders notları).

Fonksiyonalist /yapısalcı teorilerin eleştirisi ile üç perspektif; Kolektif Davranış, Kaynak Mobilizasyonu, Siyasal Süreçler Teori'leri ortaya çıktı. Çatışmacı kuramların ortaya çıkan yeni hareketleri açıklaması ile yeni toplumsal hareketler perspektifi gelişmiştir (Delibaş, basılmamış ders notları).

Smelser'e göre sosyal hareketler, toplumda yaşanan hızlı değişimlerin yarattığı dengesizliğin giderilememesinden kaynaklanan kolektif davranışlardır. Başka bir deyişle sosyal hareketle kriz davranışıdır (Delibaş, basılmamış ders notları). Kaynak Mobilizasyonu Teorisi'nin oluşumunda önde gelen, Mc Carthy ve Zald gibi bazı Amerikalı teorisyenler, bir hareketin ortaya çıkışını açıklamaya odaklanmışlardır. Bir hareketin oluşumunda kaynakların varlığını gerekli görmüşlerdir. Kolektif davranışın sivil toplum alanında gerçekleşse bile kurumsal siyasetten de beslendiğini ifade eden C.Tilly ve S.Tarrow gibi teorisyenler Siyasal Süreçler Yaklaşımını gündeme getirirken, Avrupa'da Touraine ve Habermas'ın Yeni Sosyal Hareketler Paradigması, yeni çatışma tipleri ve post-endüstriyel yapı arasında bir ilişki kurmaktadır (Orum ve Dale, 2009: 263-274).

Sosyal hareketler analizinde ortaya çıkan yaklaşımların içinde Kaynak Mobilizasyonu Paradigması, Siyasal Süreçlerin Yapısı ve Yeni Toplumsal Hareketler Paradigması hâkim yaklaşımlar olarak varlıklarını sürdürmektedir.

2.5.1. Kaynak Mobilizasyonu Yaklaşımı

Kaynak Mobilizasyonu Yaklaşımı açısından sosyal hareketler, sosyal düzensizliğin ya da hastalığın belirtisi irrasyonel tepkiler değil siyasî sürecin parçasıdır. Çatışmalar siyaset arenasında gerçekleşir. Kolektif hareket, çöküş ile mobilize olan bireylerin aktörü olduğu hareket değil, stratejik bir mantıkla ve rasyonel çıkarların gözetildiği harekettir (Çayır,

2016: 17). Başka bir deyişle kurumsallaşmış siyaset arenasında gerçekleşen çıkar çatışmalarıdır.

Özellikle Mc Carthy ve Zald sosyal hareketlerin oluşmasını yapısal gerilim ve ideolojilerin egemenliği ile açıklanmayacağını kabul ettiler. Bu yaklaşıma göre kolektif hareketin şikâyetleri ve amaçları, güç ilişkilerinin sürekli ürünüdür. Bu sebeple çatışma ve şikâyetlerin varlığı hareketin oluşumu için yeterli sayılmaz. Hareketin ortaya çıkması için hem kaynaklar hem de rasyonel bir yönelim gereklidir. Harekete katılan aktör duygularının ve harekete rehberlik eden ideolojilerinin etkisi altında değildir, fayda ve maliyet hesabı yapmaktadır. Birey kendi çıkarları için harekete katılır (Hank, Larana ve Gusfield, 2016: 123). Kolektif davranışı harekete geçirebilmek için ise gelişmiş örgütsel formlar ve iletişim biçimleri gereklidir (Cohen, 2016: 105). Organizasyon ve hareket girişimcileri eylemin temellendirildiği kolektif şikâyetin harekete geçirilmesinde merkezi önem sahiptirler (Delibaş, dersi basılmamış ders notları). Toplumda hâkim olan güç ve güç savaşlarının kitleleri mobilize etmesi için gerekli kaynakların ve fırsatların ortaya çıkması (para ve politik etki, ayrıca araçlara erişme imkânı) yeterlidir (Orum ve Dale, 2009: 265). Hareketin başarısı ise hareketin siyasal bir aktör olarak tanınması ve maddî faydada artışa bağlıdır (Cohen, 2016: 105-112).

Bu yaklaşıma göre hareketlilik kapasitesi grupların sahip olacağı maddî ya da maddî olmayan kaynakların (otorite, bilgi, deneyim, zaman, statü) varlığına bağlıdır. Mevcut gerilimlerin ötesinde hareketlilik, şikâyetleri organize edebilme, eylemlerin maliyetini düşürebilme, sosyal dayanışma ağları yaratma ve kullanabilme, inisiyatif oluşturabilme iç uzlaşmaya ulaşabilme konusunda yol ve yöntemlerindeki yetenekleri tarafından ortaya çıkarılır (Delibaş, basılmamış ders notları).

Örgütlenme ve rasyonalitenin anahtar kelimeler olduğu Kaynak Mobilizasyonu Yaklaşımı dayanışma duygusu ile ortaya çıkan örgütlenmeyi açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Başka bir deyişle bu bakış açısı hareketin kendisini veri olarak aldığı için anlamı incelemede yetersiz kalır, yani nasılı açıklar ama niçini açıklamaz (Melucci, 2016: 83). Rasyonel bireyin çıkarlarını savunmak üzere örgütlendiği hipotezi, örgütün çıkarları söz konusu olduğunda çelişki yaratır, çünkü bireyin çıkarları ile örgütün çıkarları her zaman tam olarak örtüşmez. Fayda beklentisi olmayan bireyin harekete katılması beklenmez. Bu noktada Kaynak Mobilizasyonu paradigmasında değerlerin, ideolojilerin, kültürün ve projelerin hareketleri analiz etmek için kullanılmadığı söylenebilir. Oysa 80 sonrasında

ortaya çıkan, kolektif harekete dâhil olmak için siyasal iktidarı ve ekonomik kazanımları hedeflemeyen kimlikleri analiz etmek hareketleri anlamak için gereklidir, çünkü bu aktörler bireysel çıkardan çok ortak iyiye ve değerlere yönelik, yeni kimlikler inşa etmek, kendilerine özerk alanlar yaratmak ve egemen mantığın normalini yeniden şekillendirmek için de çaba sarf etmektedir (Cohen, 2016: 106-107).

2.5.2. Siyasal Süreçler Yaklaşımı

Kaynak Mobilizasyonu Teorileri hareketin ortaya çıkış sürecine odaklanırken, sosyal hareketin değişimi gerçekleştirme potansiyelini ihmal etmiştir. Kaynak Mobilizasyonu teorisyenlerinin hareketin başarısından beklentileri maddî faydanın sağlanmasıdır. Siyasal Süreçler Yaklaşımı'na göre ise toplumsal hareketlerin başarısı yalnızca somut sonuçların elde edilmesi değil toplumsal, kültürel alanda da değişim yaratabilmesidir (Caig ve Form, 2013: 420-440).

Siyasal hareketlerin gelişmesi ile alakalı olarak dışsal dünyanın yapısını tanımlayan bunu siyasal hareketle ilişkilendiren kavram “siyasal fırsatların yapısı”dır. Peter Eisengger farklı Amerika kentlerindeki protesto hareketlerini karşılaştırırken açıklama yapabilmek amacı ile siyasal sistemin açıklığına ve kapalılığına yoğunlaşmıştır (Delibaş, basılmamış ders notları). Hareketin değişim yaratma kapasitesi içinde bulunduğu siyasal sistem ve kurumların etkileşimine bağlıdır. Kapalı siyasal sistemler hareketin sönmesine neden olurken, sistemin açık olması hareketi başarıya ulaştırabilir (Caig ve Form, 2013: 427). Kurumsal siyasal aktörler ile protesto arasındaki ilişkiler siyasal süreçlerin merkezi konusunu oluşturur.

Clavland gibi araştırmacılar seçimlerin oynaklığı, etkili siyasal ortaklar, dayanışmanın varlığı, siyasal seçkinler arasında protesto eylemlerine gösterilen tolerans gibi bir takım yeni ve gerekli değişkenleri eklemiştir (Delibaş, basılmamış ders notları). Sosyal hareketler kurulu düzene karşı çıktıklarında bu düzende yerleşik olan siyasetçilere ve siyasetin seçkinlerine de karşı çıkmış olurlar. Hareket mevcut sistemdeki seçkinler ve siyasetçilerin desteğini alarak politikalarda değişim yarattığında başarıya ulaşmış olur. Siyasiler sistemde yeni bir güç istemedikleri halde hareketin kendi politikalarına getireceği faydadan dolayı kabullenebilir, tolerans gösterebilirler. Bu da hareketin başarısını kolaylaştırır (Caig ve Form, 2013: 428).

Tarrow İtalya’da protesto döngülerini incelediğinde, konvansiyonel siyasete girişte açıklık ve kapalılık, siyasal dayanışma, siyasal müttefiklerin varlığı ve onların stratejik duruşu gibi değişkenleri sosyal hareket döngüleri konusundaki çatışmalarına entegre etmiştir (Delibaş, basılmamış ders notları).

Siyasal süreçler yaklaşımı geleneksel aktörler ile yeni aktörler ve konvansiyonel olmayan eylem ile kurumsallaşmış yollardan çıkarların temsil edilmesini sağlayan kurumlar arası etkileşimi açıklamada başarılı olmuştur. Böylece sosyal hareketler sistemin işleyişinden dolayı zorunlu olarak ortaya çıkan marjinal hareketler olarak tanımlanmaktan kurtulmuştur (Delibaş, basılmamış ders notları).

2.5.3. Yeni Toplumsal Hareketler Yaklaşımı

Özellikle Avrupalı teorisyenler arasında yapısal çatışma, ekonomik sınıflar ve krizlerin, rasyonel aktör modellerinin çağdaş sosyal hareketleri açıklamakta yeterli olmadığı hâkim düşünce haline geldi (Cohen, 2016: 104).

Turner bireysel kimlik ve bireysel dönüşümün dağınık şekilde örgütlenmiş sosyal hareket örgütlerinin temaları olduğunu gördü. Klapp, modern ve rasyonelleşmiş toplumsal ilişkilerin bir kişinin kimlik oluşturmada yeterli, güvenilir dayanak olmadığını gözlemledi. Bireyin kendini ait hissedeceği sosyal gruba dâhil olmasında kimliğin etkisi fark edildi. Kolektif kimliğin, aktörleri bir araya getiren ortak kültürel ve sembolik temaların etrafında birleşerek ait olma hissi ile bireysel yaratıcılıkların, duygusal dünyaların ve biyolojik varlıkların hayata geçirilmesine imkân tanıdığı düşünüldü (Castells, 2008: 12-20).

Habermas yeni sosyal hareketlerin ortaya çıkmasında kaynak mobilizasyonu iddialarının aksine partiler ve organizasyonların değil toplumdaki sosyal çelişkilerin etkili olduğunu ileri sürmektedir. “Yaşam dünyalarının sömürgeleştirilmesi” imajından hareketle çağdaş toplumların farklılaşmış sistem olduklarını, bundan dolayı sosyal hareketleri, giderek artan biçimde bireysel özerk eylem merkezlerinin yaratılması çabası olarak görmektedir. Ona göre toplumsal hareketler piyasanın bireylerin yaşamlarına müdahalesini sınırlandırmaya çalıştığı gibi bireylerin kimliğinin ve özel yaşantısının kendisi tarafından belirlenebilme hakkının savunulması anlamına gelir (Delibaş, basılmamış ders notları). Castells, sosyal hareketlerin toplumlarda ortaya çıkan belirtiler olduğunu, sistemin bireyin

yaşamında aşırı hâkim varlığına karşı çıktıklarını, hepsinin toplumsal yapıları farklı yoğunlukta etkilediğini ve farklı sonuçlar doğurduğunu ifade etmektedir (Castells, 2008: 100).

Habermas'ın yanı sıra Touraine, de çağdaş hareketlerdeki ortak nitelikleri tanımlamak ve onları çalışmak için analitik araçlar geliştirmiştir. Sosyal hareketlerin yapısındaki değişimin toplumsal dönüşümle ilişkisini kurmuştur. Yeni güç merkezleri, egemenlik biçimleri ve refleksif bir kültürel model ile nitelenebilecek post endüstriyel toplum olarak adlandırdığı yeni toplum tipi ile sosyal hareketlerdeki süreksizlik ve yeniliği açıkladı (Cohen, 2016:11 2-113). Toplumdaki yapısal değişim ile kolektif aktörün inşasını ilişkilendirdi. Ona göre yeni sosyal hareketler bu ikisinde ki değişim ile ortaya çıkar. Touraine göre toplum verili değil yeniden ve yeniden üretilen bir yapıdır. “Durumların (sınıf) değil sosyal hareket ve ilişkilerin sahnelendiği oyundur”. Oyun toplumun kendisi tarafından üretilen egemenlik çatışmaları ile yeniden yazılır. Hareket politik olmaktan çok toplumun geneline ait bir probleme çözüm üretebilmek adına muhalefete dönüştürerek toplumun kendisini üretme kapasitesi haline gelir (Çayır, 2016: 15). Yani çağdaş hareketler Marks'tan sosyal hayatın egemenlik ve çatışma ilişkileri ile kurulduğu fikri, Weber'den de aktörlerin değerleri ile hareket ettiği fikri alınarak açıklanabilir (Touraine, 2016: 40).

Melluci'ye göre, “kolektif hareket örgütsel bir yatırımla inşa edilir. İnsanları bir arada tutmak ve hareket kaynaklarını mobilize etmek sınırsız bir alanda değerleri imkânları ve kararları bölüştürmek anlamına gelir, toplumsal ilişkiler tarafından sağlanan imkânlar ve sınırlar hareketi şekillendirir. Fakat ne kaynaklar ne de sınırlamalar aktörün dışında harekete geçirilebilir. Kolektif hareket kolektif aktörle mümkündür” (Melucci, 2016: 79).

Touraine, sosyal hareketleri yalnızca strateji ya da farklı kimliklerin mücadelesi ile açıklamanın da yetersiz kalacağını tespit etmiştir. Kolektif aktörlerin kimlik inşası sürecinin teorik analizini yapmıştır. Ona göre içinde yaşadığımız çağ yeni bir değerler sistemi imajının hâkim olduğu çağdır. Bu değerler sisteminde insanı tanımlayan, yaşamı anlamasını sağlayan değerler doğanın düzeninden ya da Tanrının lütfundan kaynaklanmaz. Bireyin kendisini belirleme ötekini farklılığı ile tanıma iradesinin hâkim olması yeni değerler sisteminin karakteristik yanısırdır (Touraine,2016: 31-46).Bu bakımdan aktörler tarih tarafından belirlenen failer olmaktan çok kültürel yönelimleri ve çatışmaları ile tarihin üreticisidirler (Touraine, 2016: 43-44). Hareketlerin hedefi de kimlik ve strateji mücadelesinden öte egemen mantığı sorgulayarak yeni toplumsal pratikler, normlar ve

kurumlar üretilmesine yani toplumsal hayatın yeniden inşa edilmesine yardımcı olmaktadır (Cohen, 2016: 112-120). Bu bakımdan sosyal hareketler toplumların kendini geliştirme ve değiştirme kapasitelerini ifade eder.

Sosyal hareketler, kültürel kaynakların büyük bir kısmını idare etme izni verilmiş aktörün - siyaseti ya da ekonomiyi yönetenler gibi –hâkimiyet ilişkilerini sorgular. Hedeflerinde ise ne devlet ne de piyasa vardır. Touraine göre, toplumsal hareketler üretim, bilgi, etik kurallar gibi temel kültürel kaynaklar üzerindeki egemenlik ilişkilerini dönüştürmeyi hedefleyen çatışmalardır (Touraine, 2016: 44). Hareketlerin direnişi, sivil toplum mücadelelerinin, kamu alanlarının, kimliklerin ve toplumsal egemenlik ilişkilerinin inşa edildiği alanda kök bulur (Cohen, 2016: 116).

Post endüstriyel toplumun karakteristik yanlarından bir olan refleksivite artışı ve insan merkezli değerler sistemi kolektif hareketlerin kimliğini ve gelişen hareketlerin tipindeki değişimi yönlendirmektedir. Hareketleri farklılaştıran hareket repertuarı değil refleksivite ile belirlenen yeni mücadele temalarıdır. Melucci'ye göre bireyler, yeni hayat tarzlarının ve sosyal kimliklerin tanımlanacağı “yeni sosyal alanlar” üretmek için mücadele etmektedir. Bu alan devlet değil, özel ve kamusalın sınırlarının birbirini zorladığı sivil toplumdur. Özel ve kamusal alan arasındaki sınırların kalkması, yaşam kalitesi ve kimlik odaklı yeni çatışma tiplerinin ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Melucci, 2016: 75-100). Bu temalar yeni oluşan toplum modeline tekabül eder. Post endüstriyel toplumun açtığı alanda kolektif kimlik arayışı gerçekleştirilir ve çatışma davranışından sosyal hareket boyutu yakalanmaya çalışılır. Bir sosyal hareket sınıf olgusundan ayrılmadığı halde sınıfsal bir duruma tepki değil, temel kültürel kaynaklar (üretim, bilgi, etik kurallar) üzerindeki toplumsal egemenlik ilişkilerini dönüştürme çatışmasıdır. Bu bakımdan çatışma, toplumsal sistemin aksayan bir yönünü düzeltme ya da yeniden inşa çabası olarak savunmadan – kolektif davranış-, değerlerin dağılımı ve karar alma mekanizmalarının değişimi olarak mücadeleden farklıdır. Bir sosyal hareket kendisi aracılığı ile kültürel yönelimlerin tarihsellik alanının bir toplumsal örgütlenme biçimine dönüştürüldüğü çatışma alanıdır (Touraine, 2016: 44-45).

“Mücadelelerden sosyal harekete geçiş kolektif davranış ve toplumsal sistem arasındaki ilişkiyi yeniden kurar, onu baş aşağı çevirir” (Touraine, 2016: 44).

2.5.3.1. Bireysel kimlik, kolektif kimlik

Yeni toplumsal hareketlerde detaylandırılması gereken nokta post endüstriyel (post modern, geç modernlik, ileri modernlik vb.) toplumu karakterize eden yapısal değişimlerle bireylerin kimlik problemleri arasındaki bağıdır (Hank, Larana ve Gusfield, 2016: 129-131).

Giddens'a göre, modernlik dinamizmi, geçmişe ve geleneğe dayalı değerlendirmelerin yerini geleceğe ve yeni bilgilere bağlı değerlendirmelere yönelmesi ve küresel düzeydeki etkileri ile geleneksel toplumsal düzen biçimlerinden ayrılır. Bu değişim kurumsal düzeyde olduğu kadar gündelik hayatın doğasını ve yaşantıların en kişisel yanlarını da etkiler. Bu bakımdan modernlik gelenek ve alışkanlıkların sağladığı kesinliğin, rasyonel bilginin kesinliğinin olmadığı, şüphenin ve güvensizliğin hâkim olduğu bir dönemdir. Otoriteler- siyasetin seçkinleri, uzmanlar ve bilim insanları- olasılık ve risklerin siyasallaşmasında belirsiz ve tartışmalı bir konum yaratmaktadır. Bu belirsizlik ve gelecek yönelimli toplumsal yaşam sebebi ile benlik refleksif olarak kendini sürekli gerçekleştirmek durumundadır (Giddens, 2014: 11). Son on yılda risk ve belirsizlikler ülkemizde de yaygın bir hal almış, toplumsal yapı, sosyal ilişkiler ve otoriteyi sorgulanır kılmıştır (Delibaş, 2017).

Özgürleşmeci politikalarla dini dogmalardan, geleneklerden ya da diğerlerinin tahakkümünden kurtulan birey, refleksif olarak yaşam tarzı seçimlerinde bulunmak ile karşı karşıya kalmaktadır. Böylece çeşitli tahakkümlerden özgürleşen ve bireyleşen aktör yalnızca ideolojiler ya da belli konularla uğraşmaz, kendi değerlerini belirler, bedensel görünürlüğü, giyimi, duruşu ile toplumsal kimliğini yansıtır ve bir aktör olarak sahnede yer alır. Bu yolla birey ile sistem arasında bir bağ kurulmuş olur (Çayır, 2016: 11-13).

Melluci de modernliğin getirdiği belirsizlik ve gelecek yönelimli olmasının yanı sıra refah artışı, bilgiye ulaşmada ve kullanmada genişleyen imkânlar ile kimlik arayışı arasında ilişki kurar. Bireylerin yeni hayat tarzlarının ve toplumsal kimliklerinin tanımlanacağı ve hayata geçirileceği yeni topluluklar arama ve yeni toplumsal alanlar üretme çabasını bu ilişki ile açıklar (Melucci, 2016: 81-82).

Sosyal hareketlerin kimlik boyutu ile ilgili çok sayıda araştırmasında üç kimlik boyutu göze çarpmaktadır (Hank, Larana ve Gusfield, 2016: 131-140).

1-Bireysel Kimlik

Biyolojik miras ve toplumsal hayat arasındaki etkileşimle kurgulanmakla birlikte, özel biyografiler olarak sosyal harekete taşınan ve içselleştiren kişisel özellikleri ortaya koyar. Kimlik insanların eylemlerine yön veren anlam ve tecrübe kaynağıdır ve bireyleşme sürecinde inşa edilir. Toplumda örgütlenmiş kurum ve kurallar tarafından belirlenen rollerden farklı olarak bireyin kendi dünyasında inşa ettiği bir durumdur. Doğal olarak baskın egemen kültürün kurumlarından kaynaklansalar da birey onları içselleştirdiğinde, kendi anlamlarını bu içselleştirme etrafında örgütlediğinde kimlik haline gelir (Castells, 2008: 12-15). Gündelik hayat akışı içinde kişinin statükosu yani yaşam tarzı, kimliğini belirleyen temel normatif yapı tehdit altına girdiğinde sorun haline gelir ve refleksivite burada başlar (Hank, Larana ve Gusfield, 2016: 131-134). Bu kimliğin doğası itibarı ile durumsal olarak, yani sosyal yapıyla yakından ilişkilidir. Kimlikler ötekiyle ben arasındaki etkileşimin yansıması olarak gelişir ki kolektif kimliğe de dönüşür.

2-Kolektif Kimlik

Kimliğin toplumsal inşası iktidar ilişkilerinin damgasını vurduğu bir bağlamda gerçekleşir. İçinde buldukları toplumsal yapıya, zaman uzam ilişkisinden kaynaklanan toplumsal koşullara ve kültürel projelere göre işlenir (Castells, 2008: 14). Kolektif kimliğin grup sınırları, grup üyeliği, dayanışma ve gündelik hayatın örgütlenmesi arasında yakın ilgi var. Melluci'ye (2016: 85-87) göre kolektif kimlik değişik bireyler yâda gruplar tarafından üretilen etkileşimsel ve paylaşılan tanımı ile inşa edilir. Bir müzakere ve kolektif hareketin amaç ve araçları ile ilgili farklı unsurların uyumlu hale getirilmesi sürecinin sonucudur. Bu süreçte üyeler kolektif bizi kurgular. Kolektif kimlik, Durkheim'in kolektif bilinci gibi donmuş, bireylerden farklı bir hayat alanına sahip değildir. Tam tersine bireysel katkılar ve müzakerelerle sürekli değişen dinamik bir yapıdır (Hank, Larana ve Gusfield, 2016: 135-138).

Kimlik egemen kurumların egemenliklerini genişletmek ve meşrulaştırmak için - milliyetçilik gibi - inşa edildiğinde sivil toplumu yaratır. Hâkim olan mantığın dışında kalanlar tarafından inşa edildiğinde direniş kimliği olarak komünleri yâda cemaatleri yaratır. Toplumsal aktörlerin kendilerine sunulan kültürel malzeme temelinde toplumdaki konumlarını yeniden tanımlayan kimlik inşa etmeleri bunu yaparken de toplumsal yapıyı değiştirmeyi hedeflemesi proje kimliğidir. Touraine'in tanımladığı özneyi, yani kolektif

aktörü üretir. Özneler birey içinde bireyler tarafından inşa edilse de birey değildir, onlar toplumsal aktördür. Bireyler üzerinden varoluşları anlam kazanır (Castells, 2008: 16).

Şikâyetler ve kolektif kimlik arasında güçlü bir ilişki vardır. Sosyal hareket aktörlerinin kendileri hakkındaki düşüncelerinin örgütlenmesi, paylaşılan haksızlıkların tecrübe edilişi, yorumlanması ve grup ortamında çözülüşü yolu ile gerçekleşir (Hank, Larana ve Gusfield, 2016: 135-138).

3-Kamusal Kimlik

Dış kamunun, sosyal hareket aktörlerinin kendileri hakkında düşünme yolları üzerindeki etkilerini içerir. Yapısal etkilerin hareket kimliklerini şekillendirdiğini tespit eden çok sayıda çalışma vardır. Devlet baskısı biz onlar ayrımını yoğunlaştırabilir, grup bağlılığını artırabilir. Harekete ilişkin roller bir toplumsal aktörün gündelik aktivitelerinde daha fazla yer işgal ettikçe sınırlar keskinleşmekte, biz onlar ayrımı berraklaşmakta ve kolektif kimlik güçlenmektedir. Sınırların korunmasının ve biz onlar ayrımının hareketin faaliyetlerine adanan zaman ve çaba arasındaki ilişki açısından kolektif kimlik ile alakalı olması anlamlıdır. Tüm hareketlerde adaletsizliklerin ve haksızlıkların gündelik hayatı etkilemesi ile bireysel ve kolektif kimlik arasında ilgi kurulur. Ekolojik gruplarda farklı olarak şikâyetler grup oluşumunda öncelikli yer alsada, kimlik arayışı bilinçsiz fakat grup oluşumunda aslı sebeptir (Hank, Larana ve Gusfield, 2016: 139-141).

Bu bağlamda Jeotermal Karşıtı hareket düşünüldüğünde, kolektif kimlik oluşum süreci hareketin ortaya çıkmasında en önemli halkalardan biri olarak karşımıza çıkar. Hareketin çevreci niteliği dolayısıyla ile çevre toplum ilişkisine kısaca değinmek gerekmektedir.

2.6. Çevrecilik ve Çevre Hareketleri

2.6.1. Çevre ve Toplum Çevre İlişkisi

Çevre yasasına göre çevre; insanların ve diğer canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları fizikî, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortam olarak tanımlanır (Çevre Kanunu, 1983).

Çevre doğal ve yapay çevre olarak sınıflandırılabilir. Doğal çevre insan, hayvan ve bitki, hava, su gibi varlıkların bulunduğu ortamı ifade ederken, yapay çevre kentsel çevre, saray, anıt vb. insan elinden çıkmış varlıkları ifade eder (Keleş, 2015: 19).

Toplumlarda ortaya çıkan yapılaşma ve kültürel modeller ile her toplum doğa ile ilişki modelini kendi belirler. İnsan ve doğa etkileşimi ile ilgili yapılan çok sayıda araştırma olmakla birlikte Kuhn'un Paradigmatik modeli oldukça açıklayıcıdır. Paradigma bilimin gelişimini açıklamak için kullanılan bir kavram olmakla birlikte bir toplumu oluşturan tüm insanların dünyanın nasıl işlediğine ilişkin örtük düşünce modeli ifade etmek içinde kullanılabilir. Harper tarihsel süreçte güç ve çıkar ilişkilerinin doğa insan ilişkisi paradigması ile meşrulaştığını ifade eder. Ona göre her toplumda egemen bir paradigma mevcuttur. Her ne kadar toplumun genelinden çok elitler tarafından desteklense de egemen toplum paradigması toplumun kurumsal yapısını ve değerler sistemini etkiler (Tuna, 2014: 2-16).

Harper ve Lenski, güç ilişkilerine göre yaptıkları sınıflamalarda toplum modellerine göre egemen toplum paradigmalarını belirlemiştir. Avcı toplayıcı toplumlar doğa ile doğrudan kurdukları ilişki sebebi ile kendilerini doğanın bir parçası olarak görmüştür. Ancak dostlukları toprağın işlenmesiyle sona ermiştir. Tarımcı toplumlar, doğayı kendilerine verilmiş bir nimet olarak görmüşler ve sömürmüş, kirletmişlerdir. Modern toplumlarda endüstrileşmenin doğal kaynakların tüketilmesi hatta sömürülmesi ilkesine dayanması çevresel sömürüyü küresel düzeye çıkarmıştır. Aydınlanma ve pozitivist düşünce geleneği ile birlikte insanın doğal çevreyi egemenliği altına alabileceği, çevresini denetleyip yeniden üretebileceği düşüncesi egemen toplumsal paradigma haline gelmiştir. Endüstri toplumlarında doğa, sınırsız büyüme ve zenginleşmenin kaynağıdır. İnsan dışında her doğal varlık mal üretim için kullanılacak bir kaynaktır. Buna karşın insanların doğaya ciddi bir zarar vermediklerine, bilim ve teknoloji yolu ile çevre sorunlarını onarma imkânı olduğuna inanılır (Tuna, 2014: 2-16).

20.yüzyılın ortalarına gelindiğinde ise toplum çevre ilişkisinde bir küme sorun ile karşı karşıya olunduğu fark edildi. Hava, su, toprak kirliliği, bitki örtüsünün ve hayvan türlerinin yok olması ve iklim değişikliği bu sorunlarla karşılaşanlarda gelecek kaygısı uyandırdı. Çevre kirliliği doğal kaynakların maliyetinde artış getirdiği gibi kirliliği engellemek için alınan tedbirler de maliyetleri artırdı. Bu bakımdan çevre kirliliğinin artışı ekonomik krizi de beraberinde getirdi (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2015: 64).

20.yüzyıl da yaşanan bu gelişmeleri Beck “risk toplumu” kuramı ile anlatır. Modern dünyanın güven ve refah toplumu hedefi ile hızla büyüyen sanayi üretiminin ortaya çıkardığı zehirli gazların, tarımsal üretimde kullanılan ziraî ilâçların, nükleer sızıntıların yaşam kalitesini düşüren, ölümcül sağlık sorunlarını gündeme getirdiğini ve kirliliğin tüm insanlığı nasıl tehdit ettiğini ifade eder (Beck, 2011). Ona göre gelinen bu nokta sadece çevrenin kirlenmesi değildir. Ortaya çıkan tehditler sosyalleşmiş ve siyasallaşmıştır. Bu bakımdan bilindik siyasî uygulamaların acilen değiştirilmesi gerekmektedir (Beck, 2013: 205).

1960’lı yılların sonlarına gelindiğinde endüstrileşmenin yarattığı çevresel riskleri fark eden Batı toplumları doğa merkezli bakış açısına göre sürdürülebilir ekonomik faaliyetleri plânlayarak sanayileşmenin getirdiği kirliliği kendilerinden uzakta geliştirmekte olan ülkelere göndermiştir. Buna karşın geliştirmekte olan ülkeler bir yandan ekonomik kalkınmayı hedefledikleri için sanayileşmeye çalışmakta, Batının kimyasal atık ve eski teknolojilerini maddî kazanım amacı ile kabul etmekte diğer yandan çevre duyarlılığı ikil emini yaşamaktadır (Tuna, 2006: 37).

2.6.2. Türkiye’de Toplum Çevre İlişkileri

Gelişmiş merkez ülkelerde sanayileşmenin başlangıç aşamasında, ortaya çıkan kirliliğin doğanın kendini onarma kapasitesi ile temizleneceği fikri hâkimdi. Sınırsız büyüme ve sanayileşme arzusu ile geldikleri son noktada çevrenin onarılamayacak biçimde tahrip edildiği anlaşıldı. Gelişmiş ülkelerde devletin piyasanın ve sivil toplumun çevresel duyarlılıkları çevre merkezli toplum paradigmasını, sürdürülebilir kalkınmayı ve önleyici politikaları gündeme almasını sağladı. Buna karşın ekonomik büyümeyi öncelik haline getirmiş tüm geliştirmekte olan ülkelere olduğu gibi Türkiye’de çevresel duyarlılık gelişmiş ülkelere göre çok sonra ortaya çıktı (Tuna, 2014: 80-100). Türkiye’de 1980’lerde Neo liberal politikalarla, ekonomik sektörün ve sanayileşmenin artmasıyla birlikte ortaya çıkan çevre sorunları ile birlikte çevresel duyarlılık oluşmaya başlamıştır (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2015: 281-283). Mevcut gözlemler son on yıllık süreçte çevresel problemler ve doğanın tahribine yönelik henüz yeteri kadar görünür ve örgütlenmiş olmasa da toplumsal duyarlılık ve farkındalığın artmakta olduğunu gösteriyor. HES protestolarından, nükleer, jeotermal, madencilik vb birçok alanda kendini gösteren protesto ve hareketler giderek şekillenen bir sosyolojik taban üzerinde yükseliyor denilebilir. Bu tür gözlemler yapılan bazı bilimsel çalışmalar tarafından da desteklenir niteliktedir. Türkiye’nin tamamına yakın

bir alanda yapılan saha çalışması sonuçları küresel ısınma, çevresel problemler gibi ekolojik problem algısının ilk 3 ve 4. Sırada geldiğini göstermektedir (bkz.Delibas, 2017).

Çevrenin bir değer olarak kabul görmesi çevreye ilişkin toplumda egemen bir bakış açısının oluşması toplumsal duyarlılıkla birlikte serbest girişim ve politikaları üretecek devlet, tarafından da kabul görmesi ile ilişkilidir. Ancak yine de bu noktada belirtilmesi gereken önemli bir gelişme ülkemizde son yirmi yıldır çevreci hareketler ve toplumsal duyarlılık hızlı bir artış göstermektedir.

2.6.2.1. Türkiye’de çevreye ilişkin politikalar

“Çevre politikası en genel anlamı ile toplumun çevre ile ilişkisini düzenlemek için belirlenen amaçlar hedefler, ilkeler ve tercihler ile çevrenin korunması ve geliştirilmesine dönük alınan önlemler bütünüdür. Dar anlamda ise çevre konularında devletin etkinlikleri, oluşturulan kurumsal yapı ve kullanılan yöntemlerle ilgilidir” (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2015: 243-246).

Politika geliştirme ve uygulamada devletin etkinliği göz önünde bulundurulursa modern ulus devletin varlığını, bununla birlikte sanayileşme ve sermaye biriktirme arzusuna dayalı bir ekonomik sistemi de kabul etmek temel hipotezdir. Bu bakımdan modern toplumlarda çevre politikaları her ülkede farklı hedeflere yönelmiş olsa da insanı merkeze alan ilke ve kurumlaşmanın ortak nokta olduğu görülmektedir. Özellikle gelişmiş ülkelerde insan merkezli çevre paradigması, doğaya insan etkinlikleri için sınırsız kaynak ve depolama alanı olarak değer vermesi çevrenin küresel boyutta tahrip olmasına, giderek kaynak kıtlığı ve atıkların depolanması ile birlikte maliyetlerin de artmasına sebep olmuştur. Bununla birlikte çevre kirliliğinin yarattığı sağlık sorunlarında ve risklerdeki artış da toplumsal duyarlılıkları artırmıştır. Modern sistemin temel taşı olan sermayenin krizi ve toplumsal duyarlılıklar egemen toplum paradigmasının eleştirilmesine ve çevreyi merkeze alan politika ve uygulamaların gelişmesine kaynaklık etmiştir. O halde çevre politikaları her ne kadar yönetsel olarak belirlense de toplumun ve sermayenin etkileri ile de şekillenmektedir.

Türkiye’de korunması gereken bir değer olarak çevre ilk kez 1982 Anayasası’nda yer aldı. 1982 Anayasası’nın 56. maddesinde yer alan “Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre

kirlenmesini önlemek, devletin ve vatandaşların ödevidir.” hükmü çevreye bakış açısına ilişkin değişikliğin yansımasıdır. 56.madde ile birlikte anayasada çevreye ilişkin çok sayıda düzenleme yer almıştır. 1982 Anayasası'nın yürürlüğe girmesinden sonra çıkarılmış olan 2872 sayılı Çevre Kanunu da çevreyi korumaya yönelik, sürdürülebilir gelişmeye yer veren bir temel düzenlemedir (Tuna, 2015: 303-306). Bu yasal düzenlemeler ile Türkiye’de çevre ve çevresel değerler ön plâna çıkmıştır.

Türkiye’de çevre politikaları merkezi düzeyde çevre ile ilgili bir bakanlık ve yerel düzeyde çok sayıda kuruluşla yürütülür. Merkezi düzeyde ilk adımlar, çevreyi bütün olarak korumayı ve kamuoyunu bilinçlendirmeyi hedefleyen kuruluş ve derneklerin faaliyetleri ile 1978 de başbakanlığa bağlı Çevre Müsteşarlığı kurulması ile atıldı. Çevre Müsteşarlığının kuruluş kararnamesine göre amacı “Çevrenin korunması ve iyileştirilmesi, kırsal ve kentsel alanda arazinin ve tabii kaynakların en uygun biçimde kullanılması ve korunması, her türlü çevre kirliliğinin önlenmesi, ülkenin doğal bitki ve hayvan varlığı ile tabii ve tarihi zenginliklerinin korunması” olarak özetlenmiştir. Bir bakanlık olmadan çevrenin yeterince korunmayacağı düşüncesi ile bir bakanlık kurulması önerileri daima vardı ve Çevre Sorunları Araştırma Komisyonunun çalışmaları ile ağırlık kazanan eğilim de bu oldu. 1991 yılında Çevre Bakanlığının kuruldu ve müsteşarlığın görevi de bitti (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2015: 361-383).

Türkiye’de çevre yönetiminden sorumlu olan kurum Çevre ve Şehircilik Bakanlığıdır. 1991 den bu yana farklı bakanlıklarla birleşerek - Çevre ve Orman Bakanlığı ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığı- oluşmuş bir bakanlıktır (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2015: 362). 2011 yılında bakanlığın kuruluş ve görevleri yeniden düzenlenen, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yapısı içinde, merkez teşkilâtı ve teşkilât yapısı içinde birçok genel müdürlük bulunduran bir bakanlıktır. Özet olarak bakanlık şu görevleri üstlenmiştir:

1-Yerleşmeye, çevreye ve yapılaşmaya dair imar, çevre, yapı ve yapım mevzuatını hazırlamak, uygulamaları izlemek ve denetlemek

2- Çevrenin korunması, iyileştirilmesi ile çevre kirliliğinin önlenmesine yönelik prensip ve politikalar tespit etmek.

3- Faaliyetleri sonucu alıcı ortamlara katı, sıvı ve gaz halde atık bırakarak kirlilik oluşturan veya oluşturmaya muhtemel her türlü tesis ve faaliyetin, çevresel etkilerini değerlendirmek.

4-Her tür ve ölçekteki fizikî plânlara ve bunların uygulanmasına yönelik temel ilke, strateji ve standartları belirlemek ve bunların uygulanmasını sağlamak

5-Yapı denetimi sistemini oluşturarak yapıların can ve mal emniyeti ile mevzuata ve tekniğine uygunluk bakımından denetimini yapmak veya yaptırmak, yapılarda enerji verimliliğini artırıcı düzenlemeleri yapmak.

6- Küresel iklim değişikliği ve bununla ilgili gerekli tedbirlerin alınması için plân ve politikaları belirlemek (Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı KHK, 2011).

Çevre Bakanlığının Türkiye’de çevreyi ilgilendiren yatırım, plânlama gibi eylemlerden birinci derecede sorumlu olduğu göz önünde tutulduğunda kirliliğin azaltılması, kaynakların verimli kullanılmasını içeren sorun çözme politikasını esas aldığı, kirlilik sorunlarının çözümü konusunda kirliliğin etkisini gidermeye çalışan onarımcı politikayı yürüttüğü söylenebilir. Sorun çözme ve onarımcı politikalar çevrenin tahribatını ve kirliliğini azaltmak için kesilen ağaçların yerine yenilerinin dikilmesi, kimyasal atıkla kirlenen bölgenin temizlenmesi gibi ya da tazminat alınması, ceza yaptırımları uygulanması gibi uygulamalar içerir (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2015: 364). Başka bir deyişle çevre sorunları ortaya çıkmadan engellemek yerine tahribatın azaltılmasına yönelik politikalar. Bu bakımdan bakanlığın uygulamaları çevreyi korumak yerine daha çok çevresel değerlerin tahrip edilmesine sebep olan bir işleyiş içinde olmuştur Türkiye’de ormanlık alanların, kıyı alanlarının ve koruma altında olan alanların yapılaşmaya açılması gibi iş ve işlemler bu bakanlık döneminde artmıştır. Ormanlık alanlara verilen maden ruhsatları, akarsular üzerine santrallerin kurulması, birçok endüstriyel tesisin kuruluşunda zorunlu olması gereken çevresel etki değerlendirmesinin zorunlu olmaktan çıkarılması, çevresel etki değerlendirme raporlarının işlevsiz hale gelmesi bu nedene bağlı olarak açıklanabilir. Ancak bu durum doğal kaynakların sürdürülebilirliği, ekosistemin dengesinin korunması ve özellikle biyo-çeşitliliğin korunması açısından son derece sakıncalı sonuçlar doğurmaktadır (Tuna, 2014: 80-82).

Uluslararası raporlarda Türkiye'nin çevresel durum ve konum performansı ortalamanın altındadır. Türkiye'nin doğal çevrenin korunması açısından son derece yetersiz olduğu, çevrenin yönetsel düzeyde öncelikli bir konu olmadığı ve sonuç olarak Türkiye'nin çevresel konumunun son derece yetersiz, olumsuz ve hatta umutsuz olduğu ifade edilmiştir (Tuna, 2014: 88).

2.6.3. Çevrecilik ve Çevre Hareketlerinin Dünyada Gelişimi

Sağlıklı bir yaşamın sürdürülmesi ancak sağlıklı bir çevre ile mümkündür. Bir ilişkiler sistemi olan çevrenin bozulması ve çevre sorunlarının ortaya çıkması, genellikle insan kaynaklı etkenlerin doğal dengeleri bozmasıyla başlamıştır. İnsan yaşamı çeşitli dengeler üzerine kuruludur. İnsanın çevresiyle oluşturduğu doğal dengeyi meydana getiren zincirin halkalarında meydana gelen kopmalar, zincirin tümünü etkileyip, bu dengenin bozulmasına sebep olmakta ve çevre sorunlarını oluşturmaktadır. Günümüzde çevre sorunları toplumsal boyutları da içine alan siyasal ve ekonomik bir olgu olarak kabul görmektedir.

Çevrecilik, endüstriyel toplumun egemen toplumsal paradigmasına (antropocentrism) yani çevrenin ve çevreciliğin insan refahı için önemli olduğu düşüncesine bir alternatiftir. Çevrecilik, insan çevre ilişkisi içinde çevrenin tarafını tutmaktır. Çevreye ilişkin değerler, tutumlar ve davranışlar ile birlikte çevresel eğilimleri, eylemi, hareketleri, politikaları kapsayan çok boyutlu bir durumdur (Tuna, 2006: 42).

Harper'a göre çevrecilik ideoloji olarak değerlendirildiğinde insanın doğa ile ilişkilerini değiştirmeye yönelik inançlar sistemidir (Tuna, 2006: 16).

Tarihsel olarak çevrecilik bir toplumsal hareket ve politik ideoloji olarak insan merkezlikten doğa merkezliğe (ecocentrism) yani doğanın insanın refahı için bir kaynak olmaktan öte kendi başına değeri olduğu düşüncesine doğru bir evrilmeyi ifade eder (Tuna, 2006: 16). Sosyal hareket olarak bakıldığında çevrecilik, çevre insan ilişkilerinde hâkim kültürel mantığa karşı çıkan, insanın doğal ortam üzerindeki yıkıcı etkisini düzeltmeyi amaçlayan söylem ve pratikleri olan bütün kolektif davranışlardır (Castells, 2008: 221).

“Çevrecilik bilime dayalı bir harekettir. Doğaya insanlara ne olduğunu anlamaya çalışır. Sanayileşmenin kapitalizmin teknokrasisinin ve bürokrasinin çıkarları tarafından

gizlenen gerçekleri aydınlatır. Bilime karşı bilimi kullanır. Toplumun insan zihninin ürünleri üzerinde yeniden kontrol sahibi olmasını amaçlar” (Castells, 2008: 235).

Çevre hareketleri farklı değerler, talepler, örgütlenme biçimleri ve eylem stratejileri ile çeşitlilik içindedir. Yerel olarak baraj yapımına, maden işletmeciliğine, kirletici tesis kurulmasına karşı mücadele veren gruplardan, nükleer enerjiye ve genetiği değiştirilmiş ürünlere iklim değişikliğine karşı mücadele eden gruplar gibi yakın yâda uzak çevre sorunlarından kaynaklanan farklı şikâyetleri dile getirir. Çevre hareketlerinin talepleri ve hedefleri de farklılık gösterir. Çevre sorunlarına karşı var olan yapı içinde iyileştirmeye gidilmesini isteyen reformcu grupların yanında var olan düzenin çevreci ilkeler doğrultusunda tamamen değiştirilmesini savunan köktenci gruplarda bulunmaktadır (Bozkurt ve Bayansar, 2016).

Çeşitliliklerine ve birlikte hareket etme yeteneğinden yoksun olmalarına karşın hareketlerin çoğu doğanın insan çıkarları için kullanılması yerine onu başlı başına bir değer olarak gören, yüksek hayat standartları yerine kaliteli yaşamı, yıkımı durdurmak üzere yeni politikaları talep eden derin ekoloji görüşünü paylaşır (Castells, 2008: 236-241).

Yerel çevre hareketleri çevre üzerinde kontrol kurmaya yönelik hareket içinde oldukları için çevre hareketlerinin bir parçasıdır. Yaşamlarını sürdürdükleri alanda yaşanan tahribatın yaygınlaşmasına karşı yöre insanının, kendi alanlarını savunmak için seferber olması, çevrelerinin yıkımı ile daha geniş kapsamlı meseleler arasında bağlantıyı kuran biçimdir. Farklı kültürlerin, inançların, dinsel bağlılıkların ya da dinsel inançların tümünden bağımsız olarak insanoğlu adına ileri sürülen tek kimliktir (Castells, 2008: 236-237).

İnsanın insan, doğanın insan tarafından sömürülmesi veya toplumsal yaşantıdaki derin kriz toplumsal tarihte yeni bir başlangıcı ifade eder. Giddens (2014: 165) ya da Beck (2013: 67) gibi teorisyenlerin geç modernite yâda yüksek modernlik, postmodernizm adını verdiği yeni dönem aynı zamanda çevre merkezli egemen toplumsal paradigmanın da gündemde yer almaya başladığı dönemdir (Tuna, 2014: 2-16). Derin ekolojinin tüm çevre hareketlerinin arka plânında yer alması yanı sıra Castells’e çevreci hareketleri alevlendiren etmen yeni toplumsal yapıda meydana gelen değişimlerdir. Gelişen iletişim ve bilgi ağları zenginlik, iktidar ve bilginin küçük bir azınlığın elinde yoğunlaşmasına sebep olmaktadır. Bu durum kilit ekonomik, sembolik ve siyasal süreçleri toplumsal anlamın inşa edildiği, siyasî kontrolün icra edildiği reel alanın dışına taşır. Bu bakımdan çevrecilik insanların

kendi yaşamları üzerinde kontrol sahibi olmasına yaptığı vurgu yeni iktidar sisteminin temelini karşı bir meydan okumasıdır. Özgül kimlik ve çıkarlardan doğan direniş siperleri etrafında toplanan savunmacı hareketlerden farklı olarak tepkici değil eylemcidir. (Castells, 2008: 223-236).

Çevreci yerellik; işletmelerin kontrol edilemeyen çıkarlarına ve hesap sorulamayan teknokrasilere karşı çıkar (Castells, 2008:236). Modernleşmenin bilimsel, ekonomik ve politik uygulamalarda çevreyi gözetmeyen çıkar rasyonalitesinin devam etmesi sonucu oluşabilecek felâketlere işaret eden bulgularla gündem oluşturur (Offe, 2016: 69-73).Bu bakımdan riskleri de hesaba katar.

Çevreciler ve çevre hareketi üyeleri ve yeşil partilere oy veren kitleler, kendilerini ekonomik sınıf çıkarları temelinde örgütlenmiş geleneksel siyasi partilerle özdeşleştiremeyen yeni orta sınıfın mensuplarıdır. Endüstri toplumlarında yaşanan yapısal dönüşümün sonucunda ortaya çıkan bu sınıf, geleneksel orta sınıftan farklı olarak yüksek öğrenim görmüş, genellikle beyaz yakalı, kamu görevlerinde bulunan, çoğunlukla eğitim sektöründe çalışan genç ve kadınların çoğunlukta olduğu bir gruba karşılık gelmektedir. Çevre hareketlerinin üyeleri ve yeşil partilerin seçmen tabanı bu yeni orta sınıftan gelmektedir (Yaylacı, 2011: 32-58)

19. yüzyılda doğanın korunması, çevresel kalite arayışı ve hayata ekolojik yaklaşımla bakmak, doğa koruma amaçlı ilk sosyal hareket örgütleri (ABD Sierra Kulübü gibi) ortaya çıktı ancak egemen ülkelerin elitleri ile sınırlı kaldı. Doğa koruma amaçlı ilk sosyal hareket ve örgütlerinin ortaya çıktığı 19. Yüzyıl da elit bir çevrenin entelektüel kaygısı olarak kaldı (Castells, 2008: 221-225). 20. yüzyıl'ın ortalarına kadarki bu dönem genellikle çevre hareketinin Birinci Dalgası olarak adlandırılır. Bugün etkinliğini sürdüren pek çok doğa koruma örgütü bu dönemde kurulmuştur. Birinci Dalga çevre hareketinin belirleyici özelliği doğal yaşam alanlarının (habitat) sanayileşmenin yarattığı kirlilikten, yaban yaşamlarının, yaban hayvanlarının, yaşlı ormanların korunması amacına dönük olmasıdır (Keleş, 2015) .

Yeşil hareket ya da Ekoloji hareketleri olarak adlandırılan dalga 1960'ların sonunda başta Avrupa ve Amerika olmak üzere tüm dünyada yükselişe geçen ve yerleşik düzene meydan okuyan öğrenci hareketleri, savaş ve nükleer silâhlanma karşıtı hareketlerle yakından ilişkilidir. İleri endüstri toplumlarına yön veren insan merkezli egemen toplumsal

paradigmaya, sosyal ve siyasal yaşamı biçimlendiren kurumlara karşı bir kültürel eleştiri niteliğindeki ekoloji hareketi, diğer sosyal hareketlerle birlikte bir karşı kültür hareketi olarak da görülebilir. Ekoloji hareketi, çevresel yıkımın nedeni olarak gördüğü dizginsiz ekonomik büyüme, merkezîleşmiş devlet ve endüstrileşme ideolojisini sorgulamaktadır. Ekoloji hareketi bu yönüyle, önceki kuşağın doğa korumacılığından farklı olarak, Batı toplumlarına temelden bir eleştiri yöneltmekte ve sistemin köktenci biçimde değiştirilerek yeniden yapılandırılmasını savunmaktadır (Castells, 2008: 224).

1970’li yılların başından itibaren çevre sorunları küresel ölçekte tartışılmaya dünya gündemine gelmeye başlamıştır. 1970’lerin sonuna gelindiğinde, yarattığı bütün sosyal ve siyasal etkiye karşın, hareketin amaçlarına ulaşmak için parlâmenter siyaset yolunun da kullanılması, böylece yerleşik siyasal partilere baskı uygulanması görüşü ağırlık kazanmış Yeşiller Partisi (Die Grünen) kurulmuştur. Yeşillerin parti programı ve örgütlenme ilkeleri de ekoloji hareketiyle organik ilişkinin sürekli kılınmasına dönüktür. Bu bakımdan yeşillerin bir ayağı parlâmentoda bir ayağı sosyal hareketlerde (Tuna, 2014: 2-16).

2.6.3.1. Türkiye’de çevrecilik ve çevre hareketleri

Demokratik ülkelerde çevre duyarlılığının gelişmesi gönüllü kuruluşlar öncülüğünde gelişmiştir. Türkiye’de ise 1950 ve öncesinde çevre sorunlarının sahibi devlet eli ile yerel yönetimlerdi. 1950 sonrasında gönüllü kuruluşların sayısı artsa da ormanlık alanların, kıyıların, bazı hayvan türlerinin korunması gibi temalara sahiptiler. Çevrenin korunması bütün olarak, iyileştirilmesi ve geliştirilmesini amaç edinmiş kuruluşlar henüz yoktu. Dünyada çevre sorunlarının uluslararası plâtförmaya da ele alındığı dönem Türkiye’de de çevre sorunlarına resmi ilginin uyanmaya başladığı dönemdir. Türkiye’de çevre sorunları ilk kez 1972 yılında Stockholm’de düzenlenen BM çevre Konferansına bir bildiri ile katılması ile devletin gündeminde yer almıştır (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2015: 231-245).

1970’ler sonrasında çevrenin ormancılık, imar, kirlenme vb. tek tek yönleri ile değil bütünüyle ilgilenen kuruluşlar artmıştır. Bu kuruluşlar çevrenin bozulmasını önlemek, çevre değerlerini korumak ve geliştirmek kamuoyunu bilinçlendirmek amacıyla olan kuruluşlar ve derneklerdi. Bilimsel eğitici çalışmalar yapmışlar, geleneksel siyaset içinde olmak yerine kamuoyu oluşturmaya yönelmişlerdir. Bu kuruluşların çalışmaları ile ilk kez 1978 de Başbakanlığa bağlı Çevre Müsteşarlığı kuruldu (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2015: 231-232).

Türkiye’de çevrenin sosyal alanda önemli bir varlık kazanması 1980’li yıllarda gerçekleşmiştir. Serbest piyasa ekonomisine geçiş sanayileşme ile birlikte ekonomik etkinliklerin doğal çevre üzerindeki baskısını ve tahribatını arttı. Bu dönemde ekonomik gelişme ve sanayileşme ivme kazandı. Sanayiye teşvik etmek güdüsü ile çevresel denetimin göz ardı edilmesine sebep oldu (Tuna, 2015: 293). Bu dönemde özellikle çevre dengesi ve yerel halkın geçimsel etkinlikleri üzerinde olumsuz etkilere yol açan enerji ve turizm yatırımlarına karşı yerel düzeyde başlayıp kısa sürede ulusal alana taşınan çok sayıda sosyal hareket söz konusudur. Gökova’da termik santral kurulmasına köylüler karşı çıkmış, şikâyetlerini yargıya taşımışlardır. Ankara’da Güvenpark’ın otoparka dönüştürülmesine karşı imza kampanyası düzenlenmiş, basının konuya sahip çıkması ile Güven park otoparka dönüşmemiştir (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2015: 232).

Çevre sorunlarının siyasallaşması dar anlamda çevreyi korumakla yetinmeyip insanlık, barışseverlik, özgürlük gibi konuların savunusunu yapan farklı grupların iş birliğini içerir (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2015: 233-235). 80’lerden 90’lara geçerken ekolojik düşüncedeki farklı duruşları temsil eden grupların sayısının arttığı görülmektedir. Dönemin önemli gelişmelerinden biri kuşkusuz 1988’de Yeşiller Partisi’nin kurulmasıdır. 2000’li yıllarda yerel çevre hareketlerinin yaygınlaşması, çevre örgütlerinin etkinlik alanını küresel düzeye doğru genişletmesidir. Yerel hareketlerin yaygınlaşmasında Neo liberal ekonomi politikaları çerçevesinde doğal kaynakların yabancı sermaye yatırımlarına açılması, özelleştirme gibi uygulamaların doğal çevre üzerindeki baskıyı şiddetlendirmesi, yatırımların yerel halkın yaşam alanlarını ve geçim kaynaklarını etkiler hâle gelmesi önemli bir etkidir. Yerel direnişlerin çoğunlukla bu politikanın etkilerinin en çok hissedildiği madencilik, enerji, tarım gibi sektörlerdeki yatırımlara karşı gelişmesi bunun göstergesidir (Tuna, 2014: 88-92).

Nitekim seksenlerde Muğla’da kurulan Yatağan, Yeniköy, Kemerköy termik santrallerine karşı köylülerin mücadelesi, 90’larda Bergama Köylülerinin siyanürlü altın aramaya karşı başlattıkları eylemler, 2000’lerin Artvin Cerattepe’de ormanlık alanda madencilik yapılmasına karşı sürdürülen eylemleri, İzmir’de termik santrale karşı çevre plâtoformlarının verdiği mücadeleler örnektir.

Türkiye’de çevre hareketleri ve örgütlerinin çevreciliğin yerleşmesinde, devlet tutumunun değiştirilmesi, ekonomik etkinliklerin çevresel sonuçlarının tartışılır hâle gelmesinde önemli bir payı vardır.12 Eylül darbesi ile 80’lerin ilk yıllarında demokratik

girişimler baskılandığı için 85'den sonra demokratik mücadelelerle birlikte çevre mücadelesi ivme kazandı (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2015: 232). Bu ivme ile çevre hareket ve örgütlerinin somut başarı ve kazanımları arasında önemli doğa alanlarının koruma statüsüne kavuşturulması, çevreye zararlı faaliyetlerin engellenmesi ya da zararlarını azaltıcı önlemlerle kurulması, yasal ve kurumsal düzenlemelerin yapılması, doğal alanlar ve türlerin korunması, devletin çevre politika ve uygulamalarının izlenmesi, ulusal düzeyde, AB ve BM çerçevesinde çevre politika süreçlerini etkileme, uluslararası anlaşmalardan doğan yükümlülüklerin uygulamasının izlenmesi sayılabilir (Tuna, 2015: 308).

2.7. Bir Çevre Hareketi Olarak Jeotermal Karşı Hareket

2.7.1. Jeotermal Nedir?

Jeotermal enerji, yer kabuğunun çeşitli derinliklerinde birikmiş ısının oluşturduğu, sıcaklıkları sürekli olarak bölgesel atmosferik ortalama sıcaklığın üzerinde olan ve çevresindeki normal yer altı ve yer üstü sularına göre daha fazla erimiş mineral, çeşitli tuzlar ve gazlar içerebilen sıcak su ve buhar olarak tanımlanabilir. Ayrıca herhangi bir akışkan içermemesine rağmen bazı teknik yöntemlerle ısısından yararlanılan, yerin derinliklerindeki “Sıcak Kuru Kayalar” da jeotermal enerji kaynağı olarak nitelendirilmektedir.

Jeotermal kaynaklar ile elektrik enerjisi üretimi, merkezi ısıtma, merkezi soğutma, sera ısıtması vb. ısıtma/soğutma uygulamaları, karbondioksit, gübre, lityum, ağır su, hidrojen gibi kimyasal maddelerin ve minerallerin üretimi vb. pek çok alanda kullanımlar gerçekleştirilmektedir (www.eie.gov.tr, 2016)

Yenilenebilir, sürdürülebilir bir enerji kaynağı olması; temiz ve çevre dostu olması; yanma teknolojisi kullanılmadığı için sifıra yakın emisyonu sebebiyet vermesi, çok amaçlı ısıtma uygulamaları için ideal şartlar sunması, kullanıma hazır niteliği, fosil enerji veya diğer enerji kaynaklarına göre çok daha ucuz olması, % 95'in üzerinde verimlilik sağlaması; tesis alanı ihtiyacının asgari düzeylerde kalması; yerel niteliği nedeniyle ithalinin ve ihracının uluslar arası konjonktür, krizler, savaşlar gibi faktörlerden etkilenmemesi gibi nedenlerle büyük avantajlar sağlamaktadır.

Türkiye'de ilk jeotermal sondaj kuyusu Balçova, İzmir'de 1963'de açıldı.2009'a gelindiğinde Türkiye'nin en büyük jeotermal santrali olan (47,4 MW) Aydın-Germencik Jeotermal Enerji Santrali'nin devreye alımı gerçekleştirildi. Türkiye'de çalışmakta olan

toplam onbeş adet jeotermal enerji santralin on tanesi Aydın'da bulunmaktadır. Yeni jeotermal santral kurma çalışmaları da devam etmektedir (www.eie.gov.tr, 2016). Üretim kapasitesinin 450 MW den, birkaç yıl gibi kısa bir sürede 1000 MW'a ulaşması beklenmektedir (JEAUM, 2015).

2007 yılında çıkarılan "Jeotermal kaynaklar ve doğal mineralli sular kanunu" ile Aydın topraklarının %80'i jeotermal santrallerin kullanımına açılmıştır. Şu anda Türkiye'de belirlenen jeotermal sahaların %85'i Aydın'da bulunmaktadır. Yine şu anda Türkiye'de üretimde olan jeotermal santrallerin %70'i ve gelecekte yapılması plânlanan jeotermal santrallerin % 80'i de Aydın'da yer almaktadır. Aydın'da ki tüm Jeotermal santrallerin % 70'i de Germencik ilçesinde bulunmaktadır (ATO,2016).

Tüm olumlu yönleri ile birlikte Jeotermal enerji gelişiminin gaz emisyonları, su kirliliği, katı emisyonları arazi kullanımı, arazi çökmesi, sismik tetikleme, doğal yaşam habitatına ve bitki örtüsüne müdahale doğal manzaranın bozulması, katastrik olaylar, termal kirlilik gibi çeşitli çevresel etkileri bulunmaktadır. Bu etkiler Nisan 2015 de yayınlanan araştırma raporunda detaylı biçimde açıklanmıştır.

2.7.2. Jeotermal Karşıtı Hareketin Gelişimi

Adnan Menderes Üniversitesi Rektörlüğü Jeotermal Enerji Araştırma ve Uygulama Merkezinin tespitine göre, diğer enerji türlerinin yarattığı olumsuz etkiler için asgari seviyede tutulması için standartlar ve sıkı düzenlemeler geliştirilmiş, denetim mekanizmaları devreye sokulmuştur. Ancak ülkemizde düzenli ölçümlere ve objektif verilere dayalı olarak jeotermal enerjinin çevreye olan etkilerini irdeleyen araştırma raporlarının ve çalışmalarının yetersizliği jeotermal enerjinin çevre etkileri hakkında bilgiye dayalı objektif bir resminin çekilmesini zorlaştırmaktadır (JEAUM, 2015). Tam bu noktada Jeotermal Karşıtı Hareketi Aydın bölgesinde ortaya çıkaran dinamiklerden biri olarak çevre üzerindeki etkileri hakkında yeterli bilgi edinilmemiş olan jeotermal enerjinin, çevre üzerinde yarattığı etkilerin deneyimlenmiş olması gösterilebilir.

Resim 2.1. Aydın Yılmazköy’de Kökünden Sökülen Zeytin Ağaçları (10 Haziran 2019) (Yeni Asya com.tr.)

Aydın Yılmazköy bölgesinde 2014 yılı Kasım ayında ilk sondaj kuyusunun açılması ile çevre tahribatı da başlamıştır. Eylül 2015 ‘de Kuyudan çıkan zehirli gaz, çalışan işçilerin ve yöre halkının zehirlenmesine neden olmuştur. Sondaj ile çıkan akışkan sulama kanalına verilince civardaki bitki örtüsü zarar görmüştür. Sondaj çalışmaları için asırlık zeytin ağaçları usulsüz biçimde kesilmiştir. Çocuklarını, torunlarını besleyen zeytin ağaçları da ellerinden gitmeye başlayınca yöre halkının ilk tepkileri de ortaya çıkmıştır (www.yesilgazete.org, 2015). Köy muhtarı ve köylüler zeytin ağaçlarının kesimini engellemişler. Bundan sonra dava süreci başlamış ve kamulaştırma kararının yürütmesi durdurulmuştur. Ayrıca jeotermal enerji şirketinin birinci sınıf tarım arazisinde, asırlık zeytin ağaçlarını yok ederek sondaj kuyusu açması, zeytin bahçelerinin içinden arazi sahiplerinin rızası olmadan akışkan borularını geçirmesine izin veren Aydın Valiliği’nin, “Çevre Etki Değerlendirme (ÇED) raporu gerekli değildir” kararının iptali için de dava açılmıştır.

Dava süreci Aydın, Germencik, İzmir’den yaşam savunucuları ile Aydın Çevre Plâtformu (AYÇEP), Aydın Tabip Odasını, Aydın Ziraat Mühendislerini, Çine Doğa Severler Derneğini ve Ege Bölgesi Çevre Platformu (EGEÇEP) bir araya getirmiş. Yılmazköy’de yapılan ilk toplantı da acil olarak jeotermal enerji santrallerinin yarattığı sorunlarla ilgili bir çalışma programı oluşturulması kararlaştırılmış. Toplantıda Aydın’da önemli bir ekolojik mücadele sürecinin gelişmekte olduğu dile getirilmiştir (www.evrensel.net, 2015).

Resim 2.2. Sondaj İçin Kullanılan Kimyasalların Toprak ve Ağaçlara Etkisi

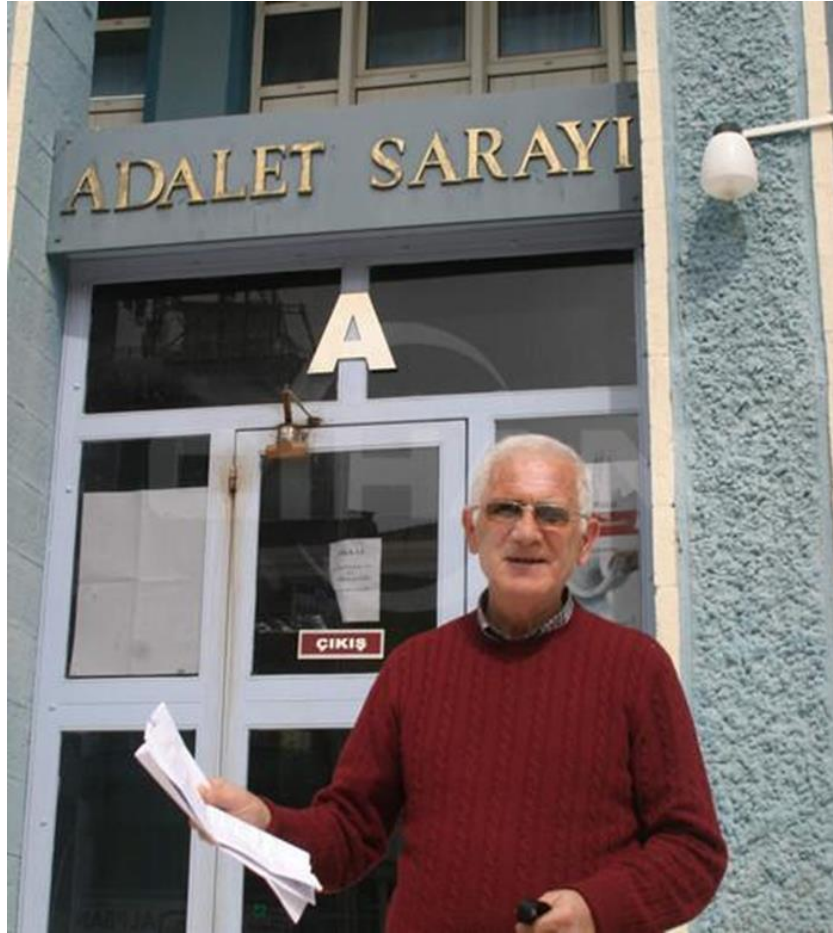
Yılmazköy’de başlatılan mücadele Mart 2015 de Germencik ilçesinde bir yürüyüş ile devam etmiştir. Aydın Ziraat Odası, Tabipler Odası, ADD Aydın şubeleri ve Germencikli Çiftçiler Plâtformun çağrısıyla başlayan yürüyüşe, Aydın Büyükşehir Belediye Başkanı, Aydın Milletvekili aday adayları ve Ziraat Mühendisleri Odası, Aydın Tabipler Odası, Aydın Atatürkçü Düşünce Derneği, Birleşik Haziran Hareketi, EGEÇEP üyeleri de katılmıştır.

Yürüyüşte “ Suyuma, toprağıma, doğama dokunma”, “İncirime dokunma”, “Kanser olmak istemiyoruz”, “Bu daha başlangıç mücadeleye devam” sloganlarıyla, jeotermal tesislerin durdurulması ve yeni kuyuların açılmasının engellenmesini istekleri dile getirilmiştir (www.cumhuriyet.com.tr, 2015).

Ayrıca Aydın Büyükşehir Belediye Başkanı, Aydın Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı ve Germencikli bir çiftçi “Jeotermal santrallerinden salınan zehirli gazların ve Menderes Nehrine bırakılan akışkanların, kanser vakalarındaki artışa neden olduğunu, incir ve zeytinin zarar gördüğünü, şirket sahiplerinin bu tehlike ile yaşamadıkları için duyarsız olduğunu, jeotermal enerji ve kullanımıyla ilgili önemli hukukî eksiklikler ve yanlışlıklar bulunduğunu, jeotermal enerjiyi tamamen bağımsız şekilde ele alan bilimsel ve teknik gelişmelere uygun, kaynaklarının etkin bir şekilde aranması, araştırılması, geliştirilmesi, üretilmesi korunması gerekliliğini, yasalarda konuyla ilgili açık ve net bir mevzuat

olmadığını, mücadelenin yatırımlara karşı olmadığı, insan odaklı yatırımlar için demokratik olarak büyüyeceğini. “ belirtmişlerdir (www.cumhuriyet.com.tr, 2015).

Jeotermale karşı yapılan yürüyüşün sonrasında bir tarihte yine Germencik ilçesinde “Jeotermal Enerji Santrallerinin Tarıma ve İnsan Sağlığına Etkileri” konulu panel düzenlenmiştir. Ziraat Mühendisleri Odası Aydın Şubesi, Buharkent Ziraat Odası ve Aydın Tabip Odası tarafından, düzenlenen panele; Aydın Büyükşehir Belediye Başkanı, Aydın Milletvekili, Germencik Ziraat Odası Başkanı, Efeler Ziraat Odası Başkanı ve vatandaşlar da katılmıştır (www.hurriyet.com, 2016). Ayrıca toplantı öncesi “ jeotermal enerjiye hayır” sloganı ile imza kampanyası başlatılmıştır. İmza kampanyasında toplanan 2500 imza ile Aydın Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulmuştur (www.cihan.com., 2016).

Resim 2.3. 2500 İmza ile Aydın Cumhuriyet Başsavcılığına Suç Duyurusunda Bulunuldu. (2016,22 Mayıs) (www.cihan com.tr.)

Resim 2.4. Jeotermal Enerji Santrallerinin Tarıma ve İnsan Sağlığına Etkileri Paneli (22 Mayıs 2016) (www.hürriyet.com)

Konuşmacılar; Aydın'da 1500 yeni jeotermal kuyusunun verimli tarım arazileri üzerinde açılacağı vurgulamış. Yasalara uygun olmayan gaz salınımları, derelere ve Büyük Menderes nehrine akışkanların boşaltılması, toprağa gömülen çalışma atıklarına dikkat çekmiş, bu uygulamaların insanlar, hayvanlar ve bitkiler üzerindeki ölümcül olabilecek etkileri, tarım arazilerinin yok oluşu, Büyük Menderes Nehri'nin ölü bir nehir haline gelişi vurgulanmıştır (www.hurriyet.com, 2016).

Aydın Çevre Mücadelesi (AYÇEM) önderliğinde başlatılan jeotermal eylemlerine, altı yeni jeotermal kuyu açılacak olan Germencik İlçesi'nin Turanlar Köyü Mahallesi'nde devam edilmiştir. Eyleme Aydın Tabip Odası, Germencik TARIŞ İncir Birliği, İzmir ve Aydın Milletvekilleri ve köylülerin bir kısmı ile çeşitli sivil toplum örgütü temsilcileri katılmıştır.

Resim 2.5. Germencik İlçesi Turanlar Mahallesiinde ÇED Toplantısı Öncesi Bilgilendirme (29 Şubat 2016) (www.hurriyet.com.)

Jeotermal ile ilgili yaşanan sıkıntıları dile getiren konuşmacılar, sermaye sahiplerinin korunup çiftçilerin ve çevrenin yok sayıldığını belirterek çevreye zarar vermesine rağmen ÇED raporu veren yetkililere tepki göstermişlerdir (www.hurriyet.com, 2015).

Resim 2.6. Çevre Kurultayı (29 Şubat 2016) (www.24 haber.com.)

Jeotermale karşı mücadele Ocak 2016 da Aydın Tabip Odası öncülüğünde düzenlenen Çevre Kurultayında devam etmiştir. Aydın Tabip Odası öncülüğünde düzenlenen Çevre, Ziraat ve Türk Tabipler Birliği'nden davetlilerin de katıldığı kurultayda yerelde Aydın genelinde ülkede yaşanan kirlilik ele alınırken, usulüne uygun kullanılmadığı için jeotermal kaynakların neden olduğu ileri sürülen çevre sorunları da konuşulmuştur. Aydın Tabip Odası başkanı “ Bizler çok iyi biliyoruz ki sürdürülebilir yaşam ve gelecek adına temiz ve sağlıklı suya, havaya, toprağa ve gıdaya, demokrasiye ihtiyaç vardır. İnsanların en temel hakkı olan “yaşam hakkı” ve “sağlıklı çevrede yaşama hakkı” tüm bu can damarlarımızın kirlenmesinden ve kurutulmasından, özelleştirilmesinden dolayı yokedilme sürecine girmiştir.” demiştir (www.haber24.com).

Yılmazköy'de başlayan hareket Germencik, İncirliova, Söke ilçelerinde Çevreci derneklerin hayata geçmesinde etkili olmuştur

Resim 2.7. İncirliova’da Düzenlenen Miting (19 Mayıs2018) (www.aydinhedef.com.)

İncirliova Çevre ve Kültür Plâtformu tarafından son zamanlarda giderek artan jeotermal kuyulardan bırakılan suların doğaya zarar verdiği belirtilmiş, miting düzenlenmiştir. Siyasal partiler ve muhtarlar tarafından düzenlenen mitinge Aydın milletvekilleri, Aydın Tabip Odası, Siyasî parti temsilcileri, sivil toplum örgütleri, çevreciler ve vatandaşlar katılmıştır. Mitingde sembolik gösterilerle .-Bir tabuta zeytin ve incir fidanı konmuş, tabutun başında yerel sanatçılar incir ve zeytin türküleri söylemiş, kısa oyunlar sergilenmiş-. Zeytin ve incirin tehlikede olduğu vurgulanmıştır. Mitinge katılanlar, “Bırakın dağımdan yağ, ovamdan bal aksın”, “Zeytinime dokunma”, “Hayatımızı, toprağımızı zehirleme”, “Havama, suyuma, toprağıma, ormanıma dokunma”, “Tarım alanlarıma dokunma” yazılı pankartlar taşımıştır.

Mitingde konuşan Aydın milletvekili “Aydın'ın toprağını, suyunu, havasını, umudunu hunharca yok etme peşinde koşanlara kaptırmamak için, mücadelemizde Somalılarla, Cerettepelililerle, Artvinlilerle birlik olarak, çevreciler kucaklaşıp, geleceğine sahip çıkmak için ön saflarında yer almaya başladık. Bütün istatistikler ve veriler ortadayken, bütün bilimsel araştırmalar ortadayken, kanser olma riskini artırarak, havasını zehirleyerek, toprağını kirleterek, suyunu kirleterek ölüme mahkûm etmek topluma karşı taammüden cinayet suçudur. 'ÇED raporu gerekli değildir' diyorsun, insan yoksa doğa yoksa

hayvan yoksa yaşam yoksa üreteceğin elektriği nereye kullanacaksın? İşte bunun adı vahşî kapitalizmdir. Artvin’de doğayı tahrip eden Soma’da zeytinlikleri yok eden, Aydın’da toprağı kurutan ve insanı yok sayan enerjiyi istemiyoruz. Doğayı katleden enerjiyi istemiyoruz” demiştir (www.aydin hedef.com, 2016)

Resim 2.8. Derelere Bırakılan Akışkanlar.

Germencik Çevre ve Doğa Derneğı (GERÇED) , Mayıs 2016 da Aydın’da jeotermal santrallerinin çevreye vermiş olduğı zararlara dikkat çekmek için kermes düzenlemiştir. Stant önünde basın açıklaması da yapılmış etkinliğe Aydın Milletvekili, Germencik Çevre ve Doğa Derneğı, Aydın Çevre Kültür Derneğı, Ziraat Mühendisleri Odası Aydın Şubesi, Eğitim Sen Aydın Şubesi, Aydın Çevre Plâtfomu ve Aydın Tabip Odası, siyasî parti temsilcileri ve vatandaşlar katılmıştır.

Kurulan stantta binlerce incir paketi üzerine “Aldığınız bu incirin geliri, jeotermal elektrik santrallerinin ölümcül etkilerine karşı mücadelede kullanılacaktır” notu yazılarak dikkat çekilmiştir.

Germencik Çevre ve Doğa Derneğı Başkanı, “Jeotermal santrallerinin yarattığı kirliliğın tüm Aydın’ın sorunu olduğunu, insan odaklı olan ve Aydın ekonomisine katkıda bulunan hiçbir yatırıma karşı olmadıklarını vurgulamış. Jeotermallerin çalışma prensiplerinin yasalara uyulmadan yapıldığını, kimyasal atıklarla dolu olan bu akışkanların

sularımızı kirleterek toprağımızı ve bitkileri zehirlediği, bitkileri tüketen insanların da birinci dereceden bu zararlar karşısında kaldığı üzerinde durmuştur. Dünyanın hiçbir yerinde yetişmeyen sarı lop incirin sadece Aydın bölgesinde yetiştiğini belirterek, incirimizden, zeytinimizden, bitki örtümüzden, insanların sıhhatinden vazgeçmeye değer mi? Bu nedenden dolayıdır ki jeotermale hayır değişimizin sebebi budur” demiştir (www.haberturk.com, 2016).

Resim 2.9. GERÇED Kermesi (19 Mayıs 2018) (www. haberturk.com.)

Jeotermal sorununu 4 kez Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne taşıdığı, 3 kez soru önergesi verdiğini ve araştırma komisyonun kurulması için de bir önerge verdiğini ifade eden Aydın Milletvekili Aydın halkının jeotermal enerjiden hiçbir şekilde faydalanmadığını belirtmiştir (www.nazilliadalet.org, 2016)

Haziran 2016 Aydın'ın Efeler ilçesinde yaşayan gönüllüler AYÇEP (Aydın Çevre ve Kültür Plâtformu) önderliğinde, Jeotermal santrallerinin vahşî maden şirketlerinin Aydın'ın havasını, toprağını, suyunu kısaca yaşam alanlarının yaşam hakkının yok edilmesi tehlikesine karşı Kent meydanında toplanmışlardı. O ana kadar düzenlenmiş konferanslar, çalıştaylar, bilim kurulları ve hukukçuların seslerini duyurmakta yeterli olmadığını düşündükleri için sessiz eylem yapmışlardır (www.aydinpost.com, 2016).

Resim 2.10. AYÇEP Oturma Eylemi (19 Mayıs2018) (www.aydinpost.com)

Kasım 2016 da Aydın'ın Germencik ilçesi Tekin köyü yakınlarında Jeotermal Santral (JES) için verilen “ÇED gerekli değildir” kararına karşı köy halkının GERÇED (Germencik Çevre ve Doğa Derneği) desteği ile açtığı dava başarı ile sonuçlanmıştı. Böylece doğa ve çevrenin tahribatına karşı devletin duyarsız kalmasını engelleyen ilk dava kazanılmıştır (www.evrensel.net, 2016). Ardından Kasım 2017 de ikinci davayı kazanma başarısını da göstermişlerdir (www.akinyakan.av.tr, 2017)

Mart 2017 de Aydın 2. Çevre Kurultayı AYÇEP tarafından düzenlenmiştir. Kurultaya Aydın'ın çeşitli köylerinden yaşam alanları jeotermal ve madenler tarafından talan edilen, suları kirletilen köylülerin yanı sıra İzmir'den Aydın'ın ilçelerinden gelen ekoloji örgütlerinden yaşam savunucuları, EGEÇEP, AYÇEP ve TEMA, üyeleri aydın milletvekilleri, siyasal parti temsilcileri, yerel yöneticiler ve çeşitli kurum temsilcileri de katılmıştır.

Kurultayı organize eden AYÇEP başkanı Vergili; “insanımızın kirlenen, zehirlenen suyunu, bu bölgede yaşayan tüm varlıkların hayatını korumak için çaba gösteriyoruz. Bir milyon elli bin insanın hakkını aramak siyasetse, bunu canı gönülden yapıyoruz.” demiştir.

CHP milletvekillerinin jeotermal santrallerin batıdaki gibi işletilmesi durumunda zararsız olacağı ve kapatılmasına gerek olmadığı sözleri salonda tepki çekti (www.evrensel.net, 2017).

Resim 2.10. Aydın'da Çevre Kurultayı (19 Mayıs2018) (www.evrensel.net.)

Haziran 2007 de AYÇEP ve Yılmazköy Kadınları jeotermal enerji şirketini köylerinden kovan Umurlu Musluca köyünü ziyaret ederek hukukî mücadelelerini nasıl sürdüreceklerini anlatmıştır (www.evrensel.net, 2017).

Ağustos 2017 de Aydın'ın Kuşadası ilçesinde, “Jeotermal Enerji Santralleri (JES) ve Bölgemize Etkileri” adı altında düzenlenen Kuşadası Çevre Buluşması, kırsal Caferli Mahallesi'nde gerçekleştirilmiştir. Kuşadası Belediyesi'nin katkılarıyla Kuşadası Caferli Güzelleştirme ve Dayanışma Derneği, Kuşadası Çevre Plâtformu, İncirliova Çevre Plâtformu ve Aydın Çevre Plâtformu (AYÇEP) iş birliğiyle düzenlen Kuşadası Çevre Buluşması'na ilgi büyük olmuştur. Etkinliğe, Kuşadası Belediye Başkan Vekili, CHP'li Söke Belediye Başkanı, Aydın Çevre ve Kültür Plâtformu (AYÇEP) Başkanı, Ziraat Mühendisi, Ekosistemi Koruma ve Doğa Sevenler Derneği (EKODOSD) Başkanı, Kuşadası Caferli Güzelleştirme ve Dayanışma Derneği Başkanı, sanatçı ve modacılar, çok sayıda

vatandaş katılmıştır. Etkinlikte resim ve fotoğraf sergileri, kermesler, çiçek stantları, yemek stantları ve yerel yazarların kitap imza stantlarının yer almıştır.

Çevre buluşması kapsamında Jeotermal Enerji Santralleri (JES) ve Bölgemize Etkileri ile ilgili iki panel düzenlenmiştir. Birinci panelde konuşan Kuşadası Belediye Başkan Vekili “Yapılan çalışmalar sonucu jeotermal enerji santralleri, yer altı kaynaklarından pompalanan suyun boru sistemlerini gezerek geri gönderilmesi işlemi sırasında içeriğindeki kükürt ve tuzun boru içerisinde bulunan maddelerle etkileşime girmekte ve bu durum da suyun kirlenmesine ardından tarım bölgesinde bulunan gıdaları etkileyerek insan hayatına zararlı durumlar ortaya çıkarmaktadır. Bölgemiz rüzgâr, güneş gibi doğal yollardan elde edilebilecek yenilenebilir enerji kaynakları açısından oldukça zengin bir potansiyele sahiptir. Yapılması gereken bu kaynaklara yönelmek olmalıdır. Ekonomisi tarıma ve turizme dayalı olan bölgemizin geleceği açısından bu durum hayatî bir öneme sahiptir” dedi.

Enerjinin önemine vurgu yapan Söke Belediye Başkanı da enerjinin bölge için ve ülkemiz açısından olmazsa olmazlarından olduğunu belirterek, “Ama illâki enerji elde ederken çevreye zarar vereceğimiz anlamına gelmiyor. Bölgemiz enerji konusunda son derece avantajlı bir konumda bulunmakta. Özellikle Aydın rüzgâr enerji santralleri ve güneş enerji santrallerinden enerji elde edinimi ve son zamanlarda da jeotermal enerji santralleri ile gündemde. Türkiye'nin şuanda enerji ihtiyacının büyük bir kısmının dışarıdan sağladığını ve cari açığımızın büyük bir kısmının enerjiden kaynaklandığını düşünecek olursak buna karşı durmamamız lâzım. Fakat bölgemizde son günlerde faaliyet gösteren ve önce İncirliova ile Germencik tarafında başlayan, tamamen ne sonuçlar vereceği bilmediğimiz bir jeotermal tehlike ile karşı karşıyayız” demiştir.

AYÇEP Başkanı , Yüksek Ziraat Mühendisi Mahmut , EKODOSD Başkanı konuşmacı olarak katıldığı ikinci panelde ise Jeotermal Elektrik Santrali davaları örnekleri ve var olan yasalara rağmen birinci derece tarım bölgelerinde yasalara aykırı bir şekilde devam eden jeotermal faaliyetler ele alınmıştır (www.hurriyet.com, 2017).

Ağustos 2017 de Aydın Çevre Mücadelesi Platformu bir röportajda ortak mücadele cephesi yaratmanın gerekliliğini vurgulayarak şu konulara değinmektedir;

1. Aydın'ın en önemli çevre sorunu Menderes Nehri'nin kirliliğidir. Bu kirliliği oluşturan unsurlar ise endüstriyel kirlilik, kentsel kirlilik, zeytin karasuyu, jeotermal kirlilik, Beşparmak Dağlarında madencilik ve ziraî ilaçlardır. Bu kirliliği oluşturan unsurlar ayrıca toprakları, havayı, havzada yetiştirilen sebze ve meyveleri de kirleterek insan sağlığı üzerine olumsuz etkiler yapmaktadır. Bugün Aydın'da ölüme sebep olan hastalıklar, Türkiye ortalamasının üstündedir. TÜİK 2017 verilerine göre Aydın ili Türkiye'de dolaşım sistemi hastalıklarına bağlı ölümlerin en fazla olduğu il olmuştur. Aydın'da kanser artışı Türkiye ortalamasından iki kat fazladır. Aydın'da jeotermallerin çevreye yapmış olduğu zararlar çok farklı boyutlar içermesi nedeni ile ayrı bir önem içermektedir. Jeotermallerin çevreye yan etkilerinin yanında ekonomik, toplumsal, sosyal, psikolojik etkileri de mevcuttur. Küresel şirketler tarafından desteklenen jeotermal işletmeciliği Türkiye kaynaklarının sömürülmesi, halkın köleleştirilmesi projesidir. Bunun adı ise kapitalizmdir.

2. Aydın'da jeotermal uygulamalarına yoğun şekilde toplumsal tepkiler olmaktadır. Her gün Aydın'ın değişik bölgelerinden farklı farklı tepkiler gündeme gelmektedir. Bu mücadele ve tepkilerin hukuksal ayağı yeterli olmasa da bazı kazanımlar elde edilmiştir. Germencik ilçesi Tekin köyünde açılan dava ile şimdilik de olsa bir jeotermal santral inşaatı durdurulmuştur. Yine bu ilçede Ortaklar, Dağkaraağaç, Moralı, Uzunkum köylerinde kurulacak jeotermaller için ÇED iptal davaları açılmıştır. Efeler Yılmazköy'de jeotermal santralin ruhsat iptali, ÇED iptali için kazanım elde edilen ve süren davalar söz konusu. Pamukören ve Pınardere örneğinde olduğu gibi jeotermalden tarımsal ürünleri ve arıları zarar gören çiftçilerin açtığı tazminat davaları var. Buharkent'te açılan davalar var. Bu hukuksal mücadeleler dışında Germencik ve İncirliova'da iki miting, pek çok basın açıklaması, çalıştaylar, imza kampanyaları, TBMM ziyareti, araştırma önergesi teklifi yapılmıştır. Son günlerde Musluca ve Emirdoğan köylülerin direkt sahaya inerek 'Jeotermal santral istemiyoruz' demesi; yolları ve jeotermal araçların önünü kesmesi Aydın'da jeotermallere karşı verilen mücadelenin farklı bir boyuta geçtiğini, halkın sorunun çözümü için ön plâna çıkmaya başladığını gösteren güzel örneklerdir

3. Aydın'da ve Türkiye'de verilen hukuksal mücadele ile kesin başarıya ulaşmak mevcut Türkiye'de mümkün gözükmeseyse de hukuksal mücadelenin mutlaka verilmesi gerekir çünkü bu konuda alınan bazı emsal ve güzel kazanımlar halkın çevre mücadelesine dâhil olmasını sağlıyor. Fakat Türkiye yürütmesinin çevre mücadelesinde elde edilen kazanımları boşa çıkaracak her gün ve her duruma uygun yeni kanun değişiklikleri, halkın

ve çevre örgütlerinin mücadele azmini törpülemektedir. Şu anda hukuksal hak aramalarında dava açma, bilirkişi paraları ve mahkemelerin vermiş oldukları ilginç kararlar çevre mücadelesi önünde dev bir engel gibi dikilmektedir. Bu alanda verilen veya verilecek mücadele bugün çevre mücadelesinden çok daha büyük ve önemli hale gelmiştir.

4. Türkiye’de ekoloji mücadelesi verirken mücadeleyi zayıflatan veya mücadeleyi bitiren en önemli sorun doğru örgütlenememe; halk ve diğer çevre örgütleri, sivil toplum kuruluşları ile beraber mücadeleyi ortaklaştıramama, halka ulaşma, halkın en temel günlük sorunlarını ve ihtiyaçlarını anlayamamadır. Yine bu sorunlara çözüm üretememe nedeni ile halkın güvenini, desteğini alma konusunda yaşanan sorunlar vardır. Çevre mücadelesi toplumu oluşturan farklı unsurların ırk, din, cins, renk, dil sorunlarından bağımsız olarak tüm kesimleri kapsayan emek ve sınıf temelinde antiemperyalist çizgide verilmesi gerekir.

5. Türkiye’nin pek çok bölgesinde çevre sorunlarında elde edilen kazanımların temelinde halkın mücadeleye ortak edilmesi vardır. Türkiye’de çözüm makamı halktır. Bu ise ancak halkın iktidarı ile mümkündür. Türkiye’de yer alan tüm çevre örgütlerinin ortak mücadele verme zorunluluğu kadar Türkiye’nin tüm bölgelerinde yaşayan tüm halkların sorunlarının da ortaklaştırılarak ortak mücadele cephesinin yaratılması gerekir (www.evrensel.net, 2017).

3. BÖLÜM

3. BULGULAR

Nicel teknik olarak anket ve nitel teknik olarak görüşme verilerinin değerlendirilmesi ile Aydın bölgesinde jeotermal santrallerin etkilerine karşı ortaya çıkan tepkilerin harekete dönüşmesini devam etmesini sağlayan süreçlerin betimlemesi yapılacaktır. Her iki veri setinin demografik değişkenleri hareketi etkileyen önemli değişkenlerdir.

3.1. Nitel ve Nicel Verilerden Elde edilen Sosyo-Ekonomik ve Demografik Özellikler

Tablo 3.1. Nicel Verilere Göre Cinsiyet Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Kadın	284	39,2
Erkek	439	60,6
Toplam	723	99,9
Kayıp	1	0,1
Toplam	724	100

Anketin uygulandığı örneklem 724 vakadan oluşmakta, cinsiyet değişkeninde geçerli verilerin 723, hatalı verilerin ise 1 olduğu görülmektedir. Örneklem grubunun % 60,6'sı erkek, % 39,2'si kadındır.

Tablo 3.2. Nitel Verilere Göre Katılımcılarının Cinsiyet Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Kadın	3	25,0
Erkek	9	75,0
Toplam	12	100,0

Görüşmenin uygulandığı örneklem 12 katılımcıdan oluşmaktadır. Örneklem grubunun %25'i kadın, %75 'i erkektir.

Tablo 3.3. Nicel Verilere Göre Yaş Dağılımı

	Frekans	Yüzde
14-25	112	15,5
26-45	110	15,2
46-65	286	39,5
66-75	189	26,1
76-90	19	2,6
Toplam	716	98,9
Kayıp	8	1,1
Toplam	724	100,0

Yaş değişkeninin geçerli sayısı 716 hatalı sayısı sekizdir. Katılımcıların yaşı ortalaması 44,95, medyan 45, mod ise 18'dir. Yani grubun %50'si 45 yaş altında diğer %50'si 45 yaş üzerindedir. Ortalama ve medyan değerlerin yakınlığı normale yakın dağılımı gösterir.

Tablo 3.4. Nitel Verilere Göre Yaş Dağılımı

	Frekans	Yüzde
28-40	2	16,7
41-55	6	50,0
56-75	4	33,3
Toplam	12	100,0

Görüşmeye katılanların yaş değişkeninin geçerli sayısı 12'dir. Katılımcıların %50'si 41-55 ve %33'ü 56-75 yaş arasında yani orta yaş ağırlıktadır. Nicel ve nitel veri setleri orta yaş grubunun ağırlıkta olması bakımından birbirine yakınlık göstermektedir

Tablo 3.5. Nicel Verilere Göre İkamet Ettiği Yer Dağılımı

	Frekans	Yüzde
İl merkezi	144	19,9
İlçe merkezi	172	23,8
Köy	406	56,1
Toplam	722	99,7
Kayıp	2	,3
Toplam	724	100,0

İkamet değişkeninin geçerli sayısı 722 kayıp ikidir. Katılımcıların %56,1'i köylerde, yüzde 19,9'u il merkezi ve %23,8'i de ilçe merkezlerinde ikamet etmektedir.

Tablo 3.6. Nitel Verilere Göre İkamet Ettiği Yer Dağılımı

	Frekans	Yüzde
İlçe merkezi	2	16,7
İlçe/kasaba	2	16,7
Köy	8	66,7
Toplam	12	100,0

Nitel verilere göre ikamet değişkeninin geçerli sayısı 12'dir. Katılımcıların %66,7'si köylerde, yüzde 16,7'si il merkezi ve yine %16,7'si de ilçe merkezlerinde ikamet etmektedir. Nicel verilere göre ikamet dağılımı ile nitel verilere göre ikamet dağılımı yakın yüzdelerle sahiptir.

Tablo 3.7'de eğitim değişkeninin geçerli sayısı 713 kayıp 11'dir. En çok katılımcı %39,6 oranında ilkokul mezunudur ancak %14,9 katılımcının ortaokul mezunu, daha sonra sırası ile %20,3 lise mezunu,%17,3 yüksekokul ya da fakülte mezunu olduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 3.7. Nicel Verilere Göre Eğitim Durumu

	Frekans	Yüzde
Bir okul bitirmedi	24	3,3
İlkokul mezunu	287	39,6
Ortaokul mezunu	108	14,9
Lise mezunu	147	20,3
Yüksekokul mezunu	125	17,3
Diğer	22	3,0
Toplam	713	98,5
Kayıp	11	1,5
	724	100

Tablo 3.8. Nitel Verilere Göre Eğitim Durumu

	Frekans	Yüzde
İlkokul mezunu	2	16,7
Lise mezunu	4	33,3
Yüksekokul mezunu	6	50,0
Toplam	12	100,0

Eğitim değişkeninin geçerli sayısı on ikidir. En çok katılımcı %50 oranında yüksek okul ya da fakülte mezunudur , %33,3 katılımcının lise seviyesinde eğitime sahip olduğu, %16,7 ilkokul mezununun var olduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 3. 9'daki nicel verilere göre yapılan işin dağılımında ağırlıklı olarak %18 ev hanımı , %15,7 çiftçi, %14 işçi, %12,8 esnaf, %11emekli olanların bulunduğu görülmektedir.

Tablo 3.9. Nicel Verilere Göre Yapılan İş

	Frekans	Yüzde
Kayıp	32	4,4
Akademisyen	4	,6
Çiftçi	114	15,7
Emekli	82	11,3
Esnaf	93	12,8
Ev hanımı	130	18,0
İşçi	101	14,0
İşsiz	34	4,7
Memur	19	2,6
Öğrenci	63	8,7
Profesyonel	52	7,2
Toplam	724	100,0

Tablo 3.10. Nitel verilere Göre Yapılan İş

	Frekans	Yüzde
Emekli	7	58,3
Esnaf	3	25,0
Ev hanımı	2	16,7
Toplam	12	100,0

Nitel Verilere Göre %58,3'ü emekli,%25'i esnaf ve %16,7'si ev hanımlarından oluşmaktadır.

Tablo 3.11'deki gelir değişkeninin geçerli sayısı 689 kayıp 35'dir. Katılımcıların toplam aylık geliri incelendiğinde %37,4 ile 2021–4000 arasında gelire sahip olanların çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir daha sonra %26,4 ü 1000–2020 arası ve %10,9' luk dilimde 4001 ile 6000 arasında gelire sahip olanlar bulunmaktadır. Buna göre çoğunluğun orta ve orta alt gelir grubunda olduğu görülmektedir.

Tablo 3.11. Nicel Verilere Göre Toplam Aylık Geliri

	Frekans	Yüzde
1000–2020	191	26,4
2021–4000	271	37,4
4001–6000	79	10,9
6001–8000	49	6,8
8001–10000	46	6,4
10001–15000	29	4,0
15001-üzeri	24	3,3
Toplam	689	95,2
Kayıp	35	4,8
Toplam	724	100,0

Tablo 3.12. Nitel Verilere Göre Toplam Aylık Geliri

	Frekans	Yüzde
1000–2020	3	25,0
2021–4000	4	33,4
4001–6000	1	8,3
6001–8000	1	8,3
8001–10000	1	8,3
10001–15000	1	8,3
Toplam	11	91,7
Kayıp	1	8,3
Toplam	12	100,0

Gelir değişkeninin geçerli sayısı 11, kayıp 1'dir. Görüşme katılımcıların toplam aylık geliri incelendiğinde %25'i 1000–2020 arasında gelire sahiptir. Yaklaşık %33,4'ü 2020–4000 arasında,%33,2'si ise 6000 üzerinde gelire sahip oldukları görülmektedir. Buna göre çoğunluğun orta ve orta alt gelir grubunda olduğu görülmektedir.

Tablo 3.13. Nicel Verilere Göre Ait Hissedilen Sosyo Ekonomik Gelir Grubu

	Frekans	Yüzde
Alt	166	22,9
Orta-Alt	129	17,8
Orta	349	48,2
Orta-Üst	37	5,1
Üst	10	1,4
Toplam	691	95,4
Kayıp	33	4,6
Toplam	724	100,0

Ankete katılanlar içinde değişkeninin geçerli sayısı 691, kayıp 3' dür. Katılımcıların % 22,9'u kendisini alt gruba yakın görmektedir. , %17,8'i kendisini orta alt gruba yakın %48,2'si orta gelir grubunda,%5,' i de orta üst grupta görmektedir. Örnekleme kendisini orta sosyo ekonomik gelir grubuna yakın kabul edenler örneklemin %71,1'ni oluşturmaktadır

Tablo 3.14. Nitel Verilere Göre Ait Hissedilen Sosyo Ekonomik Gelir Grubu

	Frekans	Yüzde
Alt	2	16,7
Orta-Alt	2	16,7
Orta	8	66,7
Toplam	12	100,0

Görüşmeye katılanlar arasında bu değişkeninin geçerli sayısı 12'dir. Katılımcıların %16,7'si kendini alt gruba ait hissetmektedir,%16,7'si kendisini orta alt gruba yakın bulmaktadır. %66,7 kendisini orta gelir grubunda görmektedir. Yaklaşık olarak grubun %83,4'ü kendini orta sosyo-ekonomik gelir grubuna yakın kabul etmektedir. Ankete

katılanlar ile görüşme yapılanların kendilerini yakın hissettikleri sosyo-ekonomik gelir grubu benzerlik göstermektedir.

Nicel ve nitel veri setinden elde edilen bilgilere göre katılımcıların yaş, ikamet, yapılan iş, gelir ve kendilerini yakın hissettikleri sosyo ekonomik gelir grubu açısından benzerlik gösterdiği saptanmıştır. Katılımcılar çoğunlukla 45 yaş ve üzeri, çoğunlukla köyde ikamet eden, ev hanımı, çiftçi, emekli olan ve kendilerini orta sosyo- ekonomik grupta gören kimselerdir. Eğitim değişkenine bakıldığında nicel verilere göre yaklaşık %77 lise ve dengi mezuniyeti öncesi eğitime %17 si yükseköğrenim düzeyinde eğitime sahiptir. Buna karşılık nitel verilere göre %50 si yüksekokul mezunlarından oluşmaktadır. Nitel verilerin hareketi mobilize eden dernek yöneticileri ve üyeleriyle yani hareketin aktivistleri ile yapıldığı göz önüne alınırsa hareketin ortaya çıkmasında iyi eğitim almış olmanın etkili bir değişken olduğu söylenebilir.

3.2. Ontolojik Olarak Jeotermal Karşıtı Hareket

3.2.1 Jeotermal Karşıtı Hareketin Eylem Biçimleri ve Etkinlikleri

Bir toplumsal hareket protestolar, gösteriler vb. yolu ile karşıtlarına ve dış dünyaya varlığını gösterir. Günümüz sosyal hareketlerinde eski sosyal hareketlerden farklı olarak şiddet karşıtı ve sivil itaatsizliğe benzeyen yeni mobilizasyonu modelleri kullanılmaktadır (Hank, Larana ve Gusfield, 2016: 127). Bir örnek giyinmek, ele ele tutuşarak insan zincirleri oluşturmak, sokak gösterileri yapmak, müzik ve edebiyattan faydalanmak, teatral gösterilerle dikkat çekmek gibi etkinliklerde bulunurlar (Tilly, 2015: 153-154). Hareket varlığını bu yollarla gösterirken hem şiddet karşıtı olduğu mesajını vermekte hem de medyanın dikkatini çekerek geniş kitlelere kendini tanıtmaktadır (Castells, 2008: 204).

Araştırmanın nitel verileri ile hareketin eylem biçimlerini ve etkinliklerini anlamak üzere “*Derneğin amaçları ve etkinlikleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?*”, “*Derneğin hangi etkinliklerine (gerçekleştirildi) katıldınız ve katılıyorsunuz?*” soruları analiz edilmiştir.

Görüşmelerde çoğunlukla kanunlara uygun davranmak, hukuksal süreci işleterek jeotermal santrallerinin zararlı salınımlarını durdurmaya çalışmak, yeni açılacak santral ve kuyuları engelleyerek JES şirketleri ile mücadele çabasının ağır bastığı görülmektedir. Bu sebeple zeytin ve incir ağaçları zarar gören ya da santrallerin çeşitli (ilgili kanun ve

yönetmeliklere uyararak örneğin, zeytin kanunundan dolayı sanayi ve yerleşim izni olmayan tarım arazilerinde gece yarısı zeytin ağaçlarını kesip vasıfsız tarım arazisine dönüştürmek gibi) yollar deneyerek yapmak istediği kamulaştırmadan zarar görecektir olan kişilerin dava açması için çalışılmaktadır. Bu noktada hareket yörede yaşamını zeytin ve incir den sağlayan kişilerin santrallerden gördüğü özel bir sorunla başlamış, geneli ilgilendiren bir mücadeleye dönüşmüştür (Offe, 2016: 55).

11., 2. ve 4. görüşmecinin ifadelerinde bunu görmekteyiz.

“...bir köylümüz var, İstanbul'da yaşıyor. Açılan kuyudan bahçesinin zarar gördüğünü söyledi. Beraber avukatlarla görüştük. Dava sürecini başlattık “ 11.G (E,52).

“... Hukuksal mücadele veriyoruz. Mücadeleye tüm köy katıldığı için başarılı olduk. Başka yola ihtiyaç yok. Santral açmak için dokuz kuyu lazım. Dördünü kapattırınca ve araziyi satın alamayınca santral açamadılar...

Köylümüzün bahçesi zarar gördü, ilçe tarım müdürlüğüne müracaat ettik. Zarar hakkında rapor tutuldu. Mahkemeye müracaat edildi. Köyün bitişiğinde tarım arazileri içinde dört kuyuyu kapattırdık. Önce kamu davası için cumhuriyet başsavcılığına müracaat ettim. Savcılık kamu davası açtı. Zararlar tespit edildi, kuyular geçici olarak kapatıldı. Daha sonra üst mahkemelere müracaat edildi. Açılmamak üzere kapatıldı. Emsal gösterilemiyor. Diğer santraller için ayrıca mücadele etmek gerekiyor”. 2.G (E, 78).

“... ÇED toplantılarına katılıp tepkimizi veriyoruz. Yürütmeyi durdurmak için dava açıyoruz. Beş altı dava kazandık. Başka bir yol yok. Yalnızca hukukî mücadeleyi çözüm olarak görüyoruz. Hukukî mücadeleyi güçlendirmek adına bilinçlendirme yapıyoruz. Köylerde ÇED toplantılarından önce bilgilendirme toplantıları yapıyoruz. Dernek çalışmaları halkın tepkisi olarak kalmalı. Siyasetle anılmasın öncelikle çevreyi ve halkı düşünüyoruz...” 4.G (E,53) .

“ Yeni kurulacak santralleri durdurmak. JES kanunu çıkartarak keyfi uygulamalara son vermek. Zeytin Kanunu işler hale getirmek istiyoruz” 1.G (E,42).

Birinci görüşmecinin de düşünceleri dikkate alındığında, hareketin aktivistlerinin hukukî süreci özenle takip ettikleri görülmektedir. Varlıklarını sürdürebilme açısından

sistem içinde kalarak, sistemin kendisine duyulan güvenden dolayı, sistemin verdiği fırsatları da kullanarak etki yaratmaya çalıştıkları görülmektedir.

7 Şubat 1939 tarihli Zeytin Kanunu gibi çevreyi, doğayı, yaşamı koruyan kanunlar, sanayileşme ve kentleşmenin, ülkemizde dünya konjüktürüne göre çok yeni olduğu bir dönem de çıkarılmıştır. Bu dönem hem dünyada hem de ülkemizde güvenlik ve istikrar bakımından ulus devletin en büyük otorite olduğu dönemi ifade eder. Bununla birlikte ekonomik büyüme ve refahtaki artış konularında son sözü söyleyen ulus devleti ve şirketlerin gücü hukuksal bir düzenle sınırlandırılmıştır. Özellikle Batı’da refahın artması bu modele duyulan güveni artırmıştır. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde de bu modelin iyi bir örnek olduğu düşüncesi ile bahsedilen hukuk sisteminin yerleşmesi için büyük çaba sarf edilmiştir. Kısaca ülkemizde cumhuriyetin ilanı ile başlayan dünya genelindeki bu düşünce tarzına duyulan güven günümüz hareketlerinin eylem biçimlerinde kendini göstermektedir. Bu bağlamda JKH gibi günümüz hareketlerinin etkinlikleri arasında bulunan hukuksal mücadeleler, imza kampanyaları, formel yapıda örgütler kurmak yolu ile mücadeleyi etkin biçimde sürdürmek, sistemi değiştirmeden sistemin egemen mantığını değiştirmek istemelerini de anlaşılır kılmaktadır (Offe, 2016:. 55).

Beşinci ve birinci görüşmecilerin ifadelerinde bu açıkça görülmektedir.

“Bulduğumuz ilde çevre sorunlarını tespit edip, yetkili kuruluşlara başvurup düzeltilmesi için talepte bulunmak. Yeşilin, doğanın, hava, su toprağın yaşam için önemini anlatmak istiyoruz. Bunlara zarar veren tesisleri belgeleyip ilgili yerlere iletmek için çalışıyoruz.” 5.G (K 68)

Birinci görüşmeci kermes düzenleyerek hem dava süreçleri ve bilimsel olarak JES’lerin zararlarını belgelemek için gereken maliyetleri karşılamaya çalıştıklarını hem de kendilerini tanıttıklarını, bu yolla amaçlarını dış kamuya bildirdiklerini anlatmıştır.

... Köylerde bilgilendirme ziyaretleri, zarar görenleri ziyaretler yapıyor ve hukuksal mücadele veriyoruz. Kermes düzenledik. Bilimsel raporlar çıkarttık. Su hava toprak analizi yaptırdık” 1.G (E,42).

Mayıs 2016’da yapılan kermes medyada şöyle yer almıştır.

“Germencik Çevre ve Doğa Derneği tarafından Efeler Sevgi Yolu'nda düzenlenen etkinlikte kermeste incir, gözleme, börek ve yerel ürünler sergilendi. Sendika ve sivil toplum örgütlerinin destek verdiği kermeste “Bırakın Aydın'ın dağlarından yağ, ovasından bal aksın”, “Kanser olmak istemiyoruz” ve “Aydın'ın gerdanlığı jeotermal değil incir, zeytindir” pankartları yer aldı. Güvenlik önlemlerin de alındığı jeotermale karşı tepki eylemine dönüşen etkinlikte gruplar olaysız dağıldı” (Haberler.com, 2016).

Germencik, İncirliova ve çevre köyleri, Tire ve köyleri, Aydın merkezde faal durumda olan çok sayıda kuyu ve santralin ardından Aydın'a bağlı Kızılcaköy'de açılmak istenen JES kuyularını durdurmak için köylüler kuyuların olduğu bölgede nöbet tutmaya başlamıştır. Bu nöbet daha sonra köylü kadınların nöbet tuttuğu bir nöbet çadırına dönüşmüştür. Çevre duyarlılığı olan sivil toplum kuruluşları, farklı gruplar, kişiler çadırı ziyaret ederek destek vermiştir.

“Aydın Kızılcaköy'de köylülerin jeotermal enerji santrali (JES) direnişi jandarmanın sabahki gazlı müdahalenin ardından devam ediyor. Jandarma köylülerle pazarlık yapmaya çalışırken, köylüler araziye çekilen tel örgüler sökülmeden alanı terk etmeyeceklerini söylüyor.

İşletilmek istenen JES için geçtiğimiz haftalarda başlayan Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) sürecinin ardından köylüler direniş başlatmıştı. Bölgedeki 5 köyün arazileri içerisinde toplam 120 JES kuyusu açılmak istendiğini vurgulayan köylüler, tarım yapamaz duruma geleceklerine dikkat çekmişti” (www.artıgerçek, 2018).

“Kızılcaköy'de, tarım arazileri üzerine kurulmak istenen Jeotermal Enerji Santrali'ne karşı direniş sürüyor. ÇED sürecinin tamamlanması beklenen Kızılcaköy'de köylüler de direniş çadırını terk etmiyor” (www.birgün.net, 2018)

“Aydın Çevre ve Kültür Platformu (AYÇEP) , Germencik Çevre ve Doğa Derneği (GERÇED), İzmir Değirmendere, Tire Başköy, Çevre Köyler, Yılmazköy, Aydın Milletvekilleri, ÇYDD yöneticileri, Aydın Doğa Dostları, Aydın Kadın Dayanışma, Platformu, Birleşik Haziran Efeler Meclisi, Efeler Kent Konseyi, Eğitim-Sen Başkanı, Eğitim- İş Başkanı, Çevre ilçelerden ve Aydın Merkezden duyarlı yurttaşların 1000 e yakın katılımıyla basın açıklaması yapıldı” (www.birgün.net, 2018).

6. Görüşmecinin söyledikleri ile miting ve oturma eylemi yapıldığı gözlemlenmektedir.

“...Kızılcaköy, Musluca gibi köylerde eylem, kahvaltı ve gösteri yapıldı. Köylerdeki eylemlere katıldım. Kızılcaköy çadırını destekledim. İncirliova’da mitinge katıldım. Kent meydanında oturma eylemine katıldım” 6.G (K,53).

2019 Ağustos ayında gerçekleştirilecek JES ihalelerine tepkiler basın açıklaması ve eylem düzenlenmiştir.

“Aydın’ın 16 ilçesini kapsayan ve 110 jeotermal saha çalışması için 5-8 Ağustos tarihleri arasında yapılacak ihale öncesi, çevreciler dün akşam saatlerinde basın açıklaması yaptı. Aydın Çevre ve Kültür Plâtformu (AYÇEP), Efeler Belediyesi ve Aydın Tabip Odası tarafından ortaklaşa düzenlenen basın açıklamasına Aydın ve ilçelerinin yanı sıra, Manisa, Denizli ve İzmir’den de gelen çok sayıda çevreci katıldı. Atatürk Kent Meydanı’ndaki eylemde, Aydın milletvekilleri, Efeler Belediye Başkanı Tabip Odası Başkanı ve STK temsilcileri de yar aldı. Elllerinde döviz ve zeytin dalları ile alana gelen kadınlar, ‘Havamıza suyumuz dokunma’, ‘Kanser olmak istemiyoruz’ sloganları attı. Çocukların da aralarında bulunduğu kadınlardan oluşan bir grup ise yere oturarak eylem yaptı.” (www.sözcü.com, 2019)

Aydın yöresinde yeni kurulacak olan santralleri engellemek, çevreye zarar veren santrallerin çalışmasını durdurmak için hukukî mücadele verildiği ve zararlardan herkesin etkileneceğinin anlatılmaya çalışıldığı görülmektedir. ÇED toplantılarına katılımın artması, santrallerin zararlarını tespit edip dilekçe ve mahkeme süreçlerinin başlatılması için yöre halkını bilgilendirmek üzere hareket edilmektedir. Hareketin kendini sürdürebilmesinde gerekli olan maddî ve sosyal kaynakları yaratabilmek için kermesler düzenlenmekte, mitingler, basın açıklamaları yapılmaktadır. Bu bakımdan JKH’nın Yeni Sosyal Hareketlere özgü olan siyasal değişim hedeflemeden, siyasal kurumları etkileyerek hedeflerine ulaşma çabasını görülmektedir. Eski sosyal hareketlerden farklı olarak şiddet karşıtı ve sivil itaatsizliğe benzeyen yeni mobilizasyonu modelleri kullanılmaktadır (Hank, Larana ve Gusfield, 2016: 127).

Nicel veriler değerlendirilerek *“Devletin ve şirketlerin tutumunu değiştirmek için ne yapmalı?”* ,”*Jeotermal Santrallerden kaynaklanan zararların çözüm yolu nedir?”* ve

“Jeotermal Karşıtı Hareket başarılı mı?” soruları ile Aydın yöresinde yaşayan halkın, JKH ile ilgili düşünce ve tutumları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 3.15’de JES’lerin verdiği zararı engellemek için devletin ve şirketlerin tutumunu değiştirmek için ne yapmalı? Sorusuna “Televizyon, gazete, sosyal medyanın dikkatini çekerek sorunları gündeme getirmek ve yasa koyucuların harekete geçmesini sağlamak” ifadesi % 67,5 , “Sivil toplum kuruluşları aracılığı ile şikâyetleri dile getirip hukukî mücadele vermek” ifadesi % 65,2 , “Yurttaş olarak çevreyi koruyan yasaların çıkarılması ve uygulanması için protesto ve gösteriler yapmak “ ifadesi % 49,4 oranlarında katılıyorum cevabını almıştır. Ancak “Hiçbir şekilde devletin ve JES’leri işleten şirketlerin çevreye karşı tutumu değişmez” ifadesinin %43,2 oranında cevaplanması da yukarıdaki çözüm yollarına çok güven duyulmadığını göstermektedir. Medya araçları ile gündem oluşturmak ve bir sivil toplum kuruluşu aracılığı ile mücadele etmek çok yakın yüzdelere sahip olduğuna göre yöre halkının JES’lerin zararlarına karşı faaliyet gösteren gruplar kadar medyanın gücünü de kabul ettikleri görülmektedir.

Tablo 3.16’da, “Jeotermal Santrallerden kaynaklanan zararların çözüm yolu nedir?” sorusuna verilen cevap oranları şöyledir. Birinci çözüm “Devletler tarafından şirketlerin çevreye zarar vermesini engelleyen yasalar çıkarılır ve uygulanırsa .” % 48,9, ikinci çözüm “Şirketler çevreye ve yöre halkının yaşamına duyarlılaşırsa” % 24,6, üçüncü çözüm olarak “İnsanlar bilinçlenir, haklarını korumak için birlik olursa” % 22,5 yüzdelerine göre öncelikli sorumluluğun devlete ait kabul edildiği görülmektedir. Katılımcılar arasında devletin, modernliğin erken dönemlerinde olduğu gibi güçlü bir otorite olarak kabul edildiği de anlaşılabilir. Şirketlerin ve halkın bilinçlenerek çözüm üretmesinin yakın yüzdelerde olduğu görülmektedir. Yine verilerden hareketle halkın kendisinin bir çözüm gücü olabileceğini, düşük oranda ve bir koşula -bilinçlenme- bağlı olarak kabul etmesi bu koşulun yeterince gerçekleşemediğini göstermektedir.

Tablo 3.15. Devletin ve Şirketlerin Tutumunu Değiştirmek İçin Ne Yapmalı?

	Dilekçe Vermek.	STK ile Hukukî Mücadele Vermek.	Santraller Çevreye Zarar Vermiyor.	Protesto Yapmak.	Medyada Gündem Oluşturmak	Santralleri İşgal Etmek.	Devletin ve Şirketlerin Çevreye Karşı Tutumu Değişmez.	Sorun Görmüyorum.	Diğer
Değer	682	680	678	681	684	676	680	650	62
Kayıp	42	44	46	43	40	48	44	7	62
Bilmiyorum	4,1	3,0	5,0	4,0	4,1	5,1	8,1	5,0	5,7
Katılmıyorum	42,4	6,6	64,0	17,4	6,8	52,3	22,2	75,1	1,5
Kısmen katılıyorum	19,1	19,1	9,4	23,2	16,0	12,6	20,3	3,3	,6
Katılıyorum	28,6	65,2	15,3	49,4	67,5	23,3	43,2	6,2	,8
Toplam	94,2	93,9	93,6	94,1	94,5	93,4	93,9	89,6	8,6
Kayıp	5,8	6,1	6,4	5,9	5,5	6,6	6,1	10,4	91,4
Yüzde	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablo 3.16. Jeotermal Santrallerden Kaynaklanan Zararların Çözüm Yolu Nedir?

	Yasalar Uygulanırsa.	Şirketler Duyarlılaşırsa.	Enerji Tasarrufu Politikaları Üretilirse.	Tüketime Dayalı Olan Yaşam Tarzı Değişirse.	İnsanlar Birlik Olursa.
Değer	454	293	266	117	309
Kayıp	270	431	458	607,	415
1.çözüm	48,9	3,9	4,4	8	7,5
2.çözüm	7,7	24,6	13,5	5,0	12,3
3.çözüm	5,5	11,5	18,1	8,7	22,5
Bilmiyorum	,6	,6	,7	1,7	,4
Toplam	62,7	40,5	36,7	16,2	42,7
Kayıp	37,3	59,5	63,3	83,8	57,3
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Nicel ve nitel veri setlerinden ayrıca medyadan elde edilen bilgiler analiz edildiğinde Jeotermal Karşıtı Hareket şiddet karşıtı, mevcut siyasî, hukukî sistem ve toplum tarafından kabul görmüş biçimlerde etkinliklerde bulunduğu görülmektedir. Bu bağlamda etkinliklerin düzenlenmesinde; mevcut hukuk sisteminin mağduriyetlerini gidermek, hak kazanımlarını sağlamak bakımından güvenilir bulunduğu ancak devletin ve şirketlerin kendi amaçları doğrultusunda uygulamalar yapmasının engellenmesi için sivil toplumun desteğini almanın gerekli olduğu düşüncesinin kabul gördüğü söylenebilir. Başka bir deyişle kendilerini görünür kıldıkları noktada devlet, sermaye ve sivil toplum karşısında toplumca meşrulaşmış hukuk sistemine bağlı kalarak kendi meşruluklarını kabul ettirmeye çalışmaktadırlar.

3.2.2. Jeotermal Karşıtı Hareketin Hedefleri, Temaları ve Başarıları

Tüm sosyal hareketler toplumda değişim yaratmak için yola çıkar. Bir sosyal hareket protesto ve gösterilerle dış kamuya kendini gösterdiğinde hedeflerini ve temalarını da ortaya koyar. Bir hareketin hedef ve temaları kim olduğu hakkında bir şeyler söylediği gibi sisteme yönelik tutumunu da göstermiş olur. Bu hedef ve temalar sayesinde kolektif hareketin; sistemi tüm yapıları ile değiştirmek isteyen ortodoks bir hareket mi yoksa sistemin kültürel kodlarını yenilemek isteyen yeni sosyal hareket mi olduğu tanısına yardımcı olur.

Günümüzde sosyal hareketler, toplumun geneli tarafından siyasal aktör olarak tanınmak ve sonuçları açısından grubun kendisinden çok toplumun tümü üzerinde etkili olabilecek hedefleri gerçekleştirmek için çaba sarf etmektedir (Offe, 2016: 57). Çoğu toplumda egemen olan değerler alanından bir kısmına yönelerek o alanın yeniden kodlanması için değişim yaratma çabasına girişmektedir. Bireysel özgürlük, hümanist ve evrensel prensiplerin toplumsal yaşamda kabullenilmesini sağlayacak düzenlemeler için çaba sarf ederler (Çayır, 2016: 12-13). “Toprak, hareket alanı yahut beden, sağlık ve cinsel kimlik gibi hayat alanı konuları, komşuluk, şehir ve fiziksel çevre kültürel, etnik ve ulusal miras ve kimlik, fizikî hayat koşulları ve insanlığın devamı gibi temaları” vardır (Offe, 2016: 58). Bu temalar ile sınıflandırıldığında günümüzde sosyal hareketlerin çevreci, insan hakları savunucusu, hayvan hakları savunucusu, küresellik karşıtı vb. çeşitlilik içinde ortaya çıktığı söylenebilir.

Jeotermal Karşıtı Hareket temelde devlet ve şirketler tarafından yöre halkının yaşam alanı olan çevrenin yok edilmesi karşısında bir mücadele başlatmak, demokratik yollarla

sağlıklı yaşam ve sağlıklı çevre için hak arayışında bulunmak gibi hedeflere sahip olduğu için çevreci bir harekettir.

Sosyal hareket olarak bakıldığında çevrecilik, çevre insan ilişkilerinde hâkim kültürel mantığa karşı çıkan, insanın doğal ortam üzerindeki yıkıcı etkisini düzeltmeyi amaçlayan söylem ve pratikleri olan bütün kolektif davranışlardır (Castells, 2008: 221).

Jeotermal Karşıtı Hareketin oluşum sürecinde, temel amacı çevreyi korumak ve jeotermal santrallerin zararlarını engellemek olan derneklerin önde geldiği ve mobilizasyonu sağladığı görülmektedir. Bu bağlamda hareketin hedeflerini belirleyebilmek için “Sizi derneğe üye olmaya/kurmaya yönlendiren şikâyetleriniz ya da düşünceleriniz nelerdir?”, “Niçin derneğe üye olmayı/kurmayı tercih ettiniz?”, “Derneğin amaçları ve etkinlikleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?”, “Derneğin başarıları neler?” ,”Şikâyetlerinizi ortadan kaldıracak çözümler neler olabilir?” soruları nitel görüşmede sorulmuştur.

Birinci ve ikinci görüşmecinin sözlerinde hareketin hedefleri açıkça dile getirilmektedir.

“JES’lerin verdiği olağanüstü zarardan dolayı bilinçlendirmek adına demek kurmak istedim. Daha etkili olabilmek sesimizi daha iyi duyurabilmek...”

Yeni kurulacak santralleri durdurmak, JES kanunu çıkartarak keyfi uygulamalara son vermek. Zeytin kanununun işler hale getirmek. Çevre ve JES’ler hakkında bilinçlendirmek ve kitleselleşmek. Diğer çevreci sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapmaya çalışıyoruz. Örgütlü mücadele deneyimim yok. Bilimsel hukuksal mücadele etmek için resmi işlemler yapabilmek için derneği kurduk. Hukuksal mücadele olarak dokuz santralin yürütmesini durdurduk... Devam eden davalar var. Büyükşehir belediyesi baskılarımız sonucu bütçe ayırdı. Efeler belediyesi jeotermaller hakkında rapor hazırladı.” 1.G (E,42).

“Örgütlü mücadele ile daha etkili olunacağı için. Belirli JES sermaye grupları canlılara, doğaya zarar veriyor. Kanunlara uymuyor. Kanunlar yetersiz olsa da uygulayanlar da özen göstermiyor. Köyün derelerinde canlı kalmadı. İncir zeytinde %70’e yakın verim kaybı oldu. Geçen yıl ürün alınmadı. JES’ler zararlı olduğu için...”

...Sekiz dokuz kuyu kapattık. Köyümüz başarıya ulaştıktan sonra Aydın çevresi duyarlılaştı. Daha önce kimse tepki vermiyordu. ÇED raporlarına önceden kimse gelmezken akın akın gelmeye başladı. Derneğe üye sayısı arttı. Eylemlere katkı arttı..

...Ekonomik özgürlüğümüz olmalı. Yerel yöneticilerin desteğini almalı. Halkın katılımın sağlamak için yazılı basına duyurmalı. Sadece incir zeytini bozulanlar gelir düzeyi düşenler derneğe geliyor...

JES'ler zengin fakir, partili partisiz ayırmaz. Mücadele herkesin Derneğin siyaset üstü mücadelesi var. Dernek yöneticileri birbirinden farklı siyasî görüşlere sahip ancak JES mücadelesine herkes katılıyor.” 2.G (E, 78).

Birinci ve ikinci görüşmecinin sözlerinde işletilmekte olan ve kurulacak olan santrallerin doğada ve insan yaşamında yaratacağı yıkımı engellemeye çalıştıkları ilk göze çarpan noktadır. Bu yıkımın nedenlerini ortaya çıkarmak için çaba sarf etmektedirler. Devletin ve JES şirketlerinin kanunlara uymada özensiz olduklarını vurgulayarak sınırsız kar ve büyüme isteği karşısında doğayı, yaşamı görmezden gelmesini anlatmaya çalışmaktadırlar. Bu yönü ile bakıldığında çevreci bir hareket olan JKH, doğaya ve insanlara ne olduğunu anlamaya çalışan, şirketlerin ve bürokrasinin çıkarları tarafından gizlenen gerçekleri aydınlatan Yeni Sosyal Hareketir (Castells, 2008: 221-235).

Jeotermal Karşıtı Hareketin hedef ve temaları hakkında gazetelerin web sayfalarında elde edilen bilgiler ise şöyledir;

Ağustos 2017 de Aydın Çevre Mücadelesi Platformu bir röportajda ortak mücadele cephesi yaratmanın gerekliliğini vurgulayarak şu konulara değinmektedir;

“Aydın’ın en önemli çevre sorunu Menderes Nehri’nin kirliliğidir. Bu kirliliği oluşturan unsurlar ise endüstriyel kirlilik, kentsel kirlilik, zeytin karasuyu, jeotermal kirlilik, Beşparmak Dağlarında madencilik ve ziraî ilâçlardır. Bu kirliliği oluşturan unsurlar ayrıca toprakları, havayı, havzada yetiştirilen sebze ve meyveleri de kirleterek insan sağlığı üzerine olumsuz etkiler yapmaktadır. Küresel şirketler tarafından desteklenen jeotermal işletmeciliği Türkiye kaynaklarının sömürülmesi, halkın köleleştirilmesi projesidir. Bunun adı ise kapitalizmdir.

Aydın'da ve Türkiye'de verilen hukuksal mücadele ile kesin başarıya ulaşmak mevcut Türkiye'de mümkün gözükmesine de hukuksal mücadelenin mutlaka verilmesi gerekir çünkü bu konuda alınan bazı emsal ve güzel kazanımlar halkın çevre mücadelesine dâhil olmasını sağlıyor. Fakat Türkiye yürütmesinin çevre mücadelesinde elde edilen kazanımları boşa çıkaracak her gün ve her duruma uygun yeni kanun değişiklikleri, halkın ve çevre örgütlerinin mücadele azmini törpülemektedir. Şu anda hukuksal hak aramalarında dava açma, bilirkişi paraları ve mahkemelerin vermiş oldukları ilginç kararlar çevre mücadelesi önünde dev bir engel gibi dikilmektedir. Bu alanda verilen veya verilecek mücadele bugün çevre mücadelesinden çok daha büyük ve önemli hale gelmiştir.

Türkiye'nin pek çok bölgesinde çevre sorunlarında elde edilen kazanımların temelinde halkın mücadeleye ortak edilmesi vardır. Türkiye'de çözüm makamı halktır. Bu ise ancak halkın iktidarı ile mümkündür. Türkiye'de yer alan tüm çevre örgütlerinin ortak mücadele verme zorunluluğu kadar Türkiye'nin tüm bölgelerinde yaşayan tüm halkların sorunlarının da ortaklaştırılarak ortak mücadele cephesinin yaratılması gerekir” (www.evrensel.Net, 2017).

Çevre sorunlarına karşı var olan yapı içinde iyileştirmeye gidilmesini isteyen reformcu grupların yanında var olan düzenin çevreci ilkeler doğrultusunda tamamen değiştirilmesini savunan köktenci hedefleri olan çevre hareketleri de bulunmaktadır (Bozkurt ve Bayansar, 2016). Röportaj'dan çıkan sonuca göre bir çevreci hareket olarak JKH'nın, toplumun insan zihninin ürünleri üzerinde - mevcut hukuk sistemine bağlı kurallar, egemenlik ilişkileri - yeniden kontrol sahibi olmasını, hâkim kültürel mantığa karşı çıkarak yeniden düzenlemeyi amaçladığı söylenebilir (Castells, 2008: 221-235). JKH bu yönüyle reformist bir harekettir.

Nicel veri setinde “*JES'lere karşı gelenlerin gerekçeleri nedir?*” sorusu ile JKH'nın amaçlarının katılımcılar tarafından nasıl değerlendirildiği şu yüzdelerle ortaya çıkmıştır:

Tablo 3.17'de “*JESlerden dolayı bahçesi, tarlası, ürünleri zarar görmüştür.*” ifadesi %84,1 yüzdesi ile en yüksek katılıyorum cevabını almıştır. “*Olası risklerden-zararlardan korktukları için*” ifadesi %76,9, “*Çevreye karşı duyarlı olduklarından*” ifadesi %76,9 “*Büyük şirketlerin daha çok kar etmek için çevre ve insan yaşamını yok saymalarına karşı oldukları için*” ifadesi % 67,0 “*Dış güçlerin ülkemizi karıştırmak için bir oyunu olabilir*” ifadesi % 67,0 yüzdelerine sahiptir. “*Dış güçlerin ülkemizi karıştırmak için bir oyunu olabilir*”

ifadesinin % 67,0 oranında bir yüzdeye sahip olması hâkim bir düşünce tarzının yansıttığı korkuyu dile getirmektedir. Bu korku iklimi ile kolektif hareketlerin kitleselleşmesinin önüne geçilmiş olmaktadır. Bununla birlikte “*JESlerden dolayı bahçesi, tarlası, ürünleri zarar görmüştür*” ifadesinin yüksek bir yüzde ile onaylanması hareketin özel bir sorunla ilişkilendirildiğini düşündürse de diğer ifadelerin yüzdeleri toplumun genelini ilgilendiren duyarlılık ve değerler ile de ilişkilendirildiğini göstermektedir. Bu noktada JKH’nın doğayı insan çıkarları için kullanmak yerine onu başlı başına bir değer olarak gördüğü, yüksek hayat standartları yerine kaliteli yaşamı, yıkımı durdurmak üzere yeni politikaları talep ettiği gözlemlenebilmektedir (Castells, 2008: 236-241).

Tablo 3.17. JES’lere Karşı Gelenlerin Gerekçeleri

	Bahçesi, Ürünleri Zarar Görmüştür.	Risklerden Korktukları İçin.	Çevreye Duyarlı Olduklarından	Şirketlerin Çevre ve Yaşamı Yok Saymalarına Karşıdırlar.	Dış Güçlerin Oyunu Olabilir
Değer	689	684	683	677	578
Kayıp	35	40	41	47	146
Bilmiyorum					
Katılmıyorum	1,4	1,5	1,5	4,0	4,0
Kısmen katılıyorum					
Katılıyorum	3,2	3,7	3,7	8,7	8,7
Toplam					
Kayıp	6,5	12,3	12,3	13,8	13,8
	84,1	76,9	76,9	67,0	67,0
	95,2	94,5	94,5	93,5	93,5
	4,8	5,5	5,5	6,5	6,5
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Jeotermal Karşıtı Hareketin maddî bir kazanım amacı ile ortaya çıkıp çıkmadığını dolayısı ile maddi bir kazanım elde etmek isteyip istemediklerini anlamak üzere nitel görüşme formunda bulunan “*Jeotermal santraller hakkında ne düşünüyorsunuz?* “ve “*Jeotermallerden doğrudan zarar gördünüz mü? Jeotermaller sizi ne yönden etkiledi?*” soruları analiz edilmiştir.

“*Doğaya zarar vermeden devam edebiliyorsa kalsın. Ülkemizin enerjiye ihtiyacı var. Ancak toprak, hava vb.ye zarar veriyorsa istemiyoruz. Aydın’da yaşıyorum. Burada yatırım yapıyorum. Ailem burada yaşıyor. Sabahları aldığım koku, santrallerin öğrendiğim zararları psikolojimi bozdu. Bu kaygılar yetiyor. Çocuklarım ne yapacak. Benim her şeyim*

burada başka yere gidemem. Havanın, suyun, toprağın kirleneceğini duyduğumuzda endişelendik. Korku duyduk. Rüyalarım giriyordu. Benim dikili ağacım yok ama burada yaşıyorum burada nefes alıyorum” 12.G.(E,55).

On ikinci görüşmeci yörede yaşanan yıkım dolayısı ile ortaya çıkabilecek bir felâket kaygısı taşımakta, maddî çıkar beklentisinden çok ailesinin, kendisinin yaşam alanını koruyabilmek adına harekete destek vermektedir.

“2008’de Serçeköy’de şirket çalışanları geldi. Santraller kurulmadan önce köylülere ait arazileri aldım diyerek yalan ifade ile halkı etkilemeye çalıştılar...

...Köy sınırlarında yedi kuyu açıldı. AYÇEP ile dört yüz imza topladık. Köyden A.C. arıları öldüğü için çok uğraştı. Karısı arıları öldüğü için sesini duyurmak için üzerine benzin döküp yakmak istedi” 9.G.(E,53).

“ ...on yıldır ürün olmuyor. Ovada incir kalmadı. Aydın ve Germencik’te bulunan çevre dernekleri anlatı. Sonradan (JES’lerle) bağdaştırdık...” 7.G.(E,28).

Dokuzuncu ve yedinci görüşmeciler ise JES’lerin tarıma ve tarım ürünlerine verdiği zararları gözlemlemiş tüm Aydın’ı ilgilendiren bir sorun için mücadelede yer almışlardır. Bu bağlamda hareket şirketlerin yaptıklarını açığa çıkarmayı, bilinçlendirmeyi kendisine hedef olarak belirlemiştir.

Modernliğin geçirdiği yapısal değişimin gezegenin her köşesine ulaştığı noktada yaşamının sermaye sebebi ile riske girdiğini deneyimleyen her birey, şirketlerin yatırım yaptıkları, kaynaklarını kullandıkları yörenin doğasına, insanına hesap vermeden dilediği gibi faydalanması karşısında doğasını, emeğini yaşamlarını koruma çabasına girişebilir (Bauman, 2014: 13-16). Başka bir deyişle herhangi bir kolektif eylem bireyselliğin getirdiği bir tercih değildir. Aksine yapısal değişimlerin birey ve onun yaşam alanında yarattığı gerilimin bir sonucudur. Refah seviyesi yüksek ve demokratikleşme yolunda daha ileri toplumlarda sistemin açık olmasından dolayı şikâyetleri dile getirmek daha kolay olduğu için kolektif hareketlerin organize olması ve kendini göstermesi daha sık karşılaşılan bir durumdur. Sistemin kapalı olduğu toplumlarda yaşanan bir gerilimin kolektif bir eyleme dönüşmesi gecikse de çıkar başka yol olmadığı düşüncesi yayılmaya başladığında hiçbir şekilde durdurulamaz.

JKH'nın en başından beri izlenen eylem, miting ve gösterilerine bakıldığında Resmi gazetede ihale ilânından sonra 1 Ağustos 2019'da düzenlenen eyleme destek verenlerin sayıca çoğaldığını ve yeni sloganlarla yeni temaların eklendiği görülmektedir.

Jeotermal saha ihale ilânının küçük bir bölümünde Aydın'da açılmak istenen JES sayısı görülebilmektedir.

Aydın Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığından: 5686 sayılı Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanununun 10/c maddesi ve Uygulama Yönetmeliğinin 17/1. maddesi gereğince; İlimiz hudutlarında 7 adet Jeotermal Kaynak İşletme Ruhsat Sahası, 64 adet Jeotermal Kaynak Arama Ruhsat Sahası ile 39 adet Doğal Mineralli Su Ruhsat Sahası, ihale yolu ile aramaya açılacaktır” (Resmi Gazete, 2019).

“Efeler Belediye Başkanı da, enerjiye değil, insanı, inciri, zeytini ve kestaneyi yok eden vahşî elektrik üretimine karşı olduklarını söyledi. Aydın'da üretimde 35 jeotermal enerji santralinin olduğuna işaret eden Efeler Belediye Başkanı, jeotermal firmalarına uyarıda bulunarak, “Biraz daha santral kurarsanız, biz öleceğiz, kanser olacağız. Siz çok para kazanacaksınız diye biz ölmek zorunda mıyız? Biz, sağlıklı yaşamak istiyoruz” ifadelerini kullandı” .” (www.sözcü.com, 2019)

Cevaplar analiz edildiğinde, JES'lerden dolayı tarım ürünlerinde verimin düşmesi, zeytin ve incir ağaçlarının zarar görmesi karşısında şirketler ve devletin ile usulsüz uygulamaları ile mücadele edebilmek ve halkı bilinçlendirebilmek için derneklerin kurulduğu ya da üye olunduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Böylelikle JKH'nin hedefinin şirketlerin ve devletin çıkarlar rasyonalitesi ile yaşam alanlarını tahrip etmesi karşısında durmak ve ortaya çıkabilecek felâketleri engellemeye çalışmak olduğu söylenebilir. Hedeflerine ulaşabilmek için ise hukukî mücadeleleri kazanmak, siyasetçilerin, yerel yönetimlerin desteğini almak ve kitleselleşebilme kazanımlarını başarı olarak gördükleri söylenebilir.

Jeotermal Karşıtı Hareketin önde gelenlerinin ifadelerine dayanarak hareketin; insan yaşamını hiçe sayan, doğaya zarar veren şirketlere ve belirsizliklerle dolu hukuksal sürece karşı kendilerini koruma mücadelesinin, havanın, suyun, toprağın insan ve yaşam haklarının korunması temalarına sahip olduğu görülmektedir.

Hareketin başarıları üzerine analiz yapabilmek için “*Derneğin başarıları neler? Biraz anlatır mısınız?*” sorusuna verilen cevaplar analiz edilmiştir

“Muslucada JES kurulmasını engelledik. Emirdoğan, Bozdoğan’da beş köyde Ağaçlı’da (Milli Park olduğu için) dava açıldı.Kuyu açılması iptal edildi.Kızılcaköy’de mücadeleyi başlattık....Kalfaköy’de mücadeleyi başlattık” 6.G (K,53).

“Sekiz dokuz kuyu kapattırdık. Köyümüz başarıya ulaştıktan sonra Aydın çevresi duyarlılaştı. Daha önce kimse tepki vermiyordu. ÇED raporlarına önceden, kimse gelmezken akın akın gelmeye başladı. Derneğe katkılar, derneğe üye olan sayısı arttı. Eylemlere katkı arttı” 2.G (E,72).

“ÇED raporları alınan yerlerde dava açıp durdular. Bazı arkadaşlar halkı etkilemeyi başardı. Ancak siyaset girdiği düşünülünce uzaklaşıyor” 3.G (E,58).

“Halkın desteğini almak zor. İnsanlar katılmaktan korkuyor. Biz halka anlatmaya gittiğimizde komünist bunlar dediler. Ancak zarar görünce destek oluyorlar.”2.G.(E,72)

Görüşmecilerin anlattığı başarı hikâyeleri açılan davaları kazanmayı ve yeni kuyuların, santrallerin açılmasını engellemeyi anlatmaktadır. Ayrıca yörede yaşayan halkı etkileyerek harekete destek vermelerini sağlamak da bir başarı olarak anlatılmaktadır. JKH’nın bir hareket olarak ortaya çıkışından itibaren var olan “siyasetin karışması” korkusu hareketin tüm mantığını etkilemektedir. Bu korku, ülkemizde 1980 öncesinde yaşanan olayların toplumun tüm kesimlerinde etkisinin devam ettiğini ifade etmektir. Bu bakış açısı ülkemizde “siyasete karışmak” şeklinde dile getirilmektedir. Siyasete karışmak ya da siyasetin karışması toplum üzerinde yıkıcı etkileri olan amaçların taşındığını anlatmaktadır. Bu sebeple hareket özellikle çevreci kaygıları vurgulayarak yıkımı değil yanlış uygulamaların düzeltilmesini hedeflediklerini dile getirmektedir.

Tablo 3.18. Jeotermal Karşıtı Hareket Başarılı mı?

	Kamuoyu Oluşturdular.	Hukukî Mücadeleleri Kazanyorlar.	Jesleri Durdurdular.	Çeşitli Gruplardan Destek Aldılar.	Bir Sorun Olduğunu Yok.	Haksızlığa Uğrayanların Hakkını Savundular.	Başarılı Bulmuyorum
Değer	677	669	663	665	656	671	600
Kayıp	47	55	61	59	68	53	124
Bilmiyorum	11,0	20,7	12,4	18,2	8,7	9,4	,0
Hayır	18,4	25,7	46,0	25,3	65,1	22,4	35,6
Kısmen	19,9	18,9	18,2	17,8	7,7	23,8	16,0
Evet	44,2	27,1	14,9	30,5	9,1	37,2	23,2
Toplam	93,5	92,4	91,6	91,9	90,6	92,7	82,9
Kayıp	6,5	7,6	8,4	8,1	9,4	7,3	17,1
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablo 3.18’de JES’lerin zararlarına karşı etkinlik gösteren grupların hedeflerine ulaşmaları bakımından katılımcıların değerlendirmelerine bakıldığında “*Bilgilendirerek çevreye duyarlı bireylerin sayısını artırdılar*” ifadesine % 48,2 , “*JESlere karşı çok sayıda insanı etkileyerek, kamuoyu oluşturdular*” ifadesine %44,2, “*Haksızlığa uğrayanların hakkını savunan bir güç oldular*” ifadesine 37,2 “*Diğer çevreci gruplarla birleşip bir daha geniş kitlelere ulaştılar*” ifadesine 30,5 evet cevabı verilmiştir. Ayrıca “*JES’lere karşı hukukî mücadeleleri kazanıyorlar*” ifadesine 27,1 evet, 18,9 kısmen , “*JES’lerin çalışmalarını durdurmayı başardılar.*” 14,9 evet, 18,2 kısmen cevaplarının bulunması da anlamlıdır. Burada kısmen cevapları hukukî mücadelelerin tamamını değil bir kısmını kazanmak ve santral çalışmalarını durdurmak olarak anlaşılmalıdır.

Bilgilendirme, kamuoyu oluşturma, hakların savunulması ve hukukî mücadelelerin kazanılması ile ilgili yüzdelerin %40 civarında olması jeotermal karşıtı grupların katılımcılar tarafından bilindiklerini, takip edildiklerini ve onaylandıklarını göstermektedir.

Tablo 3.19. JKH Niçin Geniş Kitlelere Ulaşamadı?

	Birileri Yapıyordur	Jeotermalden Zarar Gören Çok Değil	Çevre Bilinci Olmadığı İçin	İnsanlar Korkuyor Olabilir.	İnsanların Zamanı Yok.
Değer	680	673	673	670	664
Kayıp	44	51	51	54	60
Hayır	21,4	44,8	7,2	7,6	21,0
Kısmen	20,9	21,5	22,7	12,7	26,9
Evet	45,9	22,7	59,7	67,0	34,5
Bilmiyorum	5,8	4,0	3,5	5,2	9,3
Toplam	93,9	93,0	93,	92,5	91,7
Kayıp	6,1	7,0	7,0	7,5	8,3
Yüzde	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablo 3.19’da JES’lere karşı olan gruplar yeterli desteği niçin bulamıyor? sorusu %67,0 oranında evet cevabı “*Derneğe üye olmak, protestolara katılmak insanları korkutuyor, olabilir.*” İfadesine verilmiştir. Tablo 3. 18’de deki dış güçlerin oyunu olabilir ifadesi ile aynı yüzdeye sahip olması Jeotermal karşıtı harekete duyulan güvensizlikle beraber, harekete katılmanın getirdiği korkunun aynı derecede etkili olduğunu göstermektedir. “*İnsanlarda çevre bilinci olmadığı için olanları anlayamıyor.*” ifadesinin de % 59,7 oranında yer alması şirketler ve devlet tarafından çevrenin geri dönülmez biçimde yıkımından kaynaklanacak zararların, çevre felâketinin ne gibi sonuçlar doğuracağını bilinmediğini göstermektedir. Bu bakımdan bilgi ve bilincin bir hareketi güçlendirecek, sürekliliğini sağlayacak önemli bir değişken olduğu söylenebilir. Çevre felâketlerinin

nedenleri ve sonuçları hakkında bilgiler topluma yayıldıkça oluşacak olan düşünce yapısı çevre hareketlerinin daha çok kitle edineceğini düşündürmektedir. Siyasete karışmak ya da dış güçlerden korkmak bilgi ve bilinç arttıkça azalacaktır.

Tablo 3.20’de JKH niçin geniş kitlelere ulaşamadı? sorusuna katılımcılar “Derneklerin etkinlikleri yeterince duyurulmuyor.” % 61,7 oranında evet cevabını vermiştir. Bir hareketin başarısında iletişimin ve bilgi akışını sağlamanın gerekliliği bu cevapla ortaya çıkmaktadır. Hareket meşru temeller üzerinde yükselse dahi dış kamu ile bilgi paylaşımının sürekliliği ve etkili olması harekete destek vermektedir.

Tablo 3.20. JKH Niçin Geniş Kitlelere Ulaşamadı?

	Etkinlikler Duyurulmuyor.	Dernekler Para Yemekten Başka Bir Şey Yapmaz.
Değer	677	672
Kayıp	47	52
Hayır	10,2	37,8
Kısmen	17,3	14,5
Evet	61,7	20,6
Bilmiyorum	4,3	19,9
Toplam	93,5	92,8
Kayıp	6,5	7,2
Yüzde	100,0	100,0

Tablo 3. 21’de JES’lere kaşı olan grupların yeterli desteği bulmama sebebi devletin bu konuda gerekli ve yeterli müdahalesinin bulunması olabilir mi? sorusuna “Dilekçeler vb. şikâyetler, yetkililer tarafından dikkate alınıyor” %21,5 “Devlet bakanlık veya valilikler yolu ile sorunları takip eder, çözer.” %19,2oranlarında evet cevabı verilmiştir. Buna göre devletin JES’lerin zararlarına karşı halkın tepkilerine kısmen duyarlı olduğu kabul edilmektedir.

Tablo 3.21. Devlet Çözüm Üretir

	Dilekçeler Vb. Şikâyetler, Yetkililer Tarafından Dikkate Alınıyor	Devlet Bakanlık veya Valilikler Yolu ile Sorunları Takip Eder, Çözer.
Değer	664	671
Hayır	60	53
Kısmen	45,7	46,5
Evet	14,9	18,0
Bilmiyorum	21,5	19,2
Toplam	9,5	9,0
Kayıp	91,7	92,7
Yüzde	8,3	7,3
	100,0	100,0

3.2.3. Jeotermal Karşıtı Hareketin Tabanı

Etkinliklerin organize edilmesinde JES'lerin zararları ile mücadele etmek amacıyla olan AYÇEM (Aydın Çevre Mücadelesi), AYÇEP (Aydın Çevre Platformu), GERÇED (Germencik Çevre ve Doğa Derneği) gibi gruplar rol almaktadır.

Söke Çevre Plâtformu, Kuşadası Çevre Plâtformu, Çine Doğa Severler Derneği Birleşik Haziran Hareketi, Aydın Tabip Odası, ADD Aydın şubeleri, Aydın Ziraat Mühendisleri Odası, Germencik TARIŞ İncir Birliği, Kuşadası Belediyesi, Siyasal Parti Temsilcileri, Aydın Milletvekilleri, Barolar Birliği, Aydın, Germencik, İzmir'den yaşam savunucuları, Germencikli Çiftçiler, köylü kadınlar, öğrenciler vb. destek olmaktadır. Bu bilgiler ile birlikte nitel veri setinden elde edilen demografik bilgiler bir araya geldiğinde katılımcıların çoğunlukla 45 yaş ve üzeri, köyde ikamet eden, ev hanımı, çiftçi, kamuda çalışan, emekli olan ve kendilerini orta sosyo- ekonomik grupta gören kimseler olduğu görülmektedir. %50'sinin yüksekokul , %33,3'ünün lise seviyesinde eğitime sahip olduğu gözlemlenmektedir (bkz. Tablo 3.8). Hareketi mobilize eden dernek yöneticileri ve üyelerinin demografik bilgilerine bakıldığında hareketin ortaya çıkmasında iyi eğitim almış olmanın etkili bir değişken olduğu söylenebilir

Jeotermal Karşıtı Hareketin aktivistleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler hareketin tabanı değişkeni bakımından Yeni Toplumsal Hareketler Yaklaşımı ile örtüşmektedir. Nicel veri topladığımız anket katılımcılarının da demografik değişkenler bakımından hareketin aktivistleri ile benzerlik taşıdığı yalnızca eğitim yönünden farklılık gösterdiği gözlenmiştir. Bu bakımdan anket katılımcılarının yani yöre halkının JKH için

hangi etkinliklerde bulunduğu yani güçlü bir taban oluşturup oluşturmadığını tablo 3.22'ye bakarak değerlendirmek mümkündür.

Tablo 3.22. Jeotermal Santrallerin Zararları Karşısında Herhangi Bir Etkinlikte Buldunuz Mu?

	Derneğe Üye Oldum.	Dilekçe Yazdım Ya Da İmza Kampanyasında İmza Attım.	Protesto veya Gösteriye Katıldım.	Konuşarak Etkilemeye Çalıştım.	Sosyal Medya Paylaşımı Yaptım.	Hiçbir Şey Yapmadım.
Değer	660	661	659	666	659	601
Kayıp	64	63	65	58	65	123
Bilmiyorum	1,4	2,1	1,1	2,6	1,8	4,6
Hayır	86,7	61,9	72,4	32,9	66,0	47,8
Evet	3,0	27,3	17,5	56,5	23,2	30,7
Toplam	91,2	91,3	91,0	92,0	91,0	83,0
Kayıp	8,8	8,7	9,0	8,0	9,0	17,0
Yüzde	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablo 3.22'de "Jeotermal santrallerin zararları karşısında herhangi bir etkinlikte buldunuz mu?" sorusu ile yöre halkının harekete destek verip vermediği tespit edilmeye çalışılmıştır. Nicel verilere göre %56,5'i "Yakın çevremde jeslerin zararları hakkında konuşarak etkilemeye çalıştım." cevabını onaylamıştır. Bununla birlikte en çok yüzye sahip diğer etkinliklerin sırasına bakıldığında "Jeotermal kirliliği ile ilgili dilekçe yazdım ya da imza kampanyasında imza attım." % 27,3, "Sosyal medyada (twitter, facebook gibi) konuyla ilgili paylaşımlar yaptım" %23,2 . "Çevresel bir sorunla ilgili bir protesto veya gösteriye katıldım." % 17,5 "Temel amacı jeotermallerin zararlarını engellemek ve çevreyi korumak olan derneğe üye oldum." %3,0 sıralaması ortaya çıkmaktadır. Buna göre katılımcıların JES'lerin zararları hakkında yakın çevrelerinde konuşarak etkilemeye çalışmaları bu konuda ilgisiz ya da duyarsız olmadıklarını ve bir çıkar ya da kazanç beklentisi ile hareket etmediklerini göstermektedir. Aynı zamanda derneğe üye olmak gibi daha üst düzey bir etkinliğe katılım oranının diğer etkinliklere göre düşük olması da anlamlıdır. Aktif eylem ve protestolara katılmak gelişmiş ülkelerde diğerlerine göre yüksek olmakla birlikte yine de düşük seviyededir, buna karşın imza vs.den daha yüksektir. Konuşarak çevreyi etkilemenin maliyeti protesto ve gösterilere katılma ya da derneğe üye olmak gibi etkinliklere göre daha düşük olduğu için bu davranışın ortaya çıkma oranı daha yüksektir. Sanal mecranın kontrolden uzak olmadığı bu mecrada yapılan her işlemin takip edildiği düşünüldüğünde sosyal medya paylaşımlarının %23 oranında olması ilgi çekicidir.

Anket katılımcılarının harekete katılmasında motive edici bir güç olarak post materyalist değerlerin özellikle de çevrenin bir değer olarak bulunup bulunmadığı nicel veri setinden gözlemlenebilir.

Tablo 3.23. Ülkenin On Yıllık Hedefleri

	Güçlü Savunma Kuvveti	Bireylerin Söz Hakkına Sahip Olması	Şehirlerin Köylerin Güzelleştirilmesi	Bilmiyorum	Diğer
Değer	246	214	210	11	16
Kayıp	478	510	514	713	708
1.hedef	11,7	15,2	12,6	,8	1,0
2.hedef	22,2	14,4	16,4	,7	1,2
Toplam	34,0	29,6	29,0	1,5	2,2
Kayıp	66,0	70,4	71,0	98,5	97,8
Yüzde	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablo 3.23’de yaklaşık 500 cevap kayıptır. Geçerli cevaplar üzerinden değerlendirme yapıldığında 1.hedef olarak “*kişinin yaşadığı çevrede ve işinde daha çok söz hakkına sahip olması*” %15,2 oranında başta gelmektedir. Ancak “*şehirlerin ve köylerin güzelleştirilmesi* “ % 12,6, “*Ülkenin güçlü bir savunma kuvvetine sahip olması*” % 11,7 oranları ile birbirine çok yakındır. 2. hedef sıralamasında da birbirine yakın oranlar görülmektedir.

Tablo 3.24. Ülkenin On Yıllık Hedefleri

	İstikrarlı Ekonomi	İnsancıl Topluma Doğru İlerleme	Fikirlerin Önemli Olduğu Toplum	Suç, Suçlularla Mücadele	Bilmiyorum
Değer	325	328	264	144	15
Kayıp	399	396	460	580	709
1.hedef	31,6	20,9	17,7	5,9	1,2
2.hedef	13,3	24,4	18,8	14,0	,8
Toplam	44,9	45,3	36,5	19,9	2,1
Kayıp	55,1	54,7	63,5	80,1	97,9
Yüzde	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablo 3.24’de ise geçerli cevaplar üzerinden değerlendirme yapıldığında 1.hedef olarak % 31,6 oranı ile “*İstikrarlı bir ekonomi*” önde gelmektedir. Ancak % 20,9 “*Daha insancıl bir topluma doğru ilerleme*” , % 17,7 “*Fikirlerin paradan daha önemli olduğu bir topluma doğru ilerleme*” oranları da birbirine yakındır.2. hedef olarak %24,4 oranı ile “*Fikirlerin paradan daha önemli olduğu bir topluma doğru ilerleme*” gelmekte diğer oranlar birbirine yakın değerlerde bulunmaktadır. Tablo 3.23 ve Tablo 3.24’deki

değerlerden yola çıkarak katılımcılar arasında materyalist ve post materyalist değerlerin bir arada bulunduğu söylenebilir.

Tablo 3.25 'de “ *Diğer insanlardan daha fazla çaba sarf ederim*” %28,7 “ *Biraz daha fazla çaba sarf ederim*” % 28,3 “*Hemen hemen aynı çabayı sarf ederim*” %29,7 oranları çevreyi korumaya yönelik bir duyarlılığın var olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.25. Diğer İnsanlarla Karşılaştırıldığında, Çevre Açısından Doğru Olanı Yapmak İçin Ne Kadar Çaba Sarf Ettiğinizi Düşünüyorsunuz?

	Frekans	Yüzde
Diğer insanlardan daha az çaba sarf ederim.	21	2,9
Biraz daha az çaba sarf ederim	36	5,0
Hemen hemen aynı çabayı sarf ederim	215	29,7
Biraz daha fazla çaba sarf ederim.	205	28,3
Diğer insanlardan daha fazla çaba sarf ederim	208	28,7
Bilmiyorum	16	2,2
Kayıp	5	2,1
Toplam	716	98,9
Kayıp	8	1,1
Yüzde	724	100,0

3.3 Jeotermal Karşıtı Hareketin İçsel Öğeleri

3.3.1. Hareketi Mobilize Eden Tehditler ve Riskler

Sosyal hareketler toplumsal çatışmalara ilişkin anlamlı işaretler ve toplumsal değişimin, direnişin çekirdekleridir (Castells, 2008: 98) .Gücü elinde tutanlara karşı yöneltilen talepler ve mücadeleyi içerirler (Çayır, 2016: 18-19).

Güç ve iktidar çatışmaları bağlamında güç sahibi olmayanların, şikâyet ya da taleplerini dile getirdiği hareketliliktir Başka bir deyişle sosyal hareketlerin aktörleri, toplumsal yaşamın güç odaklarından siyaset seçkini ya da ekonominin baş aktörleri finans sahiplerinden olmayanların hareketi olarak kabul edilebilir.

Habermas yeni sosyal hareketlerin ortaya çıkmasında toplumdaki sosyal çelişkilerin etkili olduğunu ileri sürmektedir. “Yaşam dünyalarının sömürgeleştirilmesi” imajından hareketle çağdaş toplumların farklılaşmış sistem olduklarını, bundan dolayı sosyal hareketleri, giderek artan biçimde bireysel özerk eylem merkezlerinin yaratılması çabası olarak görmektedir. Ona göre toplumsal hareketler piyasanın bireylerin yaşamlarına müdahalesini sınırlandırmaya çalıştığı gibi bireylerin kimliğinin ve özel yaşantısının kendisi tarafından belirlenebilme hakkının savunulması anlamına gelir (Delibaş, basılmamış ders

notları). Castells sosyal hareketlerin tümü toplumlarda ortaya çıkan belirtiler olduğunu, sistemin bireyin yaşamında aşırı hâkim varlığına karşı çıktıklarını, hepsinin toplumsal yapıları farklı yoğunlukta etkilediğini ve farklı sonuçlar doğurduğunu ifade etmektedir (Castells, 2008: 100).

Günümüzde sermayenin akışkanlığı, iletişim teknolojilerinin gelişimi ile devletlerin vatandaşları karşısında temel görevlerinden birer birer azad olması, daha çok büyük sermayenin istek ve çıkarları yönünde hizmet etmeye başlaması vatandaşı ile ilişkisinde güvensizlik, gerilim ve çatışmaları yaratmaktadır (Steger, 2006). Ayrıca günümüzde zaman uzam ayrışmasının siyasetin ve sermayenin kurumlarını ulaşılması güç ve belirsiz hale getirmesinin yarattığı riskler yerel düzeyde bireylerin yaşamlarında karşılaştığı sorunlar olarak tezahür eder (Giddens, 2014: 28-39). Kolektif bir aktör olarak toplumsal hareketler sistemden kaynaklanmış bu sorunlarla yani özel çatışma örnekleri ile başlayarak sistemin tüm mantığını ilgilendiren problemleri su yüzüne çıkartırlar (Melucci, 2016: 82). O halde hareketi ortaya çıkaran itici güç sistemin yarattığı sorunun toplumun geneli tarafından paylaşılmasıdır. Bireysel hakların ihlâl edilmesi, çevrenin yıkımı, şiddet ya da yoksulluk vb. sorunlar insan haklarının, çevrenin, barışın ve refahın bir değer olarak yaygınlaşmasında ve kabul görmesinde etkili olurlar.

Aydın bölgesinin JES sahası ilan edilmesinden sonra santral ve sondaj kuyularının hızla açılması ile başlayan çevresel yıkım JKH'nın kolektif aktör olarak oluşmasında etkili olmuştur. Santral sayısı ve doğaya zararlı salınımların verilmeye devam etmesindeki artış hareketinde giderek büyüüp devam etmesine neden olmuştur.

Yöre halkının modern dünyanın yarattığı belirsizlik ve riskler hakkında görüşleri hakkında nicel veri setinden elde edilen sonuçlar şunlardır:

Modern kültür geleneksel çağlardan yapı ve kurumları ile farklılaşırken farklı görünümüleri de ortaya çıkarmıştır. Bu küresel düzeyde ortaya çıkması ile geleneksel dönemden farklılaşır. Geleneksel yaşam biçimlerinden gelen insanî değerlerin (yardımlaşma, dayanışma, güven vb.) giderek yok olması bireylerin toplumsal çevresinde ortak değerler ve davranış kalıpları üzerinden ilişkiler geliştirmesini engellemektedir. Ben ve ötekiler ayrımı ile sürekli yüzleşmek zorunda kalan modern insan kendi değer yargılarını, davranış kalıplarını oluşturarak sosyal yaşama adapte olmaya çalışmaktadır (Giddens,

2014). %87,7'si insanî değerlerin azaldığını fark eden bir katılımcı grubu aynı zamanda geleneksel değerlerin yerine bireysel değerlerin hâkim olmaya başladığını da gösterir.

İsrafın bir sorun olarak kabul edilmesi örtük olarak geleneksel yaşamın elindeki ile yetinmek anlayışının zayıfladığını dile getirmektedir. Sahip olduklarımız belirli, kesin ve güven vericidir. Dolayısı ile elindeki ile yetinmek ya da eldekinin kıymetini bilmek güvenlik duygusunu da beraberinde getirir.

Gelenekselin aksine modern kültürün tüketime dayalı hegemonik yapısı, alt katmanlarda yaşayanların üst katmanlarda yaşayanlara imrenerek bakmasını hatta üste çıkabilmek için kendi sınıfından kişiler ile rekabete girişmesini normalleştirmektedir. Bu bakımdan zenginlik ve statü göstergesi ürünlere sahip olmak mutluluk için arzulanan bir durum haline gelmiştir. Böylece tükettikçe daha mutlu, daha prestijli olunacağı fikri hâkim kılınmaktadır. Başka bir deyişle neyi ne kadar tüketeceğimiz bizim tarafımızdan değil günümüz dünyasının kültürel hegemonyası tarafından belirlenmektedir (Bauman, 2014: 89-92). Buna bağlı olarak modern birey mutluluk arayışında, sürekli olarak arayış, tercih etme, karar verme ve tüketme eyleminde bulunmaktadır. Buna karşın tüketimin yol açtığı bu durum kaynakların giderek azaldığı sıkıntılı, kaygı verici bir gelecek tablosu yaratmaktadır.

Değişen iklim koşulları ve doğanın tahrip olması beraberinde riskler ve gelecek kaygısını da bireylerin gündemine yerleştirmektedir. Kısaca modern insan geçmişin kesinliğinden kopuk, belirsizlikler ve risklerle dolu bir dünyada yaşamak durumundadır.

Tablo 3.26'da katılımcılar yoksulluk ve şiddetin varlığını %70'i aşan oranlarda kabul etmektedir. Aynı zamanda örneklem grubunun %87,7'si insanî değerlerin azaldığını, %81,4 'ü israfı ,% 81,1'i iklimlerin değiştiğini, doğanın tahrip olduğunu farkında olduğunu belirttiğine göre belirsizlikler ve risklerden etkilendikleri söylenebilir.

Tablo 3.27'de dünya sorunlarına nasıl dikkat etmeye başladıkları sorulduğunda katılımcıların ilk olarak % 60,9 u kendi yaşadıkları sonucu fark ettiklerini, ikinci olarak %41,9 u ise toplumdaki sorunlara duyarlı kişi ya da kurumların bilgilendirmesi ile fark ettiklerini belirtmiştir. Bahsi geçen sorunlar küreseldir ve sistemin çelişkilerini dile getirirler. Birey kendini bu sorunlar içinde bulur ve doğrudan ya da dolaylı olarak bireyin gündelik rutinlerinin bir parçası haline gelirler hatta bu sorunlar o kadar küreselleşmiştir ki neredeyse hiç kimse hiçbir yerde bu sorunlardan kaçamaz hale gelmiştir.

Tablo 3.26. Dünya Sorunlarının Farkında Olma

	Yoksulluk	İnsanî Değerlerin Azalması	Şiddet	Doğanın Tahrip Olması.	İsraf	Diğer
Değer	700	701	687	693	681	102
Kayıp	24	23	37	31	43	622
Bilmiyorum	1,5	1,2	1,0	1,8	1,8	6,9
Hayır	13,4	3,0	13,5	4,6	3,9	1,0
Emin değilim	6,1	4,8	7,9	8,3	7,0	2,2
Evet	75,7	87,7	72,5	81,1	81,4	4,0
Toplam	96,7	96,8	94,9	95,7	94,1	14,1
Kayıp	3,3	3,2	5,1	4,3	5,9	85,9
Yüzde	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablo 3.26’den elde edilen verilere dayanarak yöre halkının belirsizlikler ve risklerin farkında olduğu tablo 3.27’den elde edilen veriler ile bireylerin kendi deneyimleri ile belirsizlikler ve risklerin farkına vardığı söylenebilir

Tablo 3.27. Dünya Sorunlarını Fark Etmeye Yönelten Nedenler

	Deneyimler Sonucunda	Medyanın Etkisi	Kişi Ya Da Kurumların Bilgilendirmesi
Değer	617	576	515
Kayıp	107	148	209
1.neden	60,9	19,3	7,2
2.neden	15,7	40,7	22,1
3.neden	8,6	19,5	41,9
Toplam	85,2	79,6	71,1
Kayıp	14,8	20,4	28,9
	100,0	100,0	100,0

Tablo 3.28 ‘de güvensizlik ve belirsizlikler hakkında farkındalık gözlemlenmeye çalışılmıştır. Katılımcıların % 84,7 si “yaşamak giderek daha karmaşık ve güvensiz bir hal alıyor” cevabını vermiştir. Buna göre güvensizlik ve belirsizliklerin katılımcılar tarafından dile getirildiği görülüyor. % 82,0 oranında “Mülkiyet, çalışma, çevrenin korunması ile ilgili haklar yeniden düzenlenmeli “ ve % 73,2 oranında “Mülkiyet, çalışma, çevre ile ilgili haklarım için mücadele etmem gerektiğini düşünüyorum.” cevapları bireyin sahip olduklarını kaybetme korkusu taşıdığı ve risklerin fark edildiğini göstermektedir. Mücadele edilmesi gerekliliğinin kabul edilmesi de bireyin bu konu hakkında reflektif davrandığını göstermektedir.% 64,9 oranında “Şirketlerin gücü hiçbir hak, hukuk tanımıyor.” ,% 61,0 “Devletin ve şirketlerin gücü karşısında kendimi korunmasız hissediyorum”, % 56,8 “Sahip olduğum her şeyi bir kanun değişikliği ile kaybedebilirim.” cevapları ile katılımcıların risklerin kaynağı olarak piyasa ve devleti görmekte olduğunu söylenebilir.

Tablo 3.28. Günlük Hayatın Düşündürdükleri

	Değer	Kayıp	Bilmiyorum	Hayır	Emin Değilim	Evet	Toplam	Kayıp	Yüzde
Yaşamak güvensizleşiyor	694	30	1,2	3,7	6,2	84,7	95,9	4,1	100,0
Her şeyimi kanun değişikliği ile kaybedebilirim.	684	40	6,1	14,5	17,1	56,8	94,5	5,5	100,0
Şirketlerin gücü hak, hukuk tanımıyor.	686	38	7,3	7,6	14,9	64,9	94,8	5,2	100,0
Devletin ve şirketlerin gücü karşısında kendimi korunmasız hissediyorum	683	41	3,5	13,5	16,3	61,0	94,3	5,7	100,0
Mülkiyet, çalışma, çevrenin korunması ile ilgili haklar yeniden düzenlenmeli.	683	41	2,8	2,3	7,2	82,0	94,3	5,7	100,0
Mülkiyet, çalışma, çevre ile ilgili haklarım için mücadele etmem gerektiğini düşünüyorum	677	47	3,2	5,1	12,0	73,2	93,5	6,5	100,0

20.yüzyılın başlarından itibaren ortaya çıkan konvansiyonel siyaset sisteminde piyasa sermayenin, ulusal güvenlik devletin ve çatışmaların çözümünde gerilimleri azaltacak olan kurumsallaşmış baskı grupları baskın kolektif aktörler oldu. Temel çatışma ulusal olarak elde edilen refahın kime, ne kadar dağıtılacağıydı. Çatışmaların çözüm mekanizmasında kolektif pazarlıklar, parti rekabeti, temsili hükümetler yer aldı (Offe, 2016: 53). Elbette bütün aktörlerin rollerini belirlemede, sınırlamada, kontrol ederek düzeni sağlamada kullanılan bir hukuk sistemi de 20.yüzyılda yerini aldı. Böylece adaletin sağlanacağına ilişkin güçlü inanç oluştu. Bu inanç toplumdaki gerilim ve çatışmaların köklü değişimlere yol açmadan çözülebileceği düşüncesini ve hukuk sistemi içinde çözüm arayışını toplumun tüm kesimlerinde meşrulaştırdı. Buna karşın saha çalışmamızdan elde edilen ve tablo 3.28 'de, sahip olduklarını kaybetme korkusu ve risklerin varlığı, haklar için mücadele etmek gerektiği düşüncelerinin yüksek oranlarda bulunması, sivil toplumun piyasa ve şirketler arasında 20.yüzyılın başından beri kurulmuş olan güven ilişkisinin bozulduğunu göstermektedir.

Tablo 3.29. JES'lerin Getirdiği Maddi Değişimler Hakkında Düşünceler

	Bahçelerim, Ürünlerim Zarar Gördü.	Ürünler Zarar Gördüğünden Eskisi Gibi İş Bulamıyorum	Yörenin Geçim Kaynakları Bitecek.	JES'ler Yeni İş İmkânı Sağladı.	JES'lerde Çalışıyorum.
Değer	696	682	693	683	684
Kayıp	28	42	31	41	40
Bilmiyorum	3,0	7,0	4,1	10,6	2,6
Hayır	17,0	55,9	3,2	43,5	85,9
Kısmen	8,6	6,2	10,2	23,5	1,8
Evet	67,5	25,0	78,2	16,7	4,1
Toplam	96,1	94,2	95,7	94,3	94,5
Kayıp	3,9	5,8	4,3	5,7	5,5
Yüzde	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Aydın ili ekonomik açıdan değerlendirildiğinde; Büyük Menderes Nehri'nin suladığı bereketli ovalar üzerinde 800.700 hektar alanda kuruludur. Bu alanın %46'sında (368.336 hektar) tarım yapılmaktadır. Uygun ekolojik özellikler, yeryüzü şekli ve iklim koşullarının bulunduğu Aydın güçlü bir tarımsal potansiyele sahiptir. Sanayisi, ağırlıklı olarak tarımsal ürünleri işlemeye yönelik olan Aydın'da nüfusun %55'i geçimini tarım sektöründen sağlamaktadır. Ülkemizde incir ve kestane üretiminde birinci olan Aydın; zeytin, pamuk, enginar ve çilek üretiminde ikinci, yer fıstığı üretiminde ise üçüncü sıradadır. İl'de 2016 yılında 182.775 ton incir, 259.237 ton zeytin, 326.475 ton pamuk ve 25.423 ton kestane üretilmiştir (web sitesi AYTO, 2019).

Aydın ilinde bulunan sanayi işletmelerinin sektörsel dağılımı %40 ile gıda ürünleri imalatı, %10 diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı, %10 başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatının ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. Sanayide çalışanların, %37'si gıda ürünleri imalatı sektöründe, %8'i başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı sanayisinde istihdam edilmektedir. İstihdamın %81'i işçi, %3'ü mühendistir (web sitesi AYTÖ, 2019). Verilen sayısal değerlere bakıldığında Aydın'da sanayinin de tarımdan elde edilen ürünlerin işletilmesine dayandığını görülmektedir. Nüfusun %55'i tarımda istihdam edilirken %37'si bu ürünlerin işlenmesi üzerine kurulu sanayi işletmelerinde istihdam edilmektedir. Kısaca Aydın nüfusunun % 92'si yaşamını tarıma dayalı etkinliklerle sürdürmektedir.

Tablo 3.29'de katılımcıların .% 78,2'i "*Santraller incir, zeytin kalitesini düşürdüğü için yakın zamanda yörenin geçim kaynakları bitecek*" " ifadesine evet dediği görülmektedir. Katılımcıların % 67,5'u "*Jeotermal santrallerden dolayı kendim ve yakınlarımızın bahçelerimiz, tarlalarımız ve ürünlerimiz zarar gördü*", " ifadesine evet demiştir. "*İncir işletmelerinde, incir ya da zeytin bahçelerinde ücretli olarak çalışıyorum. Ürünler zarar gördüğünden eskisi gibi iş bulamıyorum*" sorusuna % 25 oranında evet cevabı JES'lerin bölgede işsizlik yaratmaya başladığını da göstermektedir. "*Jeotermal santraller yeni iş imkânı sağladı. Yöremizin ekonomik kalkınmasını katkıda bulunuyor*" ifadesine % 16,7 oranında evet cevabı verildiği halde, katılımcıların % 4,1'i "*Kendim (aile bireylerinden biri) geçimimi santralde çalışarak sağlıyoruz.*" ifadesine evet demiştir. Verilerin genel bir değerlendirilmesi yapıldığında JES'lerin etkileri katılımcılar açısından ekonomik kayıp kaygısı yaratmaktadır. JES'lerin yarattığı işsizliğe karşı yeni bir istihdam yaratmadığı da görülmektedir. Aydın'da %92 oranında tarıma dayalı bir istihdam alanı olduğu düşünülürse kurulan ve kurulmakta olan JES'lerin yöre halkı için yeni bir istihdam alanı yaratamayacağı da görülmektedir.

Tablo 3. 30'da katılımcıların JES'lerin çevresel etkilerini değerlendirmelerine bakıldığında "*Jeotermallerin etkileri ile bu bölgenin doğal yapısı bozuluyor*" ifadesine % 87,7 evet "*Santrallerden rahatsızlık verecek düzeyde gürültü, kimyasal atık ve koku çevreye yayılıyor*". İfadesine % 86,6 evet "*Santrallerin görüntüsü, kalabalık borular vs. doğal güzelliği bozuyor.*" ifadesine % 81,9 evet cevapları verilmiştir. Bu üç ifadenin yakın yüzdelere sahip olması JES'lerin çevrede yapısal ve görüntü anlamında bozucu etkiye sahip olduğunun kabul edildiği görülmektedir.

Tablo 3.30. JES’lerin Getirdiği Çevresel Değişimler Hakkında Düşünceler

	JES’ler Doğal Güzelliği Bozuyor.	JES’lerin Etkileri ile Doğal Yapı Bozuluyor.	JES’lerden Gürültü, Kimyasal Atık ve Koku Çevreye Yayılıyor.
Değer	688	690	697
Kayıp	36	34	27
Bilmiyorum	1,7	,7	2,8
Hayır	2,9	1,7	2,1
Kısmen	8,6	5,2	4,8
Evet	81,9	87,7	86,6
Toplam	95,0	95,3	96,3
Kayıp	5,0	4,7	3,7
	100,0	100,0	100,0

Tablo 3.31’de çevre kirliliği ile ilgili tehditler hakkında tehlike algısına bakıldığında “*jeotermal santrallerinin yol açtığı kirlilik*” % 73,9 oranında çok tehlikeli bulunmaktadır. Bir dereceye kadar tehlikelidir %18,2, tehlikelidir %3,6 cevapları ile birleşince jeotermaller hakkında tehlike algısı %95,7 ye ulaşmaktadır. “*endüstrinin yol açtığı hava kirliliği*” % 43,6 , “*tarımda kullanılan böcek ilaçları ve kimyasalların yol açtığı kirlilik*” % 41,0 ,”*Genellikle, akarsu ve göl kirliliği* “ % 39,2 oranlarında çok tehlikeli algılanmaktadır. Jeotermallerin yarattığı kirliliğin çok tehlikeli bulunması ile bir dereceye kadar tehlikeli ve tehlikeli bulunması yüzdeleri arasında yüksek bir fark görülürken diğer tehlikelerin türlerinin yüzdelerinde dereceli bir düşüş görülmektedir. Bu bakımdan tehlike algısının JES’ler açısından yüksek olmakla birlikte odaklanmış net bir algı oluşu da kabul edilebilir

Tablo 3.31. Çevre Kirliliği Tehditleri

	Arabalar	Rüzgâr, Güneş Santralleri	Jeotermal Santraller	Endüstri	Böcek İlaçları	Akarsu, Göl Kirliliği	Dünya Isısındaki Artış.
Değer	704	697	713	692	711	708	695
Kayıp	20	27	11	32	13	16	29
Bilmiyorum	1,4	9,7	1,0	3,0	1,5	1,4	8,8
Çok tehlikeli değildir	5,0	17,7	,7	2,2	2,6	3,3	2,3
Tehlikeli değildir	5,9	25,8	1,1	1,9	3,3	5,9	4,1
Tehlikelidir	22,0	10,4	3,6	8,7	15,5	10,5	9,8
Bir dereceye kadar	4,3	19,5	18,2	36,0	34,3	37,4	31,5
Çok tehlikelidir	18,6	13,3	73,9	43,6	41,0	39,2	39,4
Toplam	97,2	96,3	98,5	95,	98,2	97,8	96,0
Kayıp	2,8	3,7	1,5	4,4	1,8	2,2	4,0
Yüzde	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablo 3.32’de” *Sorunların çözümünde sorumluluk kime ait olmalı?* “sorusuna, çevrenin kirlenmesi ile ilgili çözüm üretmek sorumluluğu birinci olarak % 49, oranda

ülkelerin kendilerinde görülmekte halkın birinci derecede sorumluluğu ise %12,2 oranında görülmektedir. Sorumluluk sıralamasında ikinci olarak % 19,5 ile halk başta yer alırken %17 ile iş adamları ve şirketlere ,% 13,5 ile devletlere de sorumluk verildiği görülmektedir. Bu yüzdelere bakıldığında sorun çözmede en büyük beklenti devlete ait görülmekte halk ve şirketlerden beklenti eşit düzeyde kalmaktadır.

Tablo 3.32. Sorunların Çözümünde Sorumluluk Kime Ait Olmalı?

	Ülkeler	Uluslararası Örgütler	Şirketler	STK'lar	Üniversiteler	Halk	Bilmiyorum
Değer	455	87	167	64	93	231	24
Kayıp	269	637	557	660	631	493	700
1.sorumlu	49,0	3,5	5,9	2,8	4,6	12,2	,7
2.sorumlu	13,5	8,4	17,0	5,9	8,1	19,5	1,9
Bilmiyorum	,1	,1	,1	,1	,1	,3	,6
Toplam	62,7	12,0	23,1	8,8	12,8	31,9	3,2
Kayıp	37,3	88,0	76,9	91,2	87,2	68,1	96,8
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablo 3.33. Devlet ve Şirketlerin Karşısında Bizlerin Hakkını Savunacak Bir Gücün Olması Gerektiğini Düşünüyorum.

	Frekans	Yüzde
Bilmiyorum	18	2,5
Hayır	22	3,0
Kısmen	47	6,5
Evet	596	82,3
Toplam	683	94,3
Kayıp	41	5,7
	724	100,0

“Devlet ve şirketlerin karşısında bizlerin hakkını savunacak bir gücün olması gerektiğini düşünüyorum.” ifadesine % 82,3 evet cevabı verilmiştir. Tablo 3.2.23’de sorunları çözmede en büyük sorumluluk devlete ve bir noktada şirketlere ait görüldüğü halde devlet ve şirketlerin karşısında hakları savunacak bir gücün olması gerektiğini düşünmek cevabının % 82,3 olması devletin ve şirketlerin halkın yararına bir tutum içinde olmadığını da göstermektedir.

Nicel veri setinden elde edilen bulgular Aydın’da yaşayan katılımcıların küresel riskler ve sorunların farkında olduklarını gösterdiği gibi çevre kirliliği gibi tehditlerle de karşı karşıya bulduklarını göstermektedir. JES’lerin ise en tehlikeli çevre kirliliği kaynağı olduğu kabul edilmektedir. Hatta JES’lerden kaynaklanan çevre tahribatı, canlıların zarar görmesi, zararlı salınımlar, doğal güzelliklerin ve yapının bozulması vb. tüm tehlikeler de

yaşanmakta ve bilinmektedir. Tehlike ve risklerin sebebi olarak devletin ve şirketlerin usulsüz uygulamaları kabul edilmektedir. Aynı zamanda tehlikelerin önlenmesi, risklerin ortadan kaldırılması için birinci ve ikinci derecede sorumlulukların da devlet ve şirketlerde olduğu düşünülmektedir. Ancak devlet ve şirketlerin problemleri halkın ve doğanın yararına çözebileceğine dair güçlü bir inanç bulunmamaktadır. Kısaca eldeki tüm veriler, karşılaşılan zararlar ve risklerin çözüm üretilmesi gereken bir tehdit yarattığı ve çatışma konusu haline geldiğini göstermektedir.

3.3.2. İç ve Dış Kaynakların Mobilize Edilişi

Her sosyal hareket toplumsal alanda bir değişim yaratmak üzere ortaya çıkar. Değişim yaratmak amacı ile ortaya çıkan bir sosyal hareket varlığını koruyabilmek ve sürdürebilmek adına sahip olduğu kaynakları harekete geçirir. Yeni Toplumsal Hareket teorisyenleri ise kaynakların kolektif aktör olmadan harekete geçirilemeyeceği düşüncesi hâkim görüştür (Melucci, 2016: 79). Kolektif aktör toplumsal yapıda meydana gelen değişimlerin yarattığı kimlik inşası ile ortaya çıkar, egemen mantığı sorgulayarak yeni toplumsal pratikler, normlar ve kurumlar üretilmesine yani toplumsal hayatın yeniden inşa edilmesi için çaba sarf eder (Cohen, 2016:112-120). Bu bakımdan kaynakların mobilize edilmesinde maddî çıkarılardan çok değer yönelimleri vardır.

Toplumsal hareketlerin toplumsal yaşamda egemen olan düşünce biçimleri, değerler vb. değiştirebilmesi belirli bir süre içinde gerçekleşeceği için zamana ihtiyaç vardır. Bu süre içinde değişimi yaratabilmek ve hareketin sürekliliğini sağlayabilmek adına mobilizasyonu gereken kaynaklar maddî olabileceği gibi değerler alanına ait, kültürel, sosyal vb. unsurlardır.

Değerler alanına ait kaynaklar; toplum tarafından önem ve kabul gören, harekete meşruiyet, sempati ve şöhret sağlayan değerlerden, ilkelere, tutumlardan oluşur. Kültürel kaynaklar toplumda hâkim olan inanışlar, uygulamalar, geleneksel yapılar vb. kapsar. Değerlerin mobilize edilişi hareketin meşruluğunu sağlayarak değişim yaratma potansiyelini artırır. Sosyal kaynaklar arkadaşlık, komşuluk, hemşerilik gibi ilişki ağlarını kurmayı kolaylaştıracak ilişkileri bir başka deyişle birlikte hareket eden kişilerin önceki sosyal bağlantılarını ifade eder. Maddî kaynaklar hareketin maliyetlerini karşılayan para gibi unsurdur. Hareketin sürmesinde üyelik ve maddi kaynakların rutinleşmesi hatta örgüt

mekanizmalarının devreye girmesi gerekir (Edwards ve M c Carthy, 2004, akt. Uysal, 2010).

Aydın'da 2000'li yılların başından itibaren ortaya çıkan yöre halkının geçimini, yaşamını sürdürmesini sağlayan doğanın JES'ler sebebi ile yıkımına karşı ortaya çıkan Jeotermal Karşıtı Hareketin iç ve dış kaynakları mobilize etmesini sağlayan süreci nasıl oluşturduğu hakkında gazetelerin web sayfalarından bilgiler derlenmiştir.

Aydın'n Efeler merkez ilçesine bağlı Yılmazköy bölgesinde 2014 yılı Kasım ayında ilk sondaj kuyusunun açılması ile çevre tahribatı da başladığı tespit edilmiştir.

“D. Ç.ilk darbeyi yiyenlerden. Şirketin açtığı kuyulardan biri, D.Amcanın bağ evine 100 m uzaklıkta dahi değil. 2014 Kasım ayında başlayan sondaj çalışmaları sırasında yoğun bir gaz çıkışı oluşmuş ve şirketin 16 işçisi hastanelik olmuş. Bu sırada evinde her şeyden habersiz olan D. Amcayı köylüler kapısını kırarak dışarı çıkarmışlar. “Beni öldü sanmış köylü” diyor D. Amca. 6 kazı ölmüş bu yoğun gaz çıkışında. Hastaneye kaldırılan 16 işçi ise yedikleri yemekten zehirlendiklerini beyan etmişler. D. Amca artık bağ evinde yaşayamıyor; köye göç etmiş yaşam dolu, yeşillikler içerisindeki yuvasından. Bir gün bir şirket gelmiş ve selam dahi vermeden onu topraklarından kaçırmış” (www.yesilgazete.org, 2015).

İlk tepkiler ise Yılmaz köy'de Eylül 2015 de jeotermal santrallerin inşa edilmesi ile ortaya çıkmıştır.

“21 Eylül'de zeytinlerin hepsinin kesilmesini köy muhtarı ve köylüler engelledi. Şirket çalışanları kestikleri zeytinlere ait parçaları kamyonlarla araziden kaçırmış; ertesi gün de toprağı sürmüşler. Şirket araziye alıp çalışmalara başlamadan önce burada 700 civarında zeytin ağacı varmış. Zeytinlerin kimisi 100 yıldan büyük, en gençleriyse 50 yaşında. Köyün yaşlıları kendilerini bildiklerinden beri zeytinlerin orada olduğunu söylüyorlar. Şirketin, Çevre Etki Değerlendirmesi için hazırlattığı Proje Tanıtım Dosyasındaki uydu görüntüleri de bir itiraf gibi: Proje sahası zeytin ağaçlarıyla dolu. Buna rağmen ÇED onayını rahatlıkla almışlar. Zeytinleri kesim yöntemleri de hayli korkunç. Önce ağaçların dallarını kesmişler. Dalları yok ettikten sonra, kel kalan ağaçlara kurumuş izlenimi vererek köklüyorlarmış. Köylüler hem zeytinler için hem de jeotermal santralin yapılmaması için nöbet tutuyorlar” (www.yesilgazete.org, 2015).

Yılmazköylüer nöbet tutarak zeytin ağaçlarını korumaya çalışırken diğer yandan dava sürecini başlatmışlar.

“Köyün direniş sembolü A.Teyze, zeytinleri sayesinde geçimini yıllardır sürdürmüş, çocuklarını okutmuş. Zeytinliğinin yanı başındaki jeotermalde sonra zeytinleri hiç verim vermemiş. Bu da yetmezmiş gibi komşu zeytinleri de gözünün önünde kesiliyor. Belki kendi zeytinleri değil ama o haksızlığa dayanamıyor ve zeytin ağaçlarını savunuyor. Jeotermal kuyudan atık suyun DSİ sulama kanalına boşaltıldığına da şahit olmuş, A. Teyze. Kanal boyunca iki sıra yoncası bembeyaz kesilmiş ve kurumuş. Elbette sadece onunki değil tüm topraklarda durum aynı. E.Ç. “Babasından kalan toprakları korumanın artık bir onur mücadelesine dönüştüğünü söylüyor”. Köylülerle birlikte şirkete karşı dava açmışlar. Çevre Etki Değerlendirmesine karşı açtıkları davayı da kazanmışlar. Şimdi şirket, santral için Çevre Etki Raporlamasını daha geniş çaplı yapmak zorunda” (www.yesilgazete.org, 2015).

Davanın açılması ve EGEÇEP’in katılımının sağlanması hakkında görüşmeciler şöyle bahsetmiştir.

“...E.Ç. var köylümüz, İstanbul’da yaşıyor. Açılan kuyudan bahçesinin zarar gördüğünü söyledi. Beraber avukatlarla görüştük. Dava sürecini başlattık “ 11.G (E,52).

“Yılmazköy’de E.Ç.nin ailesine ait zeytinlik kamulaştırılmak istenince dava açmış. Dava süreci devam ederken JES’lerle mücadele edebilmek için İzmir’deki bir avukat arkadaşı ile irtibata geçmiş o da EGEÇEP ile bağlantı kurmuş “ 1.G (E,42).

Yılmazköy’de yaşayan duyarlı kişilerin açtığı dava süreci sonucunda JES alanlarında yapılan bilirkişi keşfi İzmir merkezli bir dernek olan EGEÇEP yönetimi ve köylüler tarafından takip edilmiştir.

“Aydın kent merkezine birkaç kilometre uzaklıktaki Efeler ve Yılmazköy’ü yakınlarındaki JES alanlarında bilirkişi keşfi yapıldı. Yapılan JES’lere Aydın Valiliği tarafından verilen “ÇED gerekli değil’ kararına karşı açılan davanın bilirkişi keşfinde bir kısmı tamamlanmış, bir kısmı inşaat ve proje halindeki üç JES alanı gezildi. Keşfe üç kişiden oluşan bilirkişi heyeti, mahkeme hâkim ve görevlilerinin yanı sıra, yöre halkı adına açılan davanın hukukçuları, köylüler ve EGEÇEP Yürütme Kurulu üyeleri katıldı. Yılmazköy, Efeköy ve Doğanköy arasındaki JES yapılmak istenen alan hem keşif heyetinin, hem de hukukçuları şaşkına çevirdi. Yılmazköy yakınlarında açılan jeotermal enerji kuyusu

ve sıcak suyu santrale taşıyacak olan boruların yarattığı doğa tahribatı gözle görülür bir hal almıştı. Alanda, başta zeytinler olmak üzere bütün ağaçlar kesilmiş, boruların geçtiği yerlerde inşaat alanları haline gelmişti. Bu JES santralının birkaç kilometre ilerisinde, Yılmazköy ile Doğanköy arasında kalan birinci sınıf tarım topraklarının bulunduğu alanda kurulmak istenen JES'in yeri ise heyettekileri daha da şaşırttı. Santralin kurulmak istendiği alanın tamamı 100-150 yıllık zeytinlerle kaplıydı. Alandaki ağaçları ve bitkileri fotoğraflayan bilirkişi heyeti daha sonra Yılmazköy'e bitişik konumdaki jeotermal kuyusunda incelemelerde bulundu.

Konutlara birkaç metre uzaklıkta bulunan jeotermal kuyu alanının çevresinin tel örgülerle çevrelendiği, demir kapının üzerine de "Dikkat zehirli gaz", "Dikkat çok sıcak su" gibi uyarı levhalarının asıldığı görüldü. Buradaki incelemelerde termal sularla ilgili analiz raporlarının daha dosyada olmadığı, şirketin hemen hemen keşif için hiçbir hazırlığının bulunmadığı dikkat çekti.

Keşif heyetini ellerinde bayraklarla karşılayan yöre köylüleri ise yaşam alanlarına zarar veren JES'leri istemediklerini dile getirdiler. Santralin gece geç ve sabah saatlerde buhar saldıgını, o zaman kokudan duramadıklarını belirten köylülerden H. Ö. ve Ş. Y. "Bizim bütün hayatımız bu zeytinliklerde geçti. Çocuklarımızı bu zeytinlerden elde ettiğimiz gelirle büyüttük. 26 dönümlük arazimizin ortasından sıcak su boruları geçirmek istiyorlar. Topraklarımızın elimizden alınmasını istemiyoruz" dediler" (www.yesilgazete.org, 2015).

Yılmazköyde jeotermal şirketlerin yıkımı devam ederken komşu köy olan İmamköy' de de açılmak istenen JES'lere karşı tepkiler oluşmuştur. Beşinci görüşmeci şöyle anlatmıştır.

"İmamköy'de JES faaliyetleri başlayınca köylüler ile mücadeleye başladık. İmamköy'de ikamet eden ve köyünü seven bir vatandaş olarak harekete geçtim. Sonra derneğe üye oldum. Köylüler de imza topladı" 5.G (K 68)

Beşinci görüşmecinin ifade ettiği olay Şubat 2015'de basına şöyle yansımıştır;

"Jeotermal enerji kaynaklarının yoğun olarak bulunduğu Aydın'da sondaj çalışmaları halkın yaşam alanlarını ve tarımı tehdit ediyor. Efeler İlçesi İmamköy Mahallesi sakinleri uzun zamandır var olan sondaj alanına yenilerinin eklenmesi üzerine harekete geçti. Sondaj çalışmaları için kamulaştırılan alan mahallenin ilköğretim okulu, sağlık

merkezi ve yerleşim alanlarına çok yakın. Geçtiğimiz günlerde köy halkı, EGEÇEP üyelerinin gerçekleştirdiği toplantıda jeotermal enerjinin yaşam alanlarına etkilerini tartıştı. Jeotermal enerji santrali (JES) kurulmasına dönük girişime karşı 10 kişilik bir komite oluşturuldu. Komite görevlileri ilk iş olarak hukuksal süreç için araştırma yaparak sondajın durdurulması ve köy yerleşkesi içinde sondaj istemediklerinin çeşitli şekillerde ilgili kurumlara iletilmesine karar verdi.

Bunun için Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Yatırım Koordinasyon İl Müdürlüğü ve Halk Sağlığı Müdürlüğüne verilmek üzere bir gecede 633 imzalı dilekçeler yazıldı. Aydın valisi ile bir görüşme de gerçekleştiren komite, valiye taleplerini iletti” (www.evrensel.net, 2015).

Şubat 2015’de İmamköy muhtarı olan onuncu görüşmeci şöyle anlatıyor:

“ Kuyular köyün yerleşim alanında olduğu için köye zarar vereceğini düşündük. Okula ve sağlık ocağına yakın olduğu için dilekçe ile kaymakamlığa ve valiliğe başvurduk. JES genel müdür, vali, kaymakam toplandılar. Şikâyetimizi gözlemlediler. Kamulaştırmadan ve sondajdan vazgeçtiler.

İmamköy’ün şu anda mahallesi olan Gölcük zarar görüyordu. Önlemimi aldurdım. JES’e filtre takıldı, su salınımını durdurduk”10.G (68).

2015 Mart ayında dava ve ÇED süreci Aydın, Germencik, İzmir’den yaşam savunucuları ile JES’ler ile mücadele amacı ile kurulan Aydın Çevre Plâtformu (AYÇEP), Aydın Tabip Odasını, Aydın Ziraat Mühendislerini, Çine Doğa Severler Derneğini ve EGEÇEP bir araya getirmiş. Yılmazköy’de yapılan ilk toplantı da acil olarak jeotermal enerji santrallerinin yarattığı sorunlarla ilgili bir çalışma programı oluşturulması kararlaştırılmış. Toplantıda Aydın’da önemli bir ekolojik mücadele sürecinin gelişmekte olduğu dile getirilmiştir (Evrensel, 2016).

Aydın’ın Germencik ilçesinde Gümüşköy ve Tekin Köyü’nde açılan sondaj kuyularının çevreye verdiği zarar da tepkilere neden olmuştur. Ayrıca Germencik’in Hıdırbeyli,,Turanlar köylerinde açılmak istenen kuyu ve santrallere karşı Germencik ilçesinde bir yürüyüş düzenlenmiştir. Aydın Ziraat Odası, Tabipler Odası, ADD Aydın şubeleri ve Germencikli Çiftçiler Plâtformun çağrısıyla başlayan yürüyüşe, Aydın Büyükşehir Belediye Başkanı, Aydın Milletvekili aday adayları ve Ziraat Mühendisleri

Odası, Aydın Tabipler Odası, Aydın Atatürkçü Düşünce Derneği, Birleşik Haziran Hareketi, EGEÇEP üyeleri de katılmıştır.

Yürüyüşte “ Suyuma, toprağıma, doğama dokunma”, “İncirime dokunma”, “Kanser olmak istemiyoruz”, “Bu daha başlangıç mücadeleye devam” sloganlarıyla, jeotermal tesislerin durdurulması ve yeni kuyuların açılmasının engellenmesini istekleri dile getirilmiştir (www.cumhuriyet.com.tr, 2015).

Jeotermale karşı yapılan yürüyüşün sonrasında bir tarihte yine Germencik ilçesinde 'Jeotermal Enerji Santrallerinin Tarıma ve İnsan Sağlığına Etkileri' konulu panel düzenlenmiştir. Ziraat Mühendisleri Odası Aydın Şubesi, Buharkent Ziraat Odası ve Aydın Tabip Odası tarafından, düzenlenen panele; Aydın Büyükşehir Belediye Başkanı, Aydın Milletvekili, Germencik Ziraat Odası Başkanı, Efeler Ziraat Odası Başkanı ve vatandaşlar da katılmıştır (www.hurriyet.com, 2016). Ayrıca toplantı öncesi 'jeotermal enerjiye hayır' imza kampanyası başlatılmıştır. İmza kampanyasında toplanan 2500 imza ile Aydın Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulmuştur (www.cihan.com., 2016)

Aydın çevresinde hızla açılan kuyu ve JES'ler karşısında yapılan bu gösteri ve yürüyüşlerin ardından GERÇED ve AYÇEP gibi iki dernek kurulmuştur.

İncirliova Çevre ve Kültür Plâtformu tarafından son zamanlarda giderek artan jeotermal kuyulardan bırakılan suların doğaya zarar verdiği belirtilmiş, miting düzenlenmiştir. Siyasal partiler ve muhtarlar tarafından düzenlenen mitinge Aydın milletvekilleri, Aydın Tabip Odası, Siyasî parti temsilcileri, sivil toplum örgütleri, çevreciler ve vatandaşlar katılmıştır. Mitingde sembolik gösterilerle .-Bir tabuta zeytin ve incir fidanı konmuş, tabutun başında yerel sanatçılar incir ve zeytin türküleri söylemiş, kısa oyunlar sergilenmiş-. Zeytin ve incirin tehlikede olduğu vurgulanmıştır. Mitinge katılanlar, “Bırakın dağımdan yağ, ovamdan bal aksın”, “Zeytinime dokunma”, “Hayatımızı, toprağıımızı zehirleme”, “Havama, suyuma, toprağıma, ormanıma dokunma”, “Tarım alanlarıma dokunma” yazılı pankartlar taşımıştır (www.aydin hedef.com, 2016).

Germencik Çevre ve Doğa Derneği, Mayıs 2016 da Aydın'da jeotermal santrallerinin çevreye vermiş olduğu zararlara dikkat çekmek için kermes düzenlemiştir. Stant önünde basın açıklaması da yapılmış etkinliğe Aydın Milletvekili, Germencik Çevre ve Doğa Derneği, Aydın Çevre Kültür Derneği, Ziraat Mühendisleri Odası Aydın Şubesi,

Eğitim Sen Aydın Şubesi, Aydın Çevre Plâtfomu ve Aydın Tabip Odası, siyasî parti temsilcileri ve vatandaşlar katılmıştır.

Kurulan stantta binlerce incir paketi üzerine “Aldığımız bu incirin geliri, jeotermal elektrik santrallerinin ölümcül etkilerine karşı mücadelede kullanılacaktır” notu yazılarak dikkat çekilmiştir.

Haziran 2016 Aydın’ın Efeler ilçesinde yaşayan gönüllüler AYÇEP (Aydın Çevre ve Kültür Plâtfomu) önderliğinde, jeotermal santrallerinin vahşî maden şirketlerinin Aydın’ın havasını, toprağını, suyunu kısaca yaşam alanlarının yaşam hakkının yok edilmesi tehlikesine karşı Kent meydanında toplanmışlardır. O ana kadar düzenlenmiş konferanslar, çalıştaylar, bilim kurulları ve hukukçuların seslerini duyurmakta yeterli olmadığını düşündükleri için sessiz eylem yapmışlardır (www.aydinpost.com, 2016).

2000’li yılların başında bölgen jeotermal saha ilân edilmiş ve büyük sermaye sahibi şirketlerin jeotermal santral kurmaları desteklenmiştir. Bu sebeple dağları ve ovaları zeytin ve incirle kaplı olan Aydın yöresinde çevresel bir yıkım yaşanmaya başlamıştır. Çevresel yıkımın karşısında durmak isteyen hareketin, ortaya çıkışından itibaren gelişimini ve sürekliliğini sağlayan temel değerlerin yaşama ve doğaya sahip çıkmak olduğu görülmektedir. Devletin ve şirketlerin usulsüz uygulamaları karşısında halk, ilk etapta köylülük ve komşuluk ilişkilerini kullanarak hukuksal mücadeleyi başlatarak yaşam alanlarını korumaya yönelmiştir. Hukuksal mücadele ile birlikte dava sürecinde sosyal ilişkiler, arkadaşlık bağlantıları ve üye olunan sivil toplum kuruluşları aracılığı ile dayanışma ağı kurulmuştur. JES’lerin çevresel yıkımı artması karşısında, harekete ekonomik anlamda destek sağlayabilmek ve etkili olabilmek adına GERÇED ve AYÇEP gibi formel örgütler kurulmaya başlanmıştır.

İç ve dış kaynakların mobilize edilişi ile ilgili olarak nitel veri setinden “Niçin derneğe üye olmayı/kurmayı tercih ettiniz? “, “Derneğin kuruluşunda kimlerden yardım aldınız? /Derneği kimden duydunuz, sizi yönlendiren biri oldu mu?”, “ Sizin dernek için çaba göstermeniz niçin önemlidir? (Dernek üyelerinden beklentileriniz neler? Zaman ve maddi kaynak ayırmak, bağlılık bakımından değerlendirebilir misiniz?)”, “ Jeotermal santrallerin çevreye verdiği zararlarla mücadele eden diğer dernekler, örgütler vb. birlikte hareket etmenin gerekliliği hakkında ne düşünüyorsunuz?” soruları analiz edilmiştir.

Birinci, dokuzuncu ve yedinci görüşmecilerin ve ifadelerinden formel bir örgüt olarak derneklere ihtiyaç duyulduğu ortaya çıkmaktadır.

“JES’lerin verdiği olağanüstü zarardan dolayı bilinçlendirmek adına demek kurmak istedim. Daha etkili olabilmek sesimizi daha iyi duyurabilmek istedik...” 1.G (E,42).

“AYÇEP’den geldiler konuşmalar yaptılar. Halkla görüştüler. Dernek çalışmaları gereklidir. Birlik beraberlik gereklidir.

...Başkaları (diğer çevreci gruplar, STK’lar, siyasal partiler vb.) katıldığı zaman siyaset karışıyor. Hakikaten canı yandığı ya da çevreye duyarlı olduğu için gelmiyorlar” 9.G.(E,53).

“ Örgütlü mücadele deneyimim yok. Hiçbir partiye üye değilim. Köyde kendi yağımızla kavruluyorduk. Gelen derneklerin temsilcileriyle mücadele ve bilinç oluştu. GERÇED, AYÇEP, Barolar Birliğinin çevre komisyonu bilgi verdi. Kermes yaparak maddî kaynak sağladık. Dernek kurmanın avantajlı olacağından bahsedildi. Hukukî süreçte ekonomik avantajları var. Köylümüzün bilinçlenmesi için etkili olacağını düşünüyoruz.

İhtiyaçlarımız köylünün dayanışması ile sağlanıyor. Her akşam kadınlar çadırda toplanıyor, direnişi sürdürüyor

Yalnızca çevreye duyarlı, çıkar gütmeyen, başka bir amacı olmayan bütün gruplarla işbirliği yapmaya hazırız. Gücümüze güç kattığını düşünüyoruz. Mücadelede farklı fikirler farklı çözümler getirir” 7.G (E,28)

Hareket aktivistleri formel örgütler yolu ile mücadele etmenin ekonomik ve etkili olacağını kabul etmektedir. Bu yolla maddî kaynakların elde edilmesi ve kullanılması kolaylaşmakta hareketin verimliliğini artırmaktadır.

Üçüncü ve beşinci görüşmecinin ifadelerinde dernek olmanın getirdiği kimliğe duyulan güven ile üyelerinin aidat ödemelerine ihtiyaç duymadan maddî kaynak yaratarak nasıl ayakta kaldıkları anlatılıyor.

“Mahkemeye veriyorlar. Bilgilendirme toplantısı düzenliyorlar.(Köylerden gelen bağışlarla) Mahkeme masrafları ile ilgili para topluyorlar” 3.G (E,58)

“Üyelerimizden para talep etmiyoruz. Gönüllülük esas. Zaten çok az üyemiz var. Resmi belge çıkartacak parayı kendi imkânlarımız ile çevremizden topluyoruz. Bazen belediyeler araç yardımı yapıyor. Genellikle kendi imkânlarımız ile çalışıyoruz” 5.G (K,68)

3.3.3. Örgütsel Yapıların İnşa Edilişi ve Liderlik

Örgütler, ortak amaçları gerçekleştirmek için bir araya gelen insanlar topluluğu ya da insan ilişkileri ağı biçiminde açıklanabilir. Belli amaçları gerçekleştirmek için oluşturulan örgütler, bu amaçlarını gerçekleştirdikleri sürece varlıklarını sürdürebilirler. Başka bir anlatımla, örgütler etkili ve yeterli oldukları sürece varlıklarını korurlar (Aydın, 1984: 14-15).

Günümüzde sosyal hareketler esnek ve merkezi olmayan biçimleri ile eski sosyal hareketlerden farklılık göstermektedir. Eski hareketlerin merkezi ve hiyerarşik örgütlenme, ideolojik program, bağlılık ve partizanlık üzerindeki vurgusuna kıyasla değerler ve fikirler açısından çoğulculuk gösterir. Enformel veya yapılaşmamış ağ örgütlenmeleri mevcuttur. Liderless ya da dönüşümlü liderlik anlayışı hâkimdir (Coşkun, 2007: 135). Hareket için kişilerden istenen aktivizm günün belli saatlerinde ya da kısa zamanlı katılım ve duygusal dayanışmadır (Melucci, 2016: 81-86).

“Derneğin kuruluşunda kimlerden yardım aldınız? /Derneği kimden duydunuz, sizi yönlendiren biri oldu mu?”, “Dernek içinde düşünce ve şikâyetlerinizi dile getirerek ortak çözümler üretmek için neler yapılıyor? Biraz anlatır mısınız?”, “Sizin dernek için çaba göstermeniz niçin önemlidir?(Dernek üyelerinden beklentileriniz neler? Zaman ve maddî kaynak ayırmak, bağlılık bakımından değerlendirebilir misiniz?)”, “Sizin dernek olarak Jeotermal santrallerin çevreye verdiği zararlarla mücadele eden diğer dernekler, örgütler vb. birlikte hareket etmeniz niçin önemlidir?” soruları analiz edilerek Jeotermal Karşıtı Hareket’in örgütlenme biçimi betimlenmeye çalışılmıştır.

Birinci görüşmeci (E,42) dernek içinde nasıl çalıştıklarını şöyle anlatıyor:

“Kendimiz şu anki başkanımızın yönlendirmesi ile derneği (GERÇED) kurduk. JES'lere karşı ilgimi bildiği için bu fikrini paylaştı. Aynı düşüncede olan diğer arkadaşlara da bahsettik. Yedi kişilik yönetim kurulu var. Otuz üye var. Üye sayımızı özellikle az tutuyoruz. Herkesi toplayıp karar almak zor olabiliyor. Üyeler ile genel kurulda her şey

konuşuluyor. Aylık olarak toplanıp etkinlikleri belirliyoruz. Başkan olmanın bir önemi yok. Genellikle bu yedi kişi içinden kime ya da kimlere uyarsa etkinlikleri onlar yürütüyor.”

Formel bir örgüt olarak kurdukları derneğin üye sayısını sınırlandırarak karar alabilme ve uygulayabilme becerilerini etkili hale getirmeyi istemektedirler. Bununla birlikte hareketin içinde yer alan diğer gruplarla etkileşim ve iletişimlerine şöyle yorum getiriyor.

“Diğer gruplarla işbirliği yapmak gerekli. Daha güçlü daha başarılı oluruz, kitle artar. Aydında bu dernekler bir plâtfom oluşturdu biz bunlara dâhil değiliz. Plâtfom’un adı Ekoloji Birliği; EGEÇEP, AYÇEP bu plâtfoma dâhil oldu.”

“Toplumdaki ön yargılardan uzak durmak için birlikte hareket edemiyoruz. Siyasî söylemlerden kaçıyoruz.”

2. Görüşmeci(E,72) harekete verdiği desteği şöyle anlatıyor.

“GERÇED’in kurucu üyeleri bir dernek kurma faaliyeti içindeydiler. Onlar geldi bütün davaların içinde olduğum için yerel basından duymuşlar, tecrübeliyim diye davet ettiler.

Her dava en az yedi, sekiz bin lira maliyet getiriyor. Diğer bütün derneklere gidildi. Yörük Derneği, siyasi partiler, AYÇEP. AYÇEP harekete en çok emek verendir. Bize maddi destek sağladı. Diğer derneklerden bazıları siyaset güdüyor. Siyasî rant için olduğunu düşünüyorum”.

3. Görüşmeci (E,58) derneğe üye olmadan destek vermek biçiminde harekete katkısı olduğunu söylemektedir.

“Derneğe üye değilim. Köye toplantıya geldiklerinde tanıdım. İki yıldır iletişimim var. İşim olduğu için üye olamıyorum. Birileri yapsın diye beklememeliyiz. Maddi destekte bulunuyorum”

“Dernekte dayanışmayı birlikteliği görüyoruz. Bu yüzden iletişimdeyim. Derneğin whatsapp grubundan gördüğümüz zararları paylaşıyoruz. Kendim de santrallerin çevreye zarar verdiğini şikâyet ettim. Jandarma tutanak tuttu dava açıldı.”

“Dernek içine siyaset karıştıranlar sebebi ile katılım azalıyor. Etkin olamıyoruz. Dernek amacına uygun hareket etmeli. Bütün olmak önemli. Aynı amaçta dernekler birleşirse daha etkili olur. Güçlü olur. Daha çok insan olur.”

6. Görüşmeci (K,53) dernek aracılığı ile hareketi nasıl yönlendirdiklerini anlatıyor:

“Beş yıldır AYÇEP’in yönetim kurulundayım. Başkanımız arkadaşım. Onun aracılığı ile katıldım. Dernekte yedi kişilik yönetim kurulu üyeleri olarak halkın fikirlerini alarak tartışıyoruz. Fırsat buldukça toplantılara katılıyorum. Kimseyi üye olmaya zorlamıyoruz. Mağdurları üye yapmaya çalışıyoruz. Aramızda avukatlar, doktorlar, siyasal parti üyeleri var. Başkanımız çok çaba gösteriyor. Kendisinden fedakârlık ediyor.

İzmir’den EGEÇEP, GERÇED, KUŞÇEP, SÖKEÇEP, TEMA ve diğer dernekleri birleştiriyor. Geçen sene ekoloji birliği kuruldu. Türkiye çapında aktif 60 tane çevreci dernek birleşti. Bizi güçlü kılıyor. Bütün dernekler birbirine yardımcı oluyor.”

7. Görüşmeci (E;28) dernek kurma sürecinde olduklarından şöyle bahsediyor.

“Kızılcaköy Çevre Derneğini kurduk valilikten onay gelmesini bekliyoruz. Köyde kendi yağımızla kavruluyorduk. Gelen derneklerin temsilcileri ile mücadele ve bilinç oluştu. Dernek kurmanın avantajlı olacağından bahsedildi. GERÇED, AYÇEP ve Barolar birliği dernek kurmak hakkında bilgi verdi.

Derneğin ihtiyaçları köylünün dayanışması ile sağlanıyor. Her akşam kadınlar çadırda toplanıyor, direnişi sürdürüyor. Yalnızca çevreye duyarlı, çıkar gütmeyen başka bir amacı olmayan gruplarla iş birliği yapmaya hazırız.”

Görüşme sorularına verilen cevaplardan Jeotermal Karşıtı Hareketin örgütsel yapıların inşa edilişi ve liderlik konusunda nasıl bir süreç içinde olduğu ortaya çıkmaktadır.

Aydın yöresinde JES’ler hangi köy, ilçede zarar verdiyse ilk tepki olarak hukuksal mücadele başlatılmış şikâyetler, davalar gündeme gelmiştir. Ancak dava sürecinin maliyeti ve şirketlerin gücü karşısında bireysel çabanın yetersiz olduğunu fark edildiğinde dernek kurmanın getireceği imkân ve fırsatlar düşünülerek dernekler kurulmuştur.

Hukuksal mücadele ve dernek kurma çabaları hareketin önde gelenleri tarafından gerçekleştirilmiştir. İçlerinde avukat, öğretmen, kimyager, gibi meslek gruplarından

kimseler bulunan bu aktivistler iyi eğitimli, çevreye ve topluma karşı duyarlı, sorumluluk almaktan kaçınmayan, problem çözme yetenekleri gelişmiş bireylerdir. Dernek kurucuları olan bu kişiler arasında yakın arkadaşlık bağı, aynı köyde yaşamak, ya da aynı meslekî örgüte üye olmak gibi ilgileri bulunmaktadır. Bundan başka JES'den zarar gören köyde muhtarlık yaptıkları için bağlantı kurulmuş yine diğer aktivistler gibi duyarlılıkları olan kimselerdir. Bu ilgilerle bir araya gelerek fikir alışverişi yapmış ve mücadele içine girmişlerdir.

Şirketlerin yaşam ve doğa yıkımı karşısında duyarsızlıkları ve JES'lerin sayıca artıyor olması karşısında dernek olarak yürütülen mücadelenin yetersiz kaldığı görüldüğü için Aydın ve Aydın dışındaki tüm derneklerin desteğini alabilmek adına bir çatı altında toplanmalarını sağlayacak plâtfomlar oluşturmuşlardır.

EGEÇEP ya da Ekoloji Birliği gibi plâtfomlarda bir araya gelen dernek yöneticileri yapılacak etkinlikleri plânlayarak, plâtfoma katılan ya da katılmayan ilgili gruplarla iletişime geçerek duyurularını yapmaktadır. Böylece çalıştaylar, mitingler, oturma eylemleri vb. katılım sağlamaktadırlar.

Karar alma ve etkinliklerin plânlanması sürecinde, derneklerin kuruluşunda öncülük eden kimselerin daima ön plânda olduklarını görülmektedir. Bu bir zorunluluk olarak algılanmamakta kişinin sorumluluk alma isteği ile birlikte gelişmektedir. Bu durum doğal olarak geliştiği ve bu kişilerin bilgi, beceri, deneyimleri değerli bulunduğu için formel olarak seçilmiş bir başkanlık değil harekete öncülük eden liderlik söz konusudur. Liderlerin dışında kalan aktivistlerden ise formel bir katılım, katı bir bağlılıktan çok gönüllülüğe bağlı destek yeterli görülmektedir.

Hareketin çevre ile iletişimi iki yoldan sürdürmektedir. Birinci yol JES'lerden zarar gören ya da görececek olan yerlere giderek ikamet eden kişilerle doğrudan iletişime geçerek bilgi vermek, yardım etmek ve yardım talep etmek. İkinci olarak da harekete destek olmak isteyen kişiler ile yüz yüze ya da dijital iletişim araçlarını kullanarak bilgi alışverişini sürdürmek.

Bu açıdan bakıldığında aynı çatı altında toplanmış bir plâtfom oluşturmuş dernekler ve diğer sivil toplum kuruluşları tüm hareketi yönlendirmektedir. Plâtfoma dâhil olan örgütlerin liderleri sorumlulukları almak, diğer gruplarla haber akışını sağlamak bakımından

merkezi konumdadır. Aynı liderler ile yakın ve sıkı iş birliği içinde bulunan yönetim kurulu üyeleri merkezin çevresinde yer almaktadır. Dernek üyeleri maddî yardımdan çok zaman ve etkinliklere katılım yönünden destek vererek, sorumluluk almak bakımından ikinci derece merkezin çevresinde yer almaktadırlar. Formel üyeliği olmayan ancak alınan kararlardan, etkinliklerden haberdar olan ya da şikâyetleri iletmek, zarar görenlere yardım etmek konusunda bağlantıları kurmaya çalışan kişiler de üçüncü derece merkezin etrafında yer almaktadır. Liderler ve dernek yöneticileri diğer derneklerin liderleri ve yöneticileri ile sürekli iletişim halindedirler. Haber akışı merkezden çevreye olabileceği gibi çevreden merkeze ya da daha farklı yönlerde sağlanmaktadır. Böylece yatay olarak sosyal ağlarla gelişen hareketin haber akışı da yatay biçimde gerçekleşir. Hareketin bu şekilde örgütlenmesini belirleyen ise formel kurallar değil gönüllülüktür.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Çalışmada Aydın ili sınırları içinde kurulmuş ve kurulmakta olan jeotermal santrallere (JES) karşı ortaya çıkan hareketlilik konu edinilmiştir. Jeotermal Karşıtı Hareket (JKH) olarak isimlendirdiğimiz hareket incelenirken genelleme yapmaktan çok var olan toplumsal bir olguyu teorik açıklamalar çerçevesinde anlamak ön plânda tutulmuştur.

Yeni Sosyal Hareketler Teorisi bağlamında Aydın bölgesinde jeotermal santrallerin etkilerine karşı ortaya çıkan tepkilerin harekete dönüşmesini devam etmesini sağlayan süreçlerin ve başarılarının betimlenmesi amaçlanmaktadır.

Melluci'ye göre hareketin hedefleri, temaları, kararları ve eylem biçimleri hareketi anlamak için kullanılan analitik öğelerdir ancak bunlar sadece hareketin varlığını gösterirler ve hareketin, dış dünyaya politik muhaliflerine sayıca çok insan ile karşı çıkmak için kullandıkları dışsal harekettir (Melucci, 2016: 75-81).

Bu bağlamda hareket hakkında gazete ve dergilerin internet sayfalarından, hareketin ortaya çıkışı ve gelişimi takip edilmiştir böylece hareket içinde yer alan şikâyetler, hedefler, etkinlikler, kimlerin katıldığı, destekleyenler ve karşıtlar belirlenmiştir.

Bir toplumsal hareketin ontolojik olarak varlığı protestolar, gösteriler vb. yolu ile karşıtlarına ve dış dünyaya kendini gösterdiğinde ortaya çıkar. Günümüz sosyal hareketlerinde eski sosyal hareketlerden farklı olarak şiddet karşıtı ve sivil itaatsizliğe benzeyen yeni mobilizasyonu modelleri kullanılmaktadır (Hank, Larana ve Gusfield, 2016: 127). Bir örnek giyinmek, ele ele tutuşarak insan zincirleri oluşturmak, sokak gösterileri yapmak, müzik ve edebiyattan faydalanmak, teatral gösterilerle dikkat çekmek gibi etkinliklerde bulunurlar (Tilly, 2015:153-154). Hareket varlığını bu yollarla gösterirken hem şiddet karşıtı olduğu mesajını vermekte hem de medyanın dikkatini çekerek geniş kitlelere kendini tanıtmaktadır (Castells, 2008: 204).

Bir sosyal hareket protesto ve gösterilerle dış kamuya kendini gösterdiğinde hedeflerini ve temalarını da ortaya koyar. Bir hareketin hedef ve temaları kim olduğu hakkında bir şeyler söylediği gibi sisteme yönelik tutumunu da göstermiş olur. Bu hedef ve temalar sayesinde kolektif hareketin; sistemi tüm yapıları ile değiştirmek isteyen Ortodoks bir hareket mi yoksa sistemin kültürel kodlarını yenilemek isteyen yeni sosyal hareket mi olduğu tanısına yardımcı olur.

Günümüzde sosyal hareketler, toplumun geneli tarafından siyasal aktör olarak tanınmak ve sonuçları açısından grubun kendisinden çok toplumun tümü üzerinde etkili olabilecek hedefleri gerçekleştirmek için çaba sarf etmektedir . Çoğu toplumda egemen olan değerler alanından bir kısmına yönelerek o alanın yeniden kodlanması için değişim yaratma çabasına girişmektedir. Bireysel özgürlük, hümanist ve evrensel prensiplerin toplumsal yaşamda kabullenilmesini sağlayacak düzenlemeler için çaba sarf ederler (Çayır, 2016: 12-13). “Toprak, hareket alanı yahut beden, sağlık ve cinsel kimlik gibi hayat alanı konuları, komşuluk, şehir ve fiziksel çevre kültürel, etnik ve ulusal miras ve kimlik, fizikî hayat koşulları ve insanlığın devamı gibi temaları” vardır (Offe, 2016: 58). Bu temalar ile sınıflandırıldığında günümüzde sosyal hareketlerin çevreci, insan hakları savunucusu, hayvan hakları savunucusu, küresellik karşıtı vb. çeşitlilik içinde ortaya çıktığı söylenebilir.

Jeotermal Karşıtı Hareket’in temelde insan yaşamını hiçe sayan, doğaya zarar veren şirketlere ve belirsizliklerle dolu hukuksal sürece karşı kendilerini koruma mücadelesinin, havanın, suyun, toprağın insan ve yaşam haklarının korunması temalarına sahiptir. Devlet ve şirketler tarafından yöre halkının yaşam alanı olan çevrenin yok edilmesi karşısında bir mücadele başlatmak, demokratik yollarla sağlıklı yaşam ve sağlıklı çevre için hak arayışında bulunmak gibi hedefleri vardır. Temaları ve hedefleri bakımından çevreci bir harekettir. Sosyal hareket olarak bakıldığında çevrecilik, çevre insan ilişkilerinde hâkim kültürel mantığa karşı çıkan, insanın doğal ortam üzerindeki yıkıcı etkisini düzeltmeyi amaçlayan söylem ve pratikleri olan bütün kolektif davranışlardır (Castells, 2008:221).

Jeotermal Karşıtı Hareket’in kurulmuş ve kurulacak olan santrallerin doğada ve insan yaşamında yaratacağı yıkımı engellemeye çalıştığı ilk göze çarpan noktadır. Bu yıkımın nedenlerini ortaya çıkarmak için çaba sarf etmektedirler. Devletin ve JES şirketlerinin kanunlara uymada özensiz olduklarını vurgulayarak sınırsız kar ve büyüme isteği karşısında doğayı, yaşamı görmezden gelmesini anlatmaya çalışmaktadırlar. Şirketlerin yaptıklarını açığa çıkarmayı, bilinçlendirmeyi kendilerine hedef olarak belirlemişlerdir. Bu yönleri ile bakıldığında çevreci bir hareket olan JKH, doğaya ve insanlara ne olduğunu anlamaya çalışan, şirketlerin ve bürokrasinin çıkarları tarafından gizlenen gerçekleri aydınlatan Yeni Sosyal Harekettir (Castells, 2008: 221-235).

Çevre sorunlarına karşı var olan yapı içinde iyileştirmeye gidilmesini isteyen reformcu grupların yanında var olan düzenin çevreci ilkeler doğrultusunda tamamen değiştirilmesini savunan köktenci hedefleri olan çevre hareketleri de bulunmaktadır

(Bozkurt ve Bayansar, 2016). JKH'nın, toplumun insan zihninin ürünleri üzerinde - mevcut hukuk sistemine bağlı kurallar, egemenlik ilişkileri - yeniden kontrol sahibi olmasını, hâkim kültürel mantığa karşı çıkararak yeniden düzenlemeyi amaçladığı söylenebilir (Castells, 2008: 221-235). JKH bu yönüyle reformist bir harekettir. Doğayı insan çıkarları için kullanmak yerine onu başlı başına bir değer olarak görmekte, yüksek hayat standartları yerine kaliteli yaşamı, yıkımı durdurmak üzere yeni politikaları talep etmektedirler (Castells, 2008: 236-241).

Jeotermal Karşıtı Hareket'in etkinlikleri arasında kanunlara uygun davranmak, hukuksal süreci işleterek jeotermal santrallerinin zararlı salınımlarını durdurmaya çalışmak, yeni açılacak santral ve kuyuları engelleyerek JES şirketleri ile mücadele çabasının ağır basmaktadır. Varlıklarını sürdürebilme açısından sistem içinde kalarak, sistemin kendisine duyulan güvenden dolayı, sistemin verdiği fırsatları da kullanarak etki yaratmaya çalışmaktadırlar. Bu bağlamda hareket içinde etkinliklerin düzenlenmesinde; mevcut hukuk sistemin mağduriyetlerini gidermek, hak kazanımlarını sağlamak bakımından güvenilir bulunduğu ancak devletin ve şirketlerin kendi amaçları doğrultusunda uygulamalar yapmasının engellenmesi için sivil toplumun desteğini almanın gerekli olduğu düşüncesinin kabul gördüğü söylenebilir. Başka bir deyişle kendilerini görünür kıldıkları noktada devlet, sermaye ve sivil toplum karşısında toplumca meşrulaşmış hukuk sistemine bağlı kalarak kendi meşruluklarını kabul ettirmeye çalışmaktadırlar.

20.yüzyılın başlarından itibaren ortaya çıkan konvansiyonel siyaset sisteminde piyasa sermayenin, ulusal güvenlik devletin ve çatışmaların çözümünde gerilimleri azaltacak olan kurumsallaşmış baskı grupları baskın kolektif aktörler oldu. Temel çatışma ulusal olarak elde edilen refahın kime, ne kadar dağıtılacağıydı. Çatışmaların çözüm mekanizmasında kolektif pazarlıklar, parti rekabeti, temsili hükümetler yer aldı (Offe, 2016: 53). Elbette bütün aktörlerin rollerini belirlemede, sınırlamada, kontrol ederek düzeni sağlamada kullanılan bir hukuk sistemi de 20.yüzyılda yerini aldı. Böylece adaletin sağlanacağına ilişkin güçlü inanç oluştu. Bu inanç toplumdaki gerilim ve çatışmaların köklü değişimlere yol açmadan çözülebileceği düşüncesini ve hukuk sistemi içinde çözüm arayışını toplumun tüm kesimlerinde meşrulaştırdı.

7 Şubat 1939 tarihli Zeytin Kanunu gibi çevreyi, doğayı, yaşamı koruyan kanunlar, sanayileşme ve kentleşmenin, ülkemizde dünya konjüktürüne göre çok yeni olduğu bir dönemde çıkarılmıştır. Bu dönem hem dünyada hem de ülkemizde güvenlik ve istikrar

bakımından ulus devletin en büyük otoritelerden biri olduğu dönemi ifade eder. Bununla birlikte ekonomik büyüme ve refahtaki artış konularında son sözü söyleyen ulus devletin ve şirketlerin gücü hukuksal bir düzenle sınırlandırılmıştır. Özellikle Batı’da refahın artması bu modele duyulan güveni artırmıştır. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde de bu modelin iyi bir örnek olduğu düşüncesi ile bahsedilen hukuk sisteminin yerleşmesi için büyük çaba sarf edilmiştir. Kısaca ülkemizde cumhuriyetin ilânı ile başlayan dünya genelindeki bu düşünce tarzına duyulan güven günümüz hareketlerinin eylem biçimlerinde kendini göstermektedir. Bu bağlamda JKH gibi günümüz hareketlerinin etkinlikleri arasında bulunan hukuksal mücadeleler, imza kampanyaları, formel yapıda örgütler kurmak yolu ile mücadeleyi etkin biçimde sürdürmek, sistemi değiştirmeden sistemin egemen mantığını değiştirmek istemelerini de anlaşılır kılmaktadır (Offe, 2016: 55).

Hukuki mücadelelerin yanı sıra, hareketin kendini sürdürebilmesinde gerekli olan maddî ve sosyal kaynakları yaratabilmek için kermesler düzenlenmekte, mitingler, basın açıklamaları yapılmaktadır. Bu bakımdan JKH Yeni Sosyal Hareketlere özgü olan siyasal değişim hedeflemeden, siyasal kurumları etkileyerek hedeflerine ulaşma çabası içindedir. JKH’in, eski sosyal hareketlerden farklı olarak şiddet karşıtı ve sivil itaatsizliğe benzeyen yeni mobilizasyonu modellerini de kullandığı görülmektedir (Hank, Larana ve Gusfield, 2016: 127).

Habermas’a göre yeni sosyal hareketlerin ortaya çıkmasında toplumdaki sosyal çelişkilerin etkilidir. “Yaşam dünyalarının sömürgeleştirilmesi” imajından hareketle çağdaş toplumların farklılaşmış sistem olduklarını, bundan dolayı sosyal hareketleri, giderek artan biçimde bireysel özerk eylem merkezlerinin yaratılması çabası olarak görmektedir. Ona göre toplumsal hareketler piyasanın bireylerin yaşamlarına müdahalesini sınırlandırmaya çalıştığı gibi bireylerin kimliğinin ve özel yaşantısının kendisi tarafından belirlenebilme hakkının savunulması anlamına gelir (Delibaş, 2015). Bu bakımdan sosyal hareketler toplumsal çatışmalara ilişkin anlamlı işaretlerdir ve toplumsal değişimin, direnişin çekirdekleridir (Castells, 2008: 98) .Gücü elinde tutanlara karşı yöneltilen talepler ve mücadeleyi içerirler (Çayır, 2016: 18-19). Güç, iktidar çatışmaları bağlamında güç sahibi olmayanların, şikâyet ya da taleplerini dile getirdiği mecrada bulunurlar. Başka bir deyişle sosyal hareketler, toplumsal yaşamın güç odaklarından siyaset seçkini ya da ekonominin baş aktörleri finans sahiplerinden olmayanların sözcüsü olarak kabul edilebilir.

Modernliğin geçirdiği yapısal değişimin gezegenin her köşesine ulaştığı noktada yaşamının sermaye sebebi ile riske girdiğini deneyimleyen her birey, şirketlerin yatırım yaptıkları, kaynaklarını kullandıkları yörenin doğasına, insanına hesap vermeden dilediği gibi faydalanması karşısında doğasını, emeğini yaşamlarını koruma çabasına girişebilir (Bauman, 2014:13-16). Başka bir deyişle herhangi bir kolektif eylem bireyselliğin getirdiği bir tercih değildir. Aksine yapısal değişimlerin birey ve onun yaşam alanında yarattığı gerilimin bir sonucudur. Refah seviyesi yüksek ve demokratikleşme yolunda daha ileri toplumlarda sistemin açık olmasından dolayı şikâyetleri dile getirmek daha kolay olduğu için kolektif hareketlerin organize olması ve kendini göstermesi daha sık karşılaşılan bir durumdur. Sistemin kapalı olduğu toplumlarda yaşanan bir gerilimin kolektif bir eyleme dönüşmesi gecikse de çıkar başka yol olmadığı düşüncesi yayılmaya başladığında hareketin gelişimi hiçbir şekilde durdurulamaz. JKH'nın başlangıcından itibaren yapılan eylem, miting ve gösterilerine oranla son zamanlarda JES'lerin sayısında artış olacağına dair duyurulardan sonra harekete destek verenlerin sayıca çoğaldığını ve yeni sloganlarla yeni temaların eklendiği görülmektedir. Aydın'ın tarım bölgesi olmaktan çıkıp jeotermal sahaya dönüştüğünü gösteren gelişmeler karşısında yaşam alanlarını kaybetmek gerçeği ile yüzleşen yöre halkı harekete daha fazla destek vermektedir.

Modern kültür geleneksel çağlardan yapı ve kurumları ile farklılaşırken farklı görünüşleri de ortaya çıkarmıştır. Bu küresel düzeyde ortaya çıkması ile geleneksel dönemden farklılaşır. Geleneksel yaşam biçimlerinden gelen insanî değerlerin (yardımlaşma, dayanışma, güven vb.) giderek yok olması bireylerin toplumsal çevresinde ortak değerler ve davranış kalıpları üzerinden ilişkiler geliştirmesini engellemektedir. Ben ve ötekiler ayrımı ile sürekli yüzleşmek zorunda kalan modern insan kendi değer yargılarını, davranış kalıplarını oluşturarak sosyal yaşama adapte olmaya çalışmaktadır (Giddens, 2014).

Değişen iklim koşulları ve doğanın tahrip olması beraberinde riskler ve gelecek kaygısını da bireylerin gündemine yerleştirmektedir. Bahsi geçen sorunlar küreseldir ve sistemin çelişkilerini dile getirirler. Birey kendini bu sorunlar içinde bulur ve doğrudan ya da dolaylı olarak bireyin gündelik rutinlerinin bir parçası haline gelirler hatta bu sorunlar o kadar küreselleşmiştir ki neredeyse hiç kimse hiçbir yerde bu sorunlardan kaçamaz hale gelmiştir. Yani modern insan geçmişin kesinliğinden kopuk, belirsizlikler ve risklerle dolu bir dünyada yaşamak durumundadır.

İnsanî değerlerin azaldığını fark eden bir yöre halkı aynı zamanda geleneksel değerlerin yerine bireysel değerlerin hâkim olmaya başladığını da kendi yaşamlarında edindikleri tecrübe ile gözlemlemektedir. Yoksulluk ve şiddetin varlığını, israfı, iklimlerin değiştiğinin, doğanın tahrip olduğunun farkındadırlar belirsizlikler ve risklerden etkilenmektedirler. Risklerin kaynağı olarak piyasa ve devleti görmektedirler. Sahip olduklarını kaybetme korkusu ve risklerin varlığını, haklar için mücadele etmek gerektiği düşüncesi, sivil toplum ve piyasa, şirketler arasında 20.yüzyılın başından beri kurulmuş olan güven ilişkisinin bozulduğunu göstermektedir.

Aydın ili Büyük Menderes Nehri'nin suladığı bereketli ovalar üzerinde kuruludur. Bu alanın yarıya takın kısmında tarım yapılmaktadır. Uygun ekolojik özellikler, yeryüzü şekli ve iklim koşullarının bulunduğu Aydın güçlü bir tarımsal potansiyele sahiptir. Sanayisi, ağırlıklı olarak tarımsal ürünleri işlemeye yönelik olan Aydın'da nüfusun neredeyse tamamı geçimini özellikle zeytin ve incir üretimine dayalı tarım sektöründen sağlamaktadır (AYTO, 2019). Buna karşın JES'lerin etkileri katılımcılar açısından ekonomik kayıp kaygısı yaratmaktadır. JES'lerin yarattığı işsizliğe karşı yeni bir istihdam yaratmadığı da görülmektedir. Bu bağlamda Aydın'da yaşayan katılımcılar küresel riskler ve sorunların farkında oldukları gibi çevre kirliliği gibi tehditlerle de karşı karşıyadırlar. JES'lerin ise en tehlikeli çevre kirliliği kaynağı olduğu kabul etmekte hatta JES'lerden kaynaklanan çevre tahribatı, canlıların zarar görmesi, zararlı salınımlar, doğal güzelliklerin ve yapının bozulması vb. tüm tehlikeler de yöre halkı tarafından yaşanmakta ve bilinmektedir. Tehlike ve risklerin sebebi olarak devletin ve şirketlerin usulsüz uygulamaları kabul edilmektedir. Aynı zamanda tehlikelerin önlenmesi, risklerin ortadan kaldırılması için birinci ve ikinci derecede sorumlulukların da devlet ve şirketlerde olduğu düşünülmektedir. Ancak devlet ve şirketlerin problemleri halkın ve doğanın yararına çözebileceğine dair güçlü bir inanç bulunmamaktadır. Kısaca eldeki tüm veriler, karşılaşılan zararlar ve risklerin çözüm üretilmesi gereken bir tehdit yarattığı ve çatışma konusu haline geldiğini göstermektedir.

Çevreci duyarlılıkları olan, materyalist ve post materyalist değerlerin bir arada varlığını sürdürdüğü ve büyük oranda örtüştüğünü gözlemlediğimiz yöre halkı JES'lerin yarattığı usulsüzlükler ve yıkım karşısında tepkisiz kalmamıştır. Duyarlılıklarını, en yüksek düzeyde JES'lerin zararları hakkında yakın çevrelerinde konuşarak etkilemeye çalışarak göstermeye çalışmışlar. Bununla birlikte imza atmak, derneğe üye olmak ya da protesto

gösterilerine katılmak gibi daha üst düzey etkinliklere azımsanamayacak oranlarda destek vermişler, sanal mecrayı da kullanmışlardır.

Günümüzde sermayenin akışkanlığı, iletişim teknolojilerinin gelişimi ile devletlerin vatandaşları karşısında temel görevlerini devrederek, görece siyaset dışı siyaseti benimsediği ve daha çok büyük sermayenin istek ve çıkarları yönünde hizmet etmeye başlaması vatandaşı ile ilişkisinde güvensizlik, gerilim ve çatışmaları yaşanması ihtimalini de hiç olmadığı kadar artırmış bulunmaktadır. (Steger, 2006). Ayrıca günümüzde zaman uzam ayrışmasının siyasetin ve sermayenin kurumlarını ulaşılması güç ve belirsiz hale getirmesinin yarattığı riskler yerel düzeyde bireylerin yaşamlarında karşılaştığı sorunlar olarak tezahür eder (Giddens, 2014: 28-39). Kolektif bir aktör olarak toplumsal hareketler sistemden kaynaklanmış bu sorunlarla yani özel çatışma örnekleri ile başlayarak sistemin tüm mantığını ilgilendiren problemleri su yüzüne çıkartırlar (Melucci, 2016: 82). O halde hareketi ortaya çıkaran itici güç sistemin yarattığı sorunun toplumun geneli tarafından paylaşılmasıdır. Bireysel hakların ihlâl edilmesi, çevrenin yıkımı, şiddet ya da yoksulluk vb. sorunlar insan haklarının, çevrenin, barışın ve refahın bir değer olarak yaygınlaşmasında ve kabul görmesinde etkili olurlar.

Değişim yaratmak üzere ortaya çıkan her sosyal hareket hedeflerine ulaşabilmek için sahip olduğu kaynakları harekete geçirir. Yeni Toplumsal Hareket teorisyenleri arasında kaynakların kolektif aktör olmadan harekete geçirilemeyeceği düşüncesi hâkim görüştür (Melucci, 2016: 79). Kolektif aktör toplumsal yapıda meydana gelen değişimlerin yarattığı kimlik inşası ile ortaya çıkar, egemen mantığı sorgulayarak yeni toplumsal pratikler, normlar ve kurumlar üretilmesine yani toplumsal hayatın yeniden inşa edilmesi için çaba sarf eder (Cohen, 2016: 112-120). Bu bakımdan kaynakların mobilize edilmesinde maddî çıkarılardan çok değer yönelimleri vardır. Değerler değişimi yaratabilmek ve hareketin sürekliliğini sağlayabilmek adına maddî kaynaklardan daha çok önem sahip unsurlardır.

Aydın bölgesinin JES sahası ilan edilmesinden sonra santral ve sondaj kuyularının hızla açılması ile başlayan çevresel yıkım JKH'nın kolektif aktör olarak oluşmasında etkili olmuştur. Mevcut durumda 2019 itibarıyla 750 kuyu ve sayıları 50'yi aşmış olan santral sayısı ve doğaya zararlı salınımların verilmeye devam etmesindeki artış hareketin de giderek büyüyüp devam etmesinin temel sebebi olacak gibi görünüyor.

Hareketin ortaya çıkışından itibaren gelişimini ve sürekliliğini sağlayan temel değerlerin yaşama ve doğaya sahip çıkmak olduğu görülmektedir. JES'ler hangi köy, ilçede zarar verdiyse ilk tepki olarak hukuksal mücadele başlatılmış şikâyetler, davalar gündeme gelmiştir. Hukuksal mücadele hareketin önde gelenleri tarafından gerçekleştirilmiştir. İçlerinde avukat, öğretmen, kimyager, gibi meslek gruplarından kimseler bulunan bu aktivistler iyi eğitilmiş, çevreye ve topluma karşı duyarlı, sorumluluk almaktan kaçınmayan, problem çözme yetenekleri gelişmiş bireylerdir. Dernek kurucuları olan bu kişiler arasında yakın arkadaşlık bağı, aynı köyde yaşamak, ya da aynı meslekî örgüte üye olmak gibi ilgileri bulunmaktadır. Bundan başka JES'den zarar gören köyde muhtarlık yaptıkları için bağlantı kurulmuş yine diğer aktivistler gibi duyarlılıkları olan kimselerdir. Bu ilgilerle bir araya gelerek fikir alışverişi yapmış ve mücadele içine girmişlerdir. Ancak dava sürecinin maliyeti ve şirketlerin gücü karşısında bireysel çabanın yetersiz olduğunu fark edildiğinde dernek kurmanın getireceği imkân ve fırsatlar düşünülerek GERÇED, AYÇEP GİBİ dernekler kurulmuştur.

Şirketlerin yaşam ve doğa yıkımı karşısında duyarsızlıkları ve JES'lerin sayıca artıyor olması karşısında dernek olarak yürütülen mücadelenin yetersiz kaldığı görüldüğü için Aydın ve Aydın dışındaki tüm derneklerin desteğini alabilmek adına bir çatı altında toplanmalarını sağlayacak plântformlar oluşturmuşlardır.

EGEÇEP ya da Ekoloji Birliği gibi plântformlarda bir araya gelen dernek yöneticileri yapılacak etkinlikleri plânlayarak, plântforma katılan ya da katılmayan ilgili gruplarla iletişime geçerek duyurularını yapmaktadır. Böylece çalıştaylar, mitingler, oturma eylemleri vb. katılım sağlamaktadırlar.

Karar alma ve etkinliklerin plânlanması sürecinde, derneklerin kuruluşunda öncülük eden kimselerin daima ön plânda olduklarını görülmektedir. Bu bir zorunluluk olarak algılanmamakta kişinin sorumluluk alma isteği ile birlikte gelişmektedir. Bu durum doğal olarak geliştiği ve bu kişilerin bilgi, beceri, deneyimleri değerli bulunduğu için formel olarak seçilmiş bir başkanlık değil harekete öncülük eden liderlik söz konusudur. Liderlerin dışında kalan aktivistlerden ise formel bir katılım, katı bir bağlılıktan çok gönüllülüğe bağlı destek yeterli görülmektedir.

Hareketin çevre ile iletişimi iki yoldan sürdürmektedir. Birinci yol JES'lerden zarar gören ya da görececek olan yerlere giderek ikamet eden kişilerle doğrudan iletişime geçerek

bilgi vermek, yardım etmek ve yardım talep etmek. İkinci olarak da harekete destek olmak isteyen kişiler ile yüz yüze ya da dijital iletişim araçlarını kullanarak bilgi alışverişini sürdürmek.

Bu açıdan bakıldığında aynı çatı altında toplanmış bir plâtfom oluşturmuş dernekler ve diğer sivil toplum kuruluşları tüm hareketi yönlendirmektedir. Plâtfoma dâhil olan örgütlerin liderleri sorumlulukları almak, diğer gruplarla haber akışını sağlamak bakımından merkezi konumdadır. Aynı liderler ile yakın ve sıkı iş birliği içinde bulunan yönetim kurulu üyeleri merkezin çevresinde yer almaktadır. Dernek üyeleri maddî yardımdan çok zaman ve etkinliklere katılım yönünden destek vererek, sorumluluk almak bakımından ikinci derece merkezin çevresinde yer almaktadırlar. Formel üyeliği olmayan ancak alınan kararlardan, etkinliklerden haberdar olan ya da şikâyetleri iletmek, zarar görenlere yardım etmek konusunda bağlantıları kurmaya çalışan kişiler de üçüncü derece merkezin etrafında yer almaktadır. Liderler ve dernek yöneticileri diğer derneklerin liderleri ve yöneticileri ile sürekli iletişim halindedirler. Haber akışı merkezden çevreye olabileceği gibi çevreden merkeze ya da daha farklı yönlerde sağlanmaktadır. Böylece yatay olarak sosyal ağlarla gelişen hareketin haber akışı da yatay biçimde gerçekleşir. Hareketin bu şekilde örgütlenmesini belirleyen ise formel kurallar değil gönüllülüktür.

Etkinliklerin organize edilmesinde JES'lerin zararları ile mücadele etmek amacıyla olan AYÇEM (Aydın Çevre Mücadelesi),AYÇEP (Aydın Çevre Platformu), GERÇED (Germencik Çevre ve Doğa Derneği) gibi gruplar rol almaktadır. Hareketi mobilize eden dernek yöneticileri ve üyelerinin demografik bilgilerine bakıldığında çoğunluğunu yüksek öğrenim gördüğü ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda bireyin hareketi mobilize eden bir aktör olarak etkinlik göstermesi ile iyi eğitim almış olmak arasında güçlü bir ilişki vardır. Harekete konuşarak, paylaşımlar yaparak ya da derneğe üye olmak, imza kampanyaları ve protestolara katılmak şeklinde destek verenlerin ise daha çok ilk ve orta öğretim seviyesinde oldukları görülmektedir.

Jeotermal Karşıtı Hareket, açılan davaları kazanmayı ve yeni kuyuların, santrallerin açılmasını engellemeyi başarıları arasında saymaktadır. Ayrıca yörede yaşayan halkı etkileyerek harekete destek vermelerini sağlamak da bir başarı olarak kabul edilmektedir. JKH'nın bir hareket olarak ortaya çıkışından itibaren var olan "siyasetin karışması" korkusu hareketin tüm mantığını etkilemektedir. Bu korku, ülkemizde 1980 öncesinde yaşanan olayların toplumun tüm kesimlerinde etkili olan korkuyu ifade etmektedir. Bu bakış açısı

ülkemizde “siyasete karışmak” şeklinde dile getirilmektedir. Siyasete karışmak ya da siyasetin karışması toplum üzerinde yıkıcı etkileri olan amaçların taşındığını anlatmaktadır. Bu sebeple hareket özellikle çevreci kaygıları vurgulayarak yıkımı değil yanlış uygulamaların düzeltilmesini hedeflediklerini dile getirmektedir.

Hareketin yalnızca çevreci kaygıları vurguluyor olmasına karşın toplumda hâkim olan korku harekete katılımı etkilemektedir. Hareketin kitleselleşmesini engelleyen bir başka etmen şirketler ve devlet tarafından çevrenin geri dönülmez biçimde yıkımından kaynaklanacak zararların, çevre felâketinin ne gibi sonuçlar doğuracağına yeterince bilinmemesidir. Bu bakımdan bilgi ve bilincin bir hareketi güçlendirecek, sürekliliğini sağlayacak önemli bir değişken olduğu söylenebilir. Çevre felâketlerinin nedenleri ve sonuçları hakkında bilgiler topluma yayıldıkça oluşacak olan düşünce yapısı çevre hareketlerinin daha çok kitle edineceğini düşündürmektedir. Siyasete karışmak ya da dış güçlerden korkmak bilgi ve bilinç arttıkça azalacaktır.

Ayrıca bir hareketin başarısında iletişim ve bilgi akışını sağlamak önem taşımaktadır. Hareket meşru temeller üzerinde yükselse dahi dış kamu ile bilgi paylaşımının sürekliliği ve etkili olması harekete destek vermektedir.

Özetlemek gerekirse Jeotermal Karşıtı Hareket şirketler ve devlet karşısında yaşam alanını korumak çatışmasından doğmuştur. Hareketin önde gelenleri yeni toplumsal hareketler aktörlerinin taşıdığı niteliklere sahiptir. Yüksek eğitilmiş, duyarlılıkları olan devletin ve şirketlerin hâkimiyeti karşısında yaşamı korumak isteyen kimselerdir. Sahip oldukları sosyal ilişki ve etki güçlerini kullanarak hareketi mobilize etmişlerdir. Sistemin kapalılığından dolayı mevcut siyasal sistemde müttefikler bularak çözümler üretmeye çalışmaktadırlar. Bu yüzden kurumsal olan siyasetle kurumsal olmayan siyasetin etkileşimi ile şekilleniyor görüntüsü vermektedirler. Mevcut siyasî yapıdaki fırsatları kullanarak değişim yaratmaya çalışmaktadırlar. Buna karşın protesto biçimleri, örgütlenme ve liderlik ilişkileri ve temaları, değer yönelimli hedefleri ile yeni sosyal hareketler teorisi ile örtüşmektedirler.

JES’lerin doğada ve insan yaşamında yaratacağı yıkımı engellemeye çalışan hareket devletin ve şirketlerin hâkim mantığını değiştirebilmek adına daha büyük kitleleri mobilize edememiştir. Hareketin daha geniş kitlelere ulaşamamasının sebepleri arasında, siyasal kültürümüzde hâkim olan “siyasallaşma korkusu” ve çevre yıkımının getireceği felâketler

hakkındaki bilinçsizlik bulunmaktadır. Bununla birlikte hareketin merkezinde yer alan aktivistler ile yöre halkı arasındaki iletişim eksikliği de katılımı etkilemektedir.

Günümüzde sermayenin, devletlerin ve sivil toplumun değişen yapıları sosyal hareketlerin de yeni görünüm almalarına sebep olmuştur. Sermayenin sürekli kar ederek kendini sürdürmek için doğayı ve insanı görmezden gelmesi çağımızın en önemli sorunlarını yaratmaktadır. Doğanın kendini yenileyemeyecek düzeyde tahrip olmasının yarattığı riskler ve tehditler çevre hareketlerinin ortaya çıkmasında etkili olduğu gibi Aydın ili ve bağlı ilçe ve köylerde ortaya çıkarak yaygınlaşan jeotermal karşıtı hareket de yine benzer bir sürecin sonucunda karşımıza çıkmış bulunuyor. Çalışma boyunca odağa aldığımız JES karşıtı hareketin sosyolojik olarak incelenmesi çarpıcı sayılabilecek birtakım sonuçlar ortaya koymuştur. Her çalışmanın mutlaka birtakım kısıtları ve sonraki araştırmacılara önerileri olacaktır: Bu hususta takip eden çalışmaların şu spesifik sorunsallara yanıt araması öneriler bilir: Risklerin doğası ve kolektif hareketi yaratma potansiyeli; Jeotermal Karşıtı Hareketin aktivistlerinin eğitim düzeyi ile hareketin mobilizasyon süreçlerinin incelenmesi; son olarak da çevresel konularda yaygınlaşan bilinçlenme,yaygın modern ve postmodern korkuların ve hareketin gelişimine etkisi incelenebilecek noktalardır.

5. KAYNAKLAR

- 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982, 11 9). *1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*.
- Arrighi, Hopkins, ve Wallerstein. (2015). *Sistem Karşıtı Hareketler*. (Çev. Kanat, C, Somay B., Sökmen, S.) İstanbul: Metis.
- Aydın, M. (1984). *Örgütlerde Çatışma*, . Ankara: Bas-Yay Matbaası .
- Bauman, Z. (2014). *Küreselleşme*. (Çev. Yılmaz, A.) İstanbul: Ayrıntı Yay.
- Beck, U. (2011). *Risk Toplumu*. (Çev. Kazım Özdoğan, B. D.) İstanbul: İthaki Yayınları.
- Beck, U. (2013). *Siyasallığın İcadı*. (Çev. Ülner, N.) İstanbul: İletişim.
- Bozkurt, Y., ve Bayansar, R. (2016, Mayıs). Yeni Toplumsal Hareketler Çerçevesinde Çevreci Hareket ve Gezi Parkı Olayları. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, cilt 14.
- Caig, j., ve Form, W. (2013). Toplumsal Hareketler ve Toplumsal Değişim. J. Caig, ve W. Form içinde, *Siyaset Sosyolojisi Devletler Sivil toplumlar ve Küreselleşme* (Çev. Sevimli, O.) , s. 419-447). Ankara: Phoenix.
- Castells, M. (2008). *Enformasyon Çağı, Ekonomi, Toplum ve Kültür-Kimliğin Gücü*. (Çev. Kılıç, E.) İstanbul: Bilgün Yayınları.
- Cohen, j. (2016). Strateji ya da Kimlik :Yeni Teorik Paradigmalar ve Sosyal Hareketler. K. Çayır içinde, *Yeni Sosyal Hareketler* (Çev. Çayır, K.), s. 101-112, İstanbul: Kaknüs.
- Coşkun, M. K. (2007). *Demokrasi Teorileri ve Sosyal Hareketler*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Çayır, K. (2016). Toplumsal Sahnenin Yeni Aktörleri. K. Çayır içinde, *Yeni Sosyal Hareketler* (s. 11-30). İstanbul: Kaknüs Sosyoloji.
- Çetinkaya, Y. (2015). Tarih ve Kuram Arasında Toplumsal Hareketler. Y. Çetinkaya içinde, *Toplumsal Hareketler -Tarih, Teori, Deneyim* (s. 25-71). İstanbul: İletişim.
- Çevre Kanunu. (1983). *Resmi Gazete*.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı KHK. (2011, 6 29). *Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*.
- Delibaş, K. (2015). *Sosyal Hareketler Dersi Basılmamış Ders Notları*. Adnan Menderes Üniversitesi, SBE Sosyoloji ABD, Yüksek Lisans.
- Delibaş, K. (2017). *Risk Toplumu-Belirsizlikler ve Söylentiler Sosyolojisi*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A. (2014). *Modernite ve Bireysel Kimlik*. (Çev. Ü. Tatlıcan,) İstanbul: Say Yayınları.

- Giddens, A. (2014). *Modernliğin Sonuçları*. (Çev.E. Kuşdil,) İstanbul: Ayrıntı.
- Göktuna Yaylacı, F. (2011). Toplumsal Hareketler ve Kuramsal Yaklaşımlar. B. Kartal, ve B. Kümbetoğlu içinde, *Yeni Toplumsal Hareketler* (s. 32-58). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Hank, J., Larana, E., ve Gusfield, J. (2016). Kimlikler,Şikayetler ve Yeni Sosyal Hareketler. K. Çayır içinde, *Yeni Sosyal Hareketler* (K. Çayır, Çev., s. 121-149). İstanbul: Kaknüs.
- Hank, J., Larana, E., ve Gusfield, J. (2016). Kimlikler,Şikayetler ve Yeni Sosyal Hareketler. K. Çayır içinde, *Yeni Sosyal Hareketler* (s. 121-149). İstanbul: Kaknüs.
- İçli, G. (2015, 10/14). Yeni Toplumsal Hareket Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, s. 421-431.
- JEAUM, A. (2015). *Jeotermal Enerjinin Çevresel Etkileri*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Jeotermal Enerji Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Keleş, R. (2015). *Çevre Sorunları ve Çevre Politikası*. İzmir: Yakın Kitabevi.
- Keleş, R. (2015). *100 Soruda Çevre Sorunları ve Çevre Politikası*. İzmir: Yakın Kitabevi.
- Keleş, R., Hamamcı, C., ve Çoban, A. (2015). *Çevre Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Melucci, A. (2016). Çağdaş Hareketlerin Sembolik Meydan Okuması. K. Çayır içinde, *Yeni Sosyal Hareketler* (K. Çayır, Çev.). İstanbul: Kaknüs Sosyoloji.
- Offe, C. (2016). Yeni Sosyal Hareketler:Kurumsal Politikanın Sınırlarının Zorlanması. K. Çayır içinde, *Yeni Sosyal Hareketler* (K. Çayır, Çev., s. 47-73). İstanbul: Kaknüs Sosyoloji.
- Orum, ve Dale. (2009). *Siyaset Sosyolojisi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Resmi Gazete. (2019, Temmuz 23). *Aydın Jeotermal Sahalar İhalesi*.
- Steger, M. B. (2006). *Küreselleşme*. (A. Ersoy, Çev.) İstanbul: Dost Kitabevi.
- Tilly, C. (2015). Toplumsal Hareketler Yirmibirinci Yüzyıla Giriyor. D. Çetinkaya içinde, *Toplumsal Hareketler ;Tarih,Teori ve Deneyim* (s. 153-198). İstanbul: İletişim.
- Touraine, A. (2016). Toplumdan Toplumsal Harekete. K. Çayır içinde, *Yeni Sosyal Hareketler* (K. Çayır, Çev., s. 31-46). İstanbul: Kaknüs Sosyoloji.
- Tuna, M. (2006). *Türkiyede Çevrecilik "Türkiye'de Çevreye İlişkin Toplumsal Eğilimler*. Ankara: Nobel.
- Tuna, M. (2014). Çevre Sosyolojisinin Ortaya Çıkışı ve Çevre Toplum İlişkilerininTarihsel Evrimi. M. Tuna içinde, *Çevre Sosyolojisi* (s. 2-16). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

- Tuna, M. (2014). Türkiye'de Çevre ve toplum. M. Tuna içinde, *Çevre sosyolojisi* (s. 79-105). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Tuna, M. (2015). Türkiye'de Çevre Toplum İlişkileri ve Çevre Sosyolojisi. *Sosyoloji Konferansları*, (s. 291-318).
- Uysal, A. (2010). Toplumsal Hareketler İçin Kaynak Yaratma ve Kullanma Stratejileri. *Eskişehir Osmangazi ünivesitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 217-239.
- Wallerstein, I. (2016). *Bildiğimiz Dünyanın Sonu*. (Çev. Birkan,T.) İstanbul: Metis
- Yaylacı, F. G. (2011). Yeni Toplumsal Hareketler. B. K. Bilhan Kartal içinde, Yeni Toplumsal Hareketler (s. 33-59). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Yıldırım, A.ve Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları.

İnternet Kaynakları

- www.evrensel.net*. (2016, Mayıs 21). Mayıs 21, 2016 tarihinde Evrensel Web Sitesi: <http://www.evrensel.net/haber/109046/efeler-jeotermal-yikima-karsi> 21.05.2016 /00:48 adresinden alındı
- www.evrensel.net*. (2015, Şubat 1). Temmuz 20/6:30, 2019 tarihinde Evrensel Web Sitesi: <https://www.evrensel.net/haber/103522/imamkoy-jese-karsi-cikiyor> adresinden alındı
- www.sözcü.com*. (2019, Ağustos 1). Ağustos 2,07:09, 2019 tarihinde Sözcü web sitesi: <https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/aydinda-cevrecilerden-jes-ihaleleri-oncesi-basin-aciklamasi-5261898/> adresinden alındı
- www.haberler.com*. (2016, Mayıs 9). Temmuz 28/14:40, 2019 tarihinde Haberler.com: Aydın'ın Efeler ilçesinde, il geneline kurulan jeotermal tesislerin çevreye etkilerini göstermek için düzenlenen kermes eyleme dönüştü. adresinden alındı
- www.cumhuriyet.com.tr*. (2015, Mart 25). 5 19/19:18, 2018 tarihinde Gerdanlığa Jeotermal Karanlığı: http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/cevre/234441/Gerdanliga_jeotermal_karanligi.html adresinden alındı
- www.evrensel.net*. (2015, Mart 29). Mayıs 21/9:30, 2016 tarihinde Efeler Jeotermal Yıkıma Karşı: <http://www.evrensel.net/haber/109046/efeler-jeotermal-yikima-karsi> 21.05.2016 /00:48 adresinden alındı
- www.cumhuriyet.com.tr*. (2015,Mart 29). 3 29/21:22, 2016 tarihinde [www.cumhuriyet.com.tr: 11-http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/cevre/234441/Gerdanliga_jeotermal_karanligi.html](http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/cevre/234441/Gerdanliga_jeotermal_karanligi.html) 29.02.2016 13:55 adresinden alındı
- www.birgün.net*. (2018, Aralık 24). Temmuz 28/ 15:07, 2019 tarihinde [www.birgün.net: https://www.birgun.net/haber-detay/kizilcakoyde-bekleyis-suruyor.html](https://www.birgun.net/haber-detay/kizilcakoyde-bekleyis-suruyor.html) adresinden alındı

- www.yeniasya.com.* (2015, Eylül 2). Haziran 10/16:00, 2019 tarihinde Asırlık Zeytin Ağaçlarını Kökünden Söktüler: https://www.yeniasya.com.tr/gundem/asirlik-zeytin-agaclarini-kokunden-soktuler_358923 adresinden alındı
- www.yesilgazete.org.* (2015, Eylül 27). Mayıs 6/15:55, 2016 tarihinde Yeşilgazete Web Sitesi: <https://yesilgazete.org/blog/2015/09/27/temiz-enerji-kirli-mi-aydin-yilmazkoy-jeotermal-enerji-santrali-kenan-kahya/> adresinden alındı
- www.haber24.com.* (2016, Ocak 10). Şubat 29/21:02, 2016 tarihinde Aydın'da Çevre Kurultayı Gerçekleştirildi: - <http://www.haber24.com/aydin-da-cevre-kurultayi-gerceklestirildi-haberi-263378> 29.02.14:39 adresinden alındı
- www.aydin hedef.com.* (2016, Mart 13). 5 19/17:28, 2018 tarihinde Menderes Ovası Sahra Çölü mü ?: <http://www.aydin hedef.com.tr/guncel/13/03/2016/menderes-ovasi-sahra-colu-mu/galeri/4> adresinden alındı
- www.evrensel.net.* (2016, Kasım 7). Mayıs 19/24:00, 2018 tarihinde www.evrensel.net: <https://www.evrensel.net/haber/295055/germencikin-ilk-jeotermal-davasini-halk-kazandi> adresinden alındı
- www.evrensel.net.* (2017, Mart 26). Mayıs 19/20:15, 2018 tarihinde Aydın'da Çevre Kurultayı Yasam Hakkı İçin Elbette Siyaset: <https://www.evrensel.net/haber/313587/aydinda-cevre-kurultayi-yasam-hakki-icin-elbette-siyaset> adresinden alındı
- www.hurriyet.com.* (2017, Ağustos 6). Mayıs 19/23:49, 2018 tarihinde Kuşadası Çevre Buluşması: <http://www.hurriyet.com.tr/kusadası-cevre-bulusması-kirsal-caferli-mahall-40542150> adresinden alındı
- www.evrensel.Net.* (2017, Ağustos 12). Mayıs 19/13:41, 2018 tarihinde Aydın'dan Amasra'ya Yasamı Savunmak İçin: <https://www.evrensel.net/haber/329245/aydından-amasraya-yasamı-savunmak-icin> adresinden alındı
- www.evrensel.Net.* (2017, Ağustos 12). Mayıs 19/16:42, 2018 tarihinde www.evrensel.net: <https://www.evrensel.net/haber/329245/aydından-amasraya-yasamı-savunmak-icin> adresinden alındı
- www.birgün.net.* (2018, Eylül 7). Temmuz 20/18:09, 2019 tarihinde [www.birgün.net](http://www.birgun.net): <https://www.birgun.net/haber-detay/kizilcakoy-halki-jeotermal-nobetinde-229648.html> adresinden alındı
- www.haberturk.com.* (2016, Mayıs 9). Mayıs 19/02:21, 2018 tarihinde Jeotermale Karşı Düzenlenen Kermes Eyleme Dönüş: <http://www.haberturk.com/yerel-haberler/haber/45086281-jeotermale-karsi-duzenlenen-kermes-eyleme-donustu> adresinden alındı
- www.wikipedia.org.* (2016, Mayıs 12). Mayıs 12/10:30, 2016 tarihinde www.wikipedia.org: tr.wikipedia.org/wiki/De%27Ferlerin_de%27Fi%27mesi#Inglehart adresinden alındı

- www.suvaridergi.org.* (2016, Mayıs 9). Mayıs 9/11:43, 2016 tarihinde www.suvaridergi.org/content/view/2085/1/ 1 09.05.2016 17:00: <http://www.suvaridergi.org/content/view/2085/1/> adresinden alındı
- www.hurriyet.com.* (2016, Mayıs 22). Mayıs 22/12:21, 2016 tarihinde Aydınlıların Jeotermal Feryadı: 9-<http://www.hurriyet.com.tr/aydinlilarin-jeotermal-feryadi-28377610> 22.05.2016/23:07 adresinden alındı
- www.aydinpost.com.* (2016, Haziran 4). 5 19/14:05, 2018 tarihinde Jeotermale Karşı Sesiz Çıglık: <https://www.aydinpost.com/aydinda-jeotermale-karsi-sessiz-ciglik-246358h.htm> adresinden alındı
- www.eie.gov.tr.* (2016, Mayıs 6). Mayıs 6 /15:40, 2016 tarihinde Jeotermal Kullanabilir Alanları: http://www.eie.gov.tr/yenilenebilir/jeo_kullanim_alanlari.aspx adresinden alındı
- www.yesilgazete.org.* (2015, 09 27). 5 6/15:55, 2016 tarihinde Temiz Enerji Kirli mi?: <https://yesilgazete.org/blog/2015/09/27/temiz-enerji-kirli-mi-aydin-yilmazkoy-jeotermal-enerji-santrali-kenan-kahya/> adresinden alındı
- www.evrensel.net.* (2017, Haziran 19). Mayıs 19/20:41, 2018 tarihinde [www.evrensel.net: Aydın Çevre Platformu Musluca köylülerini ziyaret etti](https://www.evrensel.net/haber/324053/aydin-cevre-platformu-musluca-koylulerini-ziyaret-etti) <https://www.evrensel.net/haber/324053/aydin-cevre-platformu-musluca-koylulerini-ziyaret-etti> adresinden alındı
- www.akinyakan.av.tr.* (2017, 11 20). 5 20/21.00, 2018 tarihinde Germencik Tekin Köyünün İkinci Jeotermal Zaferi: <http://www.akinyakan.av.tr/2018/01/germencik-tekinkoyunun-ikinci-jeotermal-zaferi/> adresinden alındı
- www.cihan.com.* (2016,Mayıs 22). 5 22/21:03, 2016 tarihinde Jeotermal Kuyulari İçin 2 bin 500 İmzalı Suç Duyurusu: 10-<https://www.cihan.com.tr/tr/germencikteki-jeotermal-kuyulari-icin-2-bin-500-imzali-suc-duyurusu-1759153.htm>22.05.2016/23:07 adresinden alındı
- www.wikipedia.org.* (2016, 12 Mayıs). Mayıs 19/22:45, 2018 tarihinde Jeotermal Enerjinin Tarihi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Jeotermal_enerji#Jeotermal_enerjinin_tarih.C3.A7esi_.5B2.5D adresinden alındı
- www.nazilliadalet.org.* (2016, Mayıs 23). Mayıs 23,12:5, 2016 tarihinde İncirle Jeotermal Mesajı Verdiler: 15-<http://www.nazilliadalet.org/incirle-jeotermal-mesaji-verdiler-1225956h.htm> 23.05.16/09:29 adresinden alındı
- web sitesi AYTO.* (2019, 06 1). 06 01/12:30, 2019 tarihinde Aydın Hakkında: <https://www.ayto.org.tr/icerik/aydin-hakkinda> adresinden alındı
- www.artigercek.* (2018, Aralık 2018). Temmuz 28/22:00, 2019 tarihinde [www.artigercek: kizilcakoy-de-koylulerin-direnisi-suruyor-lanet-olsun-verdigim-oylara](https://www.artigercek.com/haberler/kizilcakoy-de-koylulerin-direnisi-suruyor-lanet-olsun-verdigim-oylara) adresinden alındı

www.hurriyet.com. (2015, Ağustos 3). Şubat 29/24:20, 2016 tarihinde Aydın Germencik'te Jeotermal Eylemi: http://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/aydin-haberleri/aydin-germencik-te-jeotermal-eylemi_150498/ 29.02.2016/13:19 adresinden alındı

6. EKLER

Ek 1. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji ABD Saha Çalışması Anket Formu

ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYOLOJİ ABD
SAHA ÇALIŞMASI ANKET FORMU

Bu anket çalışması Adnan Menderes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Kayhan Delibaş'ın yürütücülüğünde “*Jeotermal Karşıtı Hareket*” konulu BAP Projesinin saha araştırması amacıyla yapılmaktadır. Anketimize vereceğiniz bilgiler sadece araştırma projesi çerçevesinde bilimsel amaçlı olarak kullanılacak olup herhangi bir üçüncü şahıs ya da kurumlarla paylaşılmayacağı gibi bilimsel amacı dışında kullanılmayacaktır. Vereceğiniz bilgiler çalışmanın güvenilirliği ve başarısı için önemlidir. Katkınız için şimdiden çok teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Kayhan DELİBAŞ
Proje yürütücüsü

Öğretmen Canan Semerci
Araştırmacı

I. DEMOGRAFİK BİLGİLER:

1. Adınız ve soyadınız (İsteğe bağlı): ...
2. Oturduğunuz semt ve mahalle: ...
3. Cinsiyetiniz: 0-K 1- E
4. Doğum Tarihiniz: Yaşınız:
5. Hangi ilde doğdunuz? .
6. Yaşadığınız yer kent merkezi mi, ilçe mi, yoksa köy müdür?

İl merkezi	
İlçe/Kasaba	
Köy	
Diğer:	

7. Eğitim durumunuz?

1. Bir okul bitirmedim		5. Lise mezunu	
2. İlkokul mezunu		6. Lise dengi meslek okulu mezunu	
3. Ortaokul mezunu		7. Yüksek okul ya da fakülte mezunu	
4. Ortaokul dengi meslek okulu mezunu		8. Diğer:	

8. Mesleğiniz: ...

9. Herhangi bir işte çalışıyor musunuz?

1-Evet 0- Hayır

10. Ne iş yapıyorsunuz?

11. Çalıştığınız bu işte sosyal güvenceniz var mı?

0. Yok	
1. SGK Kamu/Emekli Sandığı	
2. SGK Özel Sektör	
3. BAG-KUR	
8. Diğer:	

12. Sizin aylık geliriniz aşağıdaki seçeneklerden hangisine en yakındır?

0.1000 TL		3.3022 – 4000 TL		6.8001–10000 TL
1. Asgari ücret		4.4001 – 6000 TL		7.10.001 -15000 TL
2.2020–3021 TL		5.6001- 8000TL		8.15.001 TL ve üzeri

13. Ailenizin toplam aylık geliri ne kadar?

0.1000 TL		3.3022 – 4000 TL		6.8001–10000 TL
1.Asgari ücret		4.4001 – 6000 TL		7.10.001 -15000 TL
2.2020–3021 TL		5.6001- 8000TL		8.15.001 TL ve üzeri

14. Kendinizi aşağıdaki sosyo-ekonomik gelir gruplarından hangisine daha yakın görüyorsunuz?

1.Alt 2-Orta-Alt 3-Orta 4-Orta-Üst 5-Üst

15-Sizin ve ailenizin geçim durumunu düşündüğünüzde aşağıdaki seçeneklerden hangisi sizi en iyi ifade eder?

5-Çok rahat geçinebiliyoruz.	
4-Rahat geçinebiliyoruz.	
3-İdare eder	
2-Zor geçiniyoruz	
1-Çok zor geçiniyoruz	

II. ANKET SORULARI

1-Günümüzde dünya genelinde kabul edilen sorunlardan bazıları aşağıda sıralanmıştır. Siz bu sorunlardan hangisi ya da hangilerini hayatınızı etkileyen bir sorun olarak düşünüyorsunuz? Hayatınızı etkilediğini düşündüklerinize evet, düşünmediklerinize hayır, Eger emin değilseniz emin değilim şeklinde cevaplayabilirsiniz.

	3Evet	2Emin değilim	1Hayır	0Bilmiyorum
1 Yoksulluk				
2 İnsani değerlerin azalması				
3 Şiddet				
4 İklimlerin değişmesi,doğanın tahrip olması.				
5 İsraf				
8 Diğer				

2- Eğer birinci soruda belirtilen herhangi bir problem hakkında düşündüyseniz, sizi bu soruna (sorunlara) yönelten nedenler aşağıdakilerden hangisi olabilir? Bir sıralama yapabilir misiniz.

	1.neden	2.neden	3.Neden
1 Yaşadıklarım sonucu bu konulara dikkat etmeye başladım.			
2 Televizyon, gazete vb.de aktarılan bilgilerden etkilendim.			
3 Toplumdaki sorunlara duyarlı kişi ya da kurumların bilgilendirmesi ile bilinç oluştu			

3- Günlük hayatta meydana gelen gelişmeler, aşağıda sıralanan düşüncelerin sizde oluşmasına neden oldu mu? Eğer bunları düşündüyseniz evet, düşünmediyseniz hayır, emin değilseniz bazen şeklinde cevaplayabilirsiniz.

	3 Evet	2Emin değilim	1 Hayır	0 bilmiyorum
1 Yaşamak giderek daha karmaşık ve güvensiz bir hal alıyor.				
2 Sahip olduğum herşeyi bir kanun değişikliği ile kaybedebilirim.				
3 Şirketlerin gücü hiçbir hak, hukuk tanımıyor.				
4 Devletin ve şirketlerin gücü karşısında kendimi korunmasız hissediyorum.				
5 Mülkiyet, çalışma, çevrenin korunması ile ilgili haklar yeniden düzenlenmeli.				
6 Mülkiyet, çalışma, çevre ile ilgili haklarım için mücadele etmem gerektiğini düşünüyorum.				
8 Diğer				

4- Çevre sorunları günümüzdeki gelişmelerle birlikte ortaya çıkan pek çok sorundan biridir. Aşağıda belirtilen durumlar ile çevre sorunları arasında ilişki olduğunu hiç düşündünüz mü? Eğer düşündüyseniz evet, düşünmediyseniz hayır, emin değilseniz bazen şeklinde cevaplayabilirsiniz.

	3Evet	2Bazen	1Hayır	0bilmiyorum
1 Ülkelerin,iş adamlarının zenginleşme isteği sebebi ile doğayı görmezden gelmesi.				
2 İnsanların tüketime yönelik yaşam tarzı.				
8 Diğer				

5- Aşağıdakilerden hangisi sizi en iyi tanımlar? 1den 3'e bir sıralama yapabilir misiniz?

	1.	2.	3.
1 Yoksulluk karşıtı			
2 İnsani değerleri savunan			
3 Şiddet karşıtı			
4 Çevreye duyarlı			
5 İsrاف karşıtı			
6 Hiçbiri tanımlamaz.			
7 Bilmiyorum			

6-Önümüzdeki 10 yıl içinde, ülkemizin hedeflerinin neler olması gerektiği tartışma konusu olmaktadır. Aşağıda, farklı insanların öncelik verdiği bazı hedefler sıralanmaktadır. Bunlar içinde size göre en başta gelen hedef hangisi olmalıdır? Peki'den sonra ikinci en önemli hedef hangisi olmalıdır.

(Anketöre: Birinci ve ikinci en önemli hedefi sorarak, cevapları daire içine almız.)

	Birinci Hedef	İkinci Hedef
1 Yüksek ekonomik kalkınma hızı	1	1
2 Ülkenin güçlü bir savunma kuvvetine sahip olması	2	2
3 Kişinin yaşadığı çevrede ve işinde daha çok söz hakkına sahip olması	3	3
4 Şehirlerin ve köylerin güzelleştirilmesi	4	4
5 Bilmiyorum	5	5
8 Diğer	6	6

7-Şimdi, size bir liste daha... Size göre bunların içinde en önemlisi hangisi? Peki’den sonra ikinci en önemli hedef hangisi olmalıdır.

	Birinci Hedef	İkinci Hedef
1 İstikrarlı bir ekonomi	1	1
2 Daha insancıl bir topluma doğru ilerleme	2	2
3 Fikirlerin paradan daha önemli olduğu bir topluma doğru ilerleme	3	3
4 Suç ve suçlularla mücadele	4	4
5 Bilmiyorum	5	5
8 Diğer	6	6

8-Aşağıda verilen çevre kirliliği ve nedenleri sizin ve ailenizin yaşamı açısından hangi boyutta tehlike yaratmaktadır?

	çok tehlikelidir(5)	Tehlikelidir(4)	Bir dereceye kadar tehlikelidir(3)	Tehlikeli değildir(2)	çok tehlikeli değildir(1)	Bilmiyorum(0)
1 Genellikle arabaların yol açtığı hava kirliliği						
2 Genellikle, rüzgâr, güneş santrallerinin yol açtığı kirlilik						
3 Genellikle jeotermal santrallerinin yol açtığı kirlilik						
4 Genellikle endüstrinin yol açtığı hava kirliliği						
5 Genellikle tarımda kullanılan böcek ilaçları ve kimyasalların yol açtığı kirlilik						
6 Genellikle, akarsu ve göl kirliliği						
7 Genellikle sera etkisi yol açtığı dünya ısısındaki artış.						

9-Peki günümüzde yaşanan sorunların çözümünde birinci derecede sorumluluk kime ait olmalı. ...den sonra ikinci olarak kim sorumlu olmalıdır?

	sorumludur	sorumludur
1 Ülkelerin kendileri	1	1
2 Avrupa Birliği gibi uluslar arası örgütler	2	2
3 İşadamları ve şirketler	3	3
4 Sivil toplum örgütleri	4	4
5 Üniversiteler ya da bilim insanları	5	5
6 Halk	6	6
7 Bilmiyorum	7	7

10 Doğanın korunması için gereken yatırımlara kaynak yaratılabilmesi adına daha fazla vergi ödemeye gönüllü olur muydunuz?

3 Evet	2 Belki	1 Hayır	0 Bilmiyorum
--------	---------	---------	--------------

11-Diğer insanlarla karşılaştırıldığında, çevre açısından doğru olanı yapmak için ne kadar çaba sarf ettiğinizi düşünüyorsunuz?

Diğer insanlardan daha fazla çaba sarf ederim.(5)	
Biraz daha fazla çaba sarf ederim.(4)	
Hemen hemen aynı çabayı sarf ederim.(3)	
Biraz daha az çaba sarf ederim.(2)	
Diğer insanlardan daha az çaba sarf ederim.(1)	
Bilmiyorum(7)	

12-Kurulmakta olan ya da kurulan JES ler sizin için ne ifade ediyor? Birkaç cümle ile ifade edebilir misiniz?

13-Aydın ve çevresinde çok sayıda jeotermal santral faaliyet gösteriyor ve santraller hakkında bir tartışma var. Bu bakımdan aşağıda verilen ifadelerden size uygun olan, düşüncenizi yansıtanları evet ya da hayır biçiminde belirtir misiniz? Kararsız kaldığınız ifadelere kısmen ya da cevap vermek istemediğiniz ifadeler de bilmiyorum diyebilirsiniz.

	Ev	Kısmen	Hayır	Bilmiyorum
Jeotermal santrallerden dolayı kendim ve yakınlarımla bahçelerimiz, tarlalarımız ve ürünlerimiz zarar gördü.				
İncir işletmelerinde, incir ya da zeytin bahçelerinde ücretli olarak çalışıyorum. Ürünler zarar gördüğünden eskisi gibi iş bulamıyorum				
Santraller incir, zeytin kalitesini düşürdüğü için yakın zamanda yörenin geçim kaynakları bitecek.				
Santrallerin görüntüsü, kalabalık borular vs. doğal güzelliği bozuyor.				
Jeotermallerin etkileri ile bu bölgenin doğal yapısı bozuluyor.				
Santrallerden rahatsızlık verecek düzeyde gürültü, kimyasal atık ve koku çevreye yayılıyor.				
Santrallerin kurulmasından beri solunum yolu hastalıkları, alerjiler arttı, kanser fazlaştı.				
Jeotermal santraller yeni iş imkânı sağladı. Yöremizin ekonomik kalkınmasını katkıda bulunuyor.				
Kendim (aile bireyilerinden biri) geçimimi santralde çalışarak sağlıyorum.				
Jeotermal santraller doğaya en az zarar veren enerji kaynaklarından birisidir.				
Menderes havzasında sanayi atıkları, zirai ilaçlar vb. etmenlerle oluşan kirlilik de insan yaşamını bitkileri ve hayvanları JESler kadar tehdit ediyor.				
Devlet ve şirketlerin karşısında bizlerin hakkını savunacak bir gücün olması gerektiğini düşünüyorum.				

14-Eğer JES lerden zarar gördüyseniz tam olarak ne oldu, biraz anlatabilir misiniz?

15-Jeotermal santrallerin çevreye 'zararlı' olduğunu nasıl/nerden/kimden öğrendiniz? İlk üç kaynağı belirtir misiniz?

	1	2	3
Yaşadığım yörede doğrudan gördüğüm, etkilendiğim için biliyorum.			
Yakın çevre, arkadaş ya da komsumdan duydum.			
Televizyon, gazete, dergi vb. de okudum.			
Şirket sahiplerinin düzenlediği ÇED toplantısı/bilgilendirme toplantılarından öğrendim.			
Çevreci grupların gerçekleştirdiği konferans, kermes, protesto, yürüyüş gibi çeşitli etkinliklerden duydum.			
Facebook,instagram,twitter gibi sosyal medya araçlarında gördüm.			
Fikrim yok ,duymadım.			

16-Enerji santrallerinin çevreye verdiği zararı engellemek için çözüm yolları neler olabilir? Bir sıralama yapabilir misiniz? Size göre bunların içinde en öncelikli hangisi? Peki’den sonra ikinci ve üçüncü en önemli çözüm hangisi olmalıdır?

	1.Çözüm	2.Çözüm	3.Çözüm	0 Bilmiyorum
Devletler tarafından şirketlerin çevreye zarar vermesini engelleyen yasalar çıkarılır ve uygulanırsa.				
Şirketler çevreye ve yöre halkının yaşamına duyarlılaşır.				
Enerji ihtiyacını karşılamak için daha çok enerji santrali yapmak yerine, enerji tasarrufu politikaları üretilirse.				
Tüketime dayalı olan yaşam tarzının değişmesi tüm dünyada için çaba sarf edilirse.				
İnsanlar bilinçlenir, haklarını korumak için birlik olursa.				

17-Hangisi devletin ve jeotermal enerji santralleri işleten şirketlerin çevreye karşı tutumunu değiştirmek konusunda daha etkili olabilir?

	katılıyorum	Kısmen katılıyorum	katılmıyorum	Bilmiyorum
Bireysel olarak dilekçe vererek, çaba göstermek				
Sivil toplum kuruluşları aracılığı ile şikâyetleri dile getirip hukuki mücadele vermek.				
Santraller usulüne uygun işletiliyor çevreye zarar vermiyor. Bir şey yapmaya gerek yok.				
Yurttaş olarak çevreyi koruyan yasaların çıkarılması ve uygulanması için protesto ve gösteriler yapmak				
Televizyon, gazete, sosyal medyanın dikkatini çekerek sorunları gündeme getirmek ve yasa koyucuların harekete geçmesini sağlamak.				
Gerekirse santrallerin çalışmalarını engelleyerek, işgal ederek veya maddi zarar vererek JES leri durdurmak.				
Hiçbir şekilde devletin ve JES leri işleten şirketlerin çevreye karşı tutumu değişmez.				
Herşey olması gerektiği gibi, sorun görmüyorum.				
Diğer				

18- Sizde JES lere karşı çıkanların en önemli iddiası nedir?

19-Sizce göre JES lere karşı çıkanlar bunu neden yapıyor olabilirler?

	katılıyorum	Kısmen katılıyorum	katılmıyorum	Bilmiyorum
JESlerden dolayı bahçesi, tarlası, ürünleri zarar görmüştür.				
Olası risklerden-zararlardan korktukları için.				
Çevreye karşı duyarlı olduklarından				
Büyük şirketlerin daha çok kar etmek için çevre ve insan yaşamını yok saymalarına karşı oldukları için				
Dış güçlerin ülkemizi karıştırmak için bir oyunu olabilir				

20-Aydın ve çevresinde JESlerin zararlı etkilerine karşı faaliyet gösteren grupları ya da dernekleri hangi bakımdan ya da bakımlardan başarılı buluyorsunuz?

	Evet	Kısmen	Hayır	Bilmiyorum
JESlere karşı çok sayıda insanı etkileyerek, kamuoyu oluşturdular.				
Bilgilendirerek çevreye duyarlı bireylerin sayısını artırdılar.				
JES lere karşı hukuki mücadeleleri kazanıyorlar.				
JES lerin çalışmalarını durdurmayı başardılar.				
Diğer çevreci gruplarla birleşip bir daha geniş kitlelere ulaştılar.				
Mücadele edecek ya da başarılı olacak bir sorun olduğunu düşünmüyorum.				
Haksızlığa uğrayanların hakkını savunan bir güç oldular.				
Başarılı bulmuyorum.				

21-Geçtiğimiz 12 ay boyunca JESlerin etkilerine karşı aşağıda sıralanan hangi etkinliklerde bulundunuz?

	Evet (2)	Hayır (1)	Bilmiyorum(0)
Temel amacı jeotermallerin zararlarını engellemek ve çevreyi korumak olan derneğe üye oldum.			
Jeotermal kirliliği ile ilgili dilekçe yazdım ya da imza kampanyasında imza attım.			
Çevresel bir sorunla ilgili bir protesto veya gösteriye katıldım.			
Yakın çevremde jeslerin zararları hakkında konuşarak etkilemeye çalıştım.			
Sosyal medyada (twitter ,facebook gibi)konuyla ilgili paylaşımlar yaptım.			
Bu konu ile ilgili hiçbir şey yapmadım.			

22-Aydın ve çevresinde jeotermalin zararlı etkilerine karşı faaliyet gösteren grupların, derneklerin daha geniş kitlelere ulaşmasını engelleyen nedenler neler olabilir?

	Evet (2)	Kısmen(1)	Hayır (0)	Bilmiyorum
Jeotermallerin çevreye zarar verdiği filan yok.				
Ben katılmasam da nasıl olsa birileri yapıyordur düşüncesi hakim olduğu için.				
Jeotermalden zarar gören çok olmadığı için desteklenmiyor.				
Derneklerin etkinlikleri yeterince duyurulmuyor.				
Dilekçeler vb. şikâyetler ,yetkililer tarafından dikkate alınmıyor.				
Devlet bakanlık veya valilikler yolu ile sorunları takip eder, çözer.				
İnsanlarda çevre bilinci olmadığı için olanları anlayamıyor.				
Derneğe üye olmak, protestolara katılmak insanları korkutuyor, olabilir.				
Dernekler para yemekten başka birsey yapmaz.				
İnsanların derneğin etkinliklerine ayırabilecek zamanı yok.				
Diğer....				

23-Anketimiz burada sona eriyor, sizin eklemek ya da sormak istediğiniz bir şey var mı?

Anket için bize kıymetli zamanınızı ayırarak bilimin gelişmesine katkı sağlamanızdan dolayı proje yürütücüsü **Prof. Dr. Kayhan DELİBAŞ** adına sizlere çok teşekkür ediyoruz.

Ek 2. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji ABD Saha Çalışması Görüşme Formu

ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYOLOJİ ABD
SAHA ÇALIŞMASI GÖRÜŞME FORMU

Bu anket çalışması Adnan Menderes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi **Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Kayhan Delibaş**'ın yürütücülüğünde “*Jeotermal Karşıtı Hareket*” konulu BAP Projesinin saha araştırması amacıyla yapılmaktadır. Anketimize vereceğiniz bilgiler sadece araştırma projesi çerçevesinde bilimsel amaçlı olarak kullanılacak olup herhangi bir üçüncü şahıs ya da kurumlarla paylaşılmayacağı gibi bilimsel amacı dışında kullanılmayacaktır. Vereceğiniz bilgiler çalışmanın güvenilirliği ve başarısı için önemlidir. Katkınız için şimdiden çok teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Kayhan DELİBAŞ
Proje yürütücüsü

Öğretmen
Canan Semerci
Araştırmacı

I. DEMOGRAFİK BİLGİLER:

1. Adınız ve soyadınız (İsteğe bağlı):
2. Oturduğunuz semt ve mahalle:
3. Cinsiyetiniz: 0-K 1- E
4. Doğum Tarihiniz: Yaşınız:
5. Hangi ilde doğdunuz?
6. Yaşadığınız yer kent merkezi mi, ilçe mi, yoksa köy müdür?

1. İl merkezi	
2. İlçe/Kasaba	
3. Köy	
8. Diğer:	

7. Eğitim durumunuz?

1. Bir okul bitirmedim		5. Lise mezunu	
2. İlkokul mezunu		6. Lise dengi meslek okulu mezunu	
3. Ortaokul mezunu		7. Yüksekokul ya da fakülte mezunu	
4. Ortaokul dengi meslek okulu mezunu		8. Diğer	

8. Mesleğiniz:

9. Herhangi bir işte çalışıyor musunuz? 1-Evet 0- Hayır

10. Ne iş yapıyorsunuz? 11. Çalıştığınız bu işte sosyal güvenceniz var mı?

0. Yok	
1. SGK Kamu/Emekli Sandığı	
2. SGK Özel Sektör	
3. BAG-KUR	
8. Diğer	

12. Sizin aylık geliriniz aşağıdaki seçeneklerden hangisine en yakındır?

0.1000 TL	3.3022 – 4000 TL	6.8001-10000 TL
1.Asgari ücret	4.4001 – 6000 TL	7.10.001 -15000 TL
2.2020-3021 TL	5.6001- 8000TL	8.15.001 TL ve üzeri

13. Ailenizin toplam aylık geliri ne kadar?.....

0.1000 TL	3.3022 – 4000 TL	6.8001-10000 TL
1.Asgari ücret	4.4001 – 6000 TL	7.10.001 -15000 TL
2.2020-3021 TL	5.6001- 8000TL	8.15.001 TL ve üzeri

14. Kendinizi aşağıdaki sosyo-ekonomik gelir gruplarından hangisine daha yakın görüyorsunuz?

1.Alt 2-Orta-Alt 3-Orta 4-Orta-Üst 5-Üst

15-Sizin ve ailenizin geçimini düşündüğünüzde seçeneklerden hangisi en iyi ifade eder?

5-Çok rahat geçinebiliyoruz.	
4-Rahat geçinebiliyoruz.	
3-İdare eder	
2-Zor geçiniyoruz	
1-Çok zor geçiniyoruz	

GÖRÜŞME SORULARI

- 1-Derneğinin adı nedir? Kaç yıldır var? Siz kaç yıldır bu derneğe üyesiniz?
- 2-Sizi derneğe üye olmaya/kurmaya yönlendiren şikâyetleriniz ya da düşünceleriniz nelerdir? Biraz bahseder misiniz?
- 3-Jeotermal santraller hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 4-Jeotermallerden doğrudan zarar gördünüz mü? Jeotermaller sizi ne yönden etkiledi?
- 5- Niçin derneğe üye olmayı/kurmayı tercih ettiniz? Örgütlü mücadele deneyiminiz var mı? Kısaca bahseder misiniz?
- 6--Derneğin kuruluşunda kimlerden yardım aldınız? /Derneği kimden duydunuz, sizi yönlendiren biri oldu mu?
- 7-Derneğin amaçları ve etkinlikleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?
- 8-Derneğin hangi etkinliklerine (gerçekleştirildi)katıldınız ve katılıyorsunuz?
- 9-Dernek içinde düşünce ve şikâyetlerinizi dile getirerek ortak çözümler üretmek için neler yapılıyor? Biraz anlatır mısınız?
- 10-Sizin dernek için çaba göstermeniz niçin önemlidir?
(Dernek üyelerinden beklentileriniz neler? Zaman ve maddi kaynak ayırmak, bağlılık bakımından değerlendirebilir misiniz?)
- 11- Şikâyetlerinizi ortadan kaldıracak çözümler neler olabilir? Kısaca bahseder misiniz?
- 12-Derneğin başarıları neler? Biraz anlatır mısınız?
- 13-Jeotermal santrallerin çevreye verdiği zararlarla mücadele eden diğer dernekler, örgütler vb. birlikte hareket etmenin gerekliliği hakkında ne düşünüyorsunuz? Böyle bir çaba var gibi görünüyor, önünüzde ki fırsatlar ya da engeller nelerdir? Biraz bahseder misiniz?
- 14-Sizin dernek olarak Jeotermal santrallerin çevreye verdiği zararlarla mücadele eden diğer dernekler, örgütler vb. birlikte hareket etmeniz niçin önemlidir?
- 15- Görüşmemiz burada sona eriyor, sizin eklemek ya da sormak istediğiniz bir şey var mı?

Bu görüşmeyi kabul ederek, bilimin gelişmesine katkı sağlamanızdan dolayı proje yürütücüsü Prof. Dr. Kayhan Delibaş adına sizlere çok teşekkür ediyoruz.

Ek 3. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji ABD Saha Çalışması Görüşme Formu Görüşmeci Listesi

İsim	Cinsiyet	Yaş	Eğitim	Meslek	Toplam Gelir	İkameti
Görüşmeci 1	E	42	Fakülte	Öğretmen	4000-6000 TL	İlçe
Görüşmeci 2	E	72	Fakülte	Öğretmen	4000-6000 TL	Köy
Görüşmeci 3	E	58	Fakülte	Tekniker	4000-6000 TL	Köy
Görüşmeci 4	E	53	Fakülte	İdareci	3000-4000TL	Köy
Görüşmeci 5	K	68	Fakülte	Hemşire	3000-4000TL	İl Merkezi
Görüşmeci 6	K	53	Fakülte	Çiftçi	2000-3000TL	İlçe
Görüşmeci 7	E	28	Fakülte	Turizmci	4000-6000 TL	Köy
Görüşmeci 8	K	34	Lise	Ev Hanımı	1000TL	Köy
Görüşmeci 9	E	53	Lise	Çiftçi	2000-3000TL	Köy
Görüşmeci 10	E	68	İlkokul	Emekli	2020TL	Köy
Görüşmeci 11	E	52	İlkokul	Esnaf	2020TL	Köy
Görüşmeci 12	E	55	Lise	Sigortacı	8000-10000TL	İl Merkezi

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Canan SEMERCİ

Doğum Yeri ve Tarihi : Sakarya/ 17.12.1972

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Cumhuriyet Üniversitesi/Fen Edebiyat Fakültesi/ Sosyoloji

Lisansüstü Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /
Sosyoloji

Bildiği Yabancı Diller : Yok

İş Deneyimi

MEB’de öğretmen

İletişim

e-posta Adresi : csemerci45@gmail.com

Tarih : 27.08.2019